

Kwalifikacje wolnorynkowe i sektorowe jako uzupełnienie oferty kształcenia zawodowego

Możliwości, wyzwania, dobre praktyki

EKSPERTYZA

Autorzy: mgr inż. Elżbieta Margas Dzwonnik, mgr Elżbieta Urbańska-Golec

Konsultacje merytoryczne po stronie IBE PIB: dr Natalia Kopeć-Panek, dr Anna Suchorab

Redakcja językowa: Anna Herzog-Grzybowska

Projekt okładki: Zuzanna Gułaj

Skład: Anna Koprońska-Szewczyk

Zdjęcie na okładce: Shutterstock

Wydawca:

Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy
ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa
tel. (22) 241 71 00;
www.ibe.edu.pl

ISBN: 978-83-68747-17-1

Publikacja dostępna na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa 4.0.

Wzór cytowania:

Margas Dzwonnik, E., Urbańska-Golec, E. (2026). *Kwalifikacje wolnorynkowe i sektorowe jako uzupełnienie oferty kształcenia zawodowego. Możliwości, wyzwania, dobre praktyki. Ekspertyza*. Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy.

Publikacja powstała w ramach projektu systemowego nr FERS.01.08-IP.05-0001/23 pt. „Wspieranie dalszego rozwoju Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji w Polsce (ZSK 6)” w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus. Zadanie 3.

Warszawa 2026

Egzemplarz bezpłatny

Spis treści

Wprowadzenie	5
1. Możliwości wprowadzania kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych do szkół – kontekst prawny	10
2. Korzyści związane z wprowadzeniem do oferty szkół ponadpodstawowych kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych	17
2.1. Korzyści dla szkoły	18
2.2. Korzyści dla uczniów i absolwentów	20
2.3. Korzyści dla rynku pracy	22
3. Stan faktyczny i bariery „wykorzystania ZSK” w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe	24
3.1. Ograniczone wykorzystanie art. 122a Prawa oświatowego	24
3.2. Problemy i potrzeby szkół w kontekście ZSK	26
3.2.1. Niewystarczająca wiedza kadry kierowniczej szkół na temat ZSK	27
3.2.2. Brak właściwego poziomu finansowania zajęć	28
3.2.3. Brak lub ograniczone możliwości finansowania walidacji ze strony organów prowadzących	28
3.2.4. Niska dostępność odpowiednio przygotowanych kadr szkoleniowych	30
3.2.5. Wyzwania organizacyjne szkół	31
3.2.6. Wymagania formalnoprawne po stronie szkół, związane m.in. z tworzeniem programów nauczania, obowiązkiem opiniowania zajęć czy ustalaniem ocen	34
4. Studium przypadku 1: wykorzystanie kwalifikacji wolnorynkowych przez Zespół Szkół nr 1 we Władysławowie	41
4.1. Charakterystyka szkoły i przegląd działań podejmowanych przez szkołę w ramach wdrażania ZSK	41
4.2. Organizacja obowiązkowych zajęć przygotowujących do nabycia kwalifikacji wolnorynkowych – doświadczenia szkoły i rekomendacje	43
4.2.1. Sposób organizacji, finansowanie i harmonogram zajęć	44
4.2.2. Przygotowanie do wdrożenia rozwiązania – wybór kwalifikacji	49
4.2.3. Jakość szkoleń oraz ocenianie, walidacja i certyfikowanie	51
4.2.4. Ewaluacja działań szkoły	53

4.3. Zajęcia nieobowiązkowe dla uczniów zainteresowanych daną kwalifikacją wolnorynkową lub sektorową	58
4.4. Podnoszenie kwalifikacji nauczycieli prowadzących kształcenie zawodowe	59
4.5. Podsumowanie doświadczeń Zespołu Szkół nr 1 we Władysławowie	60
5. Studium przypadku 2: wykorzystanie ZSK przez Zespół Szkół nr 1 w Wieluniu	64
5.1. Specyfika ZS1 w Wieluniu	64
5.2. „Zawodowcy XXI – ZS1 w Wieluniu” – dodatkowe kompetencje, uprawnienia, zawody rynkowe	66
5.3. Kwalifikacja (wolno)rynkowa w ofercie ZS1 w Wieluniu	71
5.3.1. Wdrożenie w ramach projektu	71
5.3.2. Wdrożenie w ramach specjalizacji zawodowych	75
6. Podsumowanie	81
7. Rekomendacje dotyczące możliwości włączania kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych do oferty kształcenia zawodowego	87
7.1. Rekomendacje strategiczne	87
7.2. Rekomendacje dodatkowe	89
Bibliografia	90
O Autorkach	94
ANEKS 1	
Wzór umowy o nieodpłatną walidację zawieranej między dyrekcją szkoły a instytucją certyfikującą	95
ANEKS 2	
Zestawienie aktów prawnych przydatnych dla kadry kierowniczej szkół prowadzących kształcenie zawodowe	98

Wprowadzenie

Od dekady lat trwa w Polsce proces budowania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (ZSK), którego zasadniczym komponentem jest baza kwalifikacji – Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji (ZRK). Obejmuje on różne kategorie kwalifikacji, z których – w kontekście poszerzenia oferty szkół zawodowych – istotne są kwalifikacje wolnorynkowe i sektorowe. System jest oczekiwanym i bardzo potrzebnym ogniwnem gospodarki i może być doskonałym, nowoczesnym narzędziem wspierającym edukację zawodową i rozwój zarówno młodych ludzi opuszczających mury szkoły, jak i bardziej doświadczonych pracowników, w tym również nauczycieli. Kwalifikacje pracowników są fundamentem rozwoju każdej firmy. Mogą być one w różny sposób nabywane, identyfikowane i weryfikowane. Zgodnie z Ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. z 2016 r., poz. 64 ze zm.), zwanej dalej ustawą o ZSK, kwalifikacja to „zestaw efektów uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, nabytych w edukacji formalnej, edukacji pozaformalnej lub poprzez uczenie się nieformalne, zgodnych z ustalonymi dla danej kwalifikacji wymaganiami, których osiągnięcie zostało sprawdzone w walidacji oraz formalnie potwierdzone przez uprawniony podmiot certyfikujący”.

Każda kwalifikacja włączona do ZSK różni się od kwalifikacji spoza systemu tym, że:

- jest włączona do publicznego rejestru,
- ma określony poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji (PRK),
- jest objęta wewnętrznym i zewnętrznym systemem zapewniania jakości.

Celem ekspertyzy jest ukazanie możliwości wykorzystania kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych w obszarze szkolnictwa zawodowego oraz podjęcia współpracy między szkołami a instytucjami certyfikującymi – przedstawienie zarówno dobrych praktyk w tym obszarze, jak też wyzwań, swego rodzaju barier, które temu wdrożeniu towarzyszą. Ekspertyza została oparta na analizie rozwiązań prawnych umożliwiających podejmowanie ww. działań i na doświadczeniach „wykorzystania ZSK” w wybranych szkołach prowadzących kształcenie zawodowe na poziomie ponadpodstawowym. Autorki posługują się wyrażeniem „wykorzystanie ZSK” jako pewnym skrótem myślowym (potocznie zrozumiałym), oznaczającym w ekspertyzie wprowadzenie do zajęć szkolnych (obowiązkowych i/lub dodatkowych) przygotowania do nabycia kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych i/lub walidacji oraz certyfikowanie tych kwalifikacji w kontekście szkolnym.

Przywoływane praktyki dotyczą dwóch placówek publicznych, które różnią się wielkością, typami prowadzonych szkół, lokalizacją, branżami, w których kształcą, a także organami prowadzącymi. Każda ze szkół zastosowała różne modele wykorzystania ZSK w kształceniu zawodowym, wypracowała swoje dobre praktyki poprzez budowanie sieci kontaktów oraz zasoby narzędzi, którymi ekspertki dzielą się w opracowaniu. Ekspertyza opiera się na doświadczeniach autorek związanych z uwzględnieniem kwalifikacji wolnorynkowych w programie kształcenia zawodowego, uzupełnionych o informacje pochodzące z wypowiedzi pracodawców współpracujących ze szkołami w ramach praktycznej nauki zawodu oraz dyrektorów innych szkół.

W ekspertyzie zawarto wiele praktycznych rozwiązań, które mogą być wykorzystane w placówkach systemu oświaty. Autorki opisały także przeszkody osłabiające zainteresowanie kwalifikacjami wolnorynkowymi lub sektorowymi w szkołach, proponując jednocześnie rozwiązania dotyczące zidentyfikowanych problemów oraz wskazując na potrzebę zmian prawnych i instytucjonalnych, które mogłyby ułatwić funkcjonowanie ZSK w szkołach. Niektóre części ekspertyzy będą mogły być wykorzystane jako swoisty drogowskaz dla kadr zarządzających w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe, pokazując im możliwe kierunki działań.

Dla przedstawicieli instytucji certyfikujących będzie to pakiet informacji pozwalających pełniej zrozumieć uwarunkowania prawne, finansowe i organizacyjne, w których funkcjonuje szkoła w zakresie organizacji kształcenia zawodowego, oraz informacji na temat faktycznych możliwości walidacji i certyfikacji kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych we współpracy ze szkołą. Pomoże to lepiej ukierunkować ich ofertę walidacyjną, także skierowaną do uczniów szkół ponadpodstawowych.

Zakres ekspertyzy obejmuje: opis rozwiązań prawnych w zakresie możliwości przygotowania uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe do nabycia kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych i przeprowadzenia walidacji, wskazanie korzyści i wyzwań związanych z poszerzeniem oferty kształcenia zawodowego o te kwalifikacje, przedstawienie dwóch studiów przypadku na podstawie doświadczeń wspomnianych wyżej szkół, podsumowanie oraz rekomendacje. Istotną część ekspertyzy stanowi też opis różnych wariantów wdrażania wybranych elementów ZSK w szkołach ponadpodstawowych. W niniejszym opracowaniu przedstawiono opis dobrych praktyk wykorzystania systemu w Zespole Szkół nr 1 we Władysławowie (ZS1 Władysławowo), dla której organem prowadzącym jest Gmina Władysławowo, oraz w Zespole Szkół nr 1 w Wieluniu (ZS1 Wieluń) prowadzonym przez powiat wieluński.

Szkoły te reprezentują branże¹:

- hotelarstwo, gastronomia, turystyka (HGT) – ZS1 Władysławowo,
- budownictwo (BUD), spedycyjno-logistyczna (SPE), hotelarstwo, gastronomia, turystyka (HGT), ekonomia i administracja (EKA), spożywcza (SPC), ogrodnicza (OGR) – ZS1 Wieluń.

Przykłady, które pojawiają się w ekspertyzie, dotyczą głównie dwóch branż: hotelarsko-gastronomiczno-turystycznej (HGT) i budowlanej (BUD). Porównanie doświadczeń tych szkół może stanowić punkt odniesienia do zainicjowania ewentualnych prac nad nowymi rozwiązaniami prawnymi, które ułatwią w praktyce szkolnej korzystanie z możliwości ZSK, a w konsekwencji pozwoli poszerzyć bazę szkół wykorzystujących walidację kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych w swoich działaniach.

Głównymi adresatami ekspertyzy są dyrektorzy szkół prowadzących kształcenie zawodowe w Polsce planujący wprowadzenie do planów nauczania w zawodzie zajęć, których treści umożliwią uczniom nabycie dodatkowych kwalifikacji wolnorynkowych/sektorowych funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji. Dyrektorzy szkół potrzebują wsparcia w zakresie opracowania rozwiązań, które kształcenie zawodowe uczynią bardziej nowoczesnym i odpowiadającym potrzebom rynku pracy. Przygotowane w ramach ekspertyzy rekomendacje oparte na doświadczeniu ekspertek oraz materiały do wykorzystania mogą być użyteczne w organizacji kształcenia szkół ukierunkowanych na rozwój dodatkowych kompetencji zawodowych absolwentów. Opracowanie stanowi też przydatny materiał dla przedstawicieli instytucji certyfikujących, którzy mogą lepiej zrozumieć funkcjonowanie placówek oświatowych oraz dopracować ofertę walidacyjną dla uczniów z uwzględnieniem korzyści i wyzwań związanych z tym procesem.

Wykaz podstawowych terminów stosowanych w opracowaniu:

Certyfikowanie – proces, w wyniku którego osoba ubiegająca się o nabycie określonej kwalifikacji po uzyskaniu pozytywnego wyniku walidacji otrzymuje od uprawnionego podmiotu certyfikującego dokument potwierdzający nadanie określonej kwalifikacji (art. 2, pkt 1 ustawy o ZSK).

Edukacja formalna – kształcenie realizowane przez publiczne i niepubliczne szkoły, uczelnie oraz inne podmioty systemu oświaty, prowadzące do uzyskania kwalifikacji pełnych lub częściowych (art. 2, pkt 2 ustawy o ZSK).

¹ Nazwy i symbole branż są zgodne z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. z 2019 r., poz. 316 ze zm.).

Instytucja certyfikująca (IC) – podmiot, który uzyskał uprawnienia do certyfikowania i nadaje kwalifikacje (art. 2, pkt 6 ustawy o ZSK).

Kompetencje – w ogólnym znaczeniu zdolność podejmowania określonych działań i wykonywania zadań z wykorzystaniem efektów uczenia się i własnych doświadczeń. W znaczeniu potocznym to merytoryczne przygotowanie do wykonania określonego zadania. Terminy: kompetencje, kwalifikacje, wiedza i umiejętności często są używane zamiennie.

Kwalifikacja – zestaw efektów uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, nabytych w edukacji formalnej i pozaformalnej lub poprzez uczenie się nieformalne, zgodnych z ustalonymi dla danej kwalifikacji wymaganiami, których osiągnięcie zostało sprawdzone w walidacji i potwierdzone formalnie przez instytucję certyfikującą. W języku potocznym terminu kwalifikacja używa się zamiennie z terminami: wiedza, umiejętności czy uprawnienia zawodowe (art. 2, pkt 8 ustawy o ZSK).

Kwalifikacje częściowe – kwalifikacja w zawodzie, o której mowa w art. 4, pkt. 34 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.) oraz w art. 3 ust. 3a Ustawy z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz.U. z 1989 r., poz. 92). Zgodnie ze *Słownikiem Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji* (Sławiński, 2017) kwalifikacje częściowe to wszystkie kwalifikacje włączone do ZSK, które nie są kwalifikacjami pełnymi. Kwalifikacje częściowe mogą stanowić czasem konieczną podstawę do zatrudnienia na określonym stanowisku (np. prawo jazdy kategorii D jest wymagane do zatrudnienia na stanowisku kierowcy autobusu). Kwalifikacje częściowe mogą stanowić uzupełnienie kwalifikacji pełnej, poszerzając lub pogłębiając przygotowanie do wykonywania zawodu (art. 2, pkt 9 ustawy o ZSK).

Kwalifikacje wolnorynkowe – wcześniej zwane rynkowymi (zmiana definicji w ustawie o ZSK w 2024 r.), to kwalifikacje nieuregulowane odrębnymi przepisami, odpowiadające na potrzeby społeczne lub potrzeby rynku pracy, nadawane przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą, które uzyskały uprawnienie do certyfikowania danej kwalifikacji wolnorynkowej na podstawie art. 41 ust. 1; dokumentem potwierdzającym nadanie tego typu kwalifikacji jest certyfikat kwalifikacji wolnorynkowej (art. 2, pkt 11 ustawy o ZSK).

Kwalifikacje sektorowe – kwalifikacje o charakterze zawodowym nieuregulowane odrębnymi przepisami, odpowiadające na potrzeby danej branży lub sektora i uwzględniające ich specyfikę, nadawane przez podmioty prowadzące działalność statutową w obszarze danej branży lub sektora, które uzyskały uprawnienie do certyfikowania danej kwalifikacji sektorowej na podstawie art. 41 ust. 1; dokumentem potwierdzającym nadanie tego typu kwalifikacji jest certyfikat kwalifikacji sektorowej (art.2, pkt 11b ustawy o ZSK).

Walidacja – sprawdzenie, czy osoba ubiegająca się o nadanie określonej kwalifikacji, niezależnie od sposobu uczenia się tej osoby, osiągnęła wyodrębnioną część lub całość efektów uczenia się dla tej kwalifikacji (art. 2, pkt 22 ustawy o ZSK).

Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji (ZRK) – rejestr publiczny w rozumieniu art. 3 pkt 5 Ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz.U. z 2005 r. Nr 64, poz. 565), prowadzony w systemie teleinformatycznym, ewidencjonujący kwalifikacje włączone do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (art. 2, pkt 24 ustawy o ZSK).

1. Możliwości wprowadzania kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych do szkół – kontekst prawny

Aby pisać o konkretnych działaniach czy wyzwaniach związanych z uzupełnianiem lub poszerzaniem oferty kształcenia zawodowego o kwalifikacje wolnorynkowe i sektorowe, warto rozpocząć od przeglądu przepisów prawa, które wskazują na taką możliwość i jednocześnie stanowią kontekst dla głównego tematu ekspertyzy. Wśród nich należy wyróżnić najważniejsze w tym zakresie źródła prawa:

- Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. z 2016 r., poz. 64 ze zm.),
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.),
- Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024 r., poz. 781),
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. z 2019 r., poz. 316 ze zm.),
- Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. z 2019 r., poz. 991 ze zm.).

Punktem wyjścia do rozważań o korzystaniu z możliwości, jakie daje ZSK, jest oczywiście Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. z 2016 r., poz. 64 ze zm.), która:

- wprowadza i reguluje Zintegrowany System Kwalifikacji,
- wprowadza kategorię kwalifikacji pełnych, tj. kwalifikacji nadawanych w ramach systemu oświaty i szkolnictwa wyższego po ukończeniu określonych etapów kształcenia i zdaniu egzaminów (przykładem takiej kwalifikacji jest dyplom zawodowy lub świadectwo

dojrzałości), co oznacza, że „kwalifikacje szkolne” znalazły się w systemie na mocy ustawy i są opatrzone znakiem Polskiej Ramy Kwalifikacji,

- wprowadza nowy typ kwalifikacji: kwalifikacje wolnorynkowe (od uchwalenia) oraz kwalifikacje sektorowe (od nowelizacji obowiązującej od 1.01.2024 r.), które stanowią przedmiot zainteresowania w ekspertyzie.

Począwszy od dnia wejścia w życie ustawy, tj. od początku 2016 r., system jest stopniowo wdrażany w różnych obszarach gospodarki, a do Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji są włączane kolejne kwalifikacje odpowiadające na potrzeby różnych branż.

Ważnym krokiem prowadzącym do zastosowania omawianych w ekspertyzie rozwiązań w placówkach edukacyjnych była reforma systemu oświaty z 2017 r., która wprowadziła istotne zmiany, w tym w zakresie kształcenia zawodowego na poziomie szkół ponadpodstawowych.

Najważniejsze z nich to:

- wydłużenie cyklu edukacyjnego w technikum z czterech do pięciu lat, co pozwoliło m.in. zwiększyć w ramowych planach nauczania liczbę godzin przeznaczonych na kształcenie zawodowe z 1500 do 1680 godzin,
- wprowadzenie szkół branżowych I i II stopnia (zastępujących dotychczasowe szkoły zawodowe), mających na celu kształcenie zawodowe i przygotowanie do pracy w konkretnym zawodzie,
- wprowadzenie pięciu różnych możliwości wykorzystania części godzin kształcenia zawodowego na kształcenie wykraczające poza podstawę programową.

Bazowe akty prawne dotyczące zarówno zmian w systemie oświaty, jak i utworzenia ZSK opracowano w latach 2015–2016. Są one sukcesywnie nowelizowane lub uzupełniane aktami wykonawczymi. Uchwalenie wspomnianej wyżej ustawy o ZSK w 2015 r. wiąże się czasowo z uchwaleniem nowych aktów prawnych dotyczących systemu oświaty: Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.) oraz Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 60). Fakt ten jest o tyle istotny, że m.in. kształcenie ogólne i szkolnictwo branżowe zostało włączone do ZSK i stanowią znaczący element tej struktury, funkcjonujący obok rozwiązań rynkowych. Systemy egzaminacyjne z edukacji formalnej oraz walidacja prowadząca do nabycia kwalifikacji pochodzących z rynku też są w pewien sposób równoległe i niezależne, jednak wzajemnie się uzupełniają.

Zanim jednak dojdzie do walidacji efektów uczenia się, warto uczniów do tego przygotować, wesprzeć ich w nabyciu odpowiednich umiejętności, a formą takiego przygotowania mogą być zorganizowane zajęcia, w tym również w ramach obowiązkowego kształcenia zawodowego. Warunki prawne organizacji przygotowywania uczniów do nabywania dodatkowych kwalifikacji i dodatkowych umiejętności zawodowych określają trzy akty prawne.

Pierwszym z nich jest **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego** (Dz.U. z 2019 r., poz. 316 ze zm.), które otwiera edukację zawodową na nowe – dotąd nieistniejące – obszary działania związane ze zdobywaniem kwalifikacji. W załączniku nr 1 tego Rozporządzenia wybrzmiewa jednoznaczna rekomendacja dotycząca stwarzania uczniom warunków do uzyskiwania dodatkowych uprawnień zawodowych, kwalifikacji wolnorynkowych lub kwalifikacji sektorowych funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji. Jest to bezpośrednio związane z koniecznością elastycznego reagowania systemu kształcenia zawodowego na potrzeby rynku pracy, kształtowania otwartości uczniów na uczenie się przez całe życie oraz wspierania mobilności edukacyjnej i zawodowej absolwentów.

Odpowiedzią na te potrzeby, a zarazem drogowskazem dla szkół w zakresie zaspokajania potrzeb kompetencyjnych zgłaszanych przez pracodawców są również zapisy drugiego ważnego aktu prawnego, tj. **Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego** (Dz.U. z 2019 r., poz. 991 ze zm.).

Dokument określa cele i efekty kształcenia wraz z kryteriami ich weryfikacji w zakresie kwalifikacji szkolnych wyodrębnionych w zawodach oraz zawiera wykaz dodatkowych umiejętności zawodowych dla poszczególnych branż oraz zawodów, z którymi są powiązane poszczególne dodatkowe umiejętności zawodowe (załącznik 33 do tego rozporządzenia). Spis ten jednak nie ujmuje kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych włączonych do ZSK, choć niektóre z zawartych tam umiejętności są bardzo zbliżone. Szkoły nie mają obowiązku korzystania z tego wykazu, podobnie jak z ZSK, jednak tego typu regulacja nakierowuje dyrektora szkoły na drogę, która jest wskazana dla nowoczesnej i otwartej na potrzeby rynku pracy placówki.

Trzeci akt prawny to **Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół** (Dz.U. z 2024 r., poz. 781). Na jego podstawie dyrektor szkoły, uwzględniając wyżej wymienione rozporządzenia, opracowuje szkolne plany nauczania dla poszczególnych klas, czyli określa tygodniowy rozkład godzin

z poszczególnych przedmiotów na lata szkolne w całym cyklu edukacyjnym, szczegółowo planuje przydział godzin do obowiązkowych przedmiotów zawodowych oraz dodatkowych zajęć edukacyjnych. W § 4, ust. 6 wskazano różne możliwości wykorzystania obowiązkowych zajęć edukacyjnych kształcenia zawodowego. To bardzo ważne przepisy, ponieważ pokazują możliwe drogi, pozostawiając dyrektorowi szkoły swobodę wyboru:

6. Godziny stanowiące różnicę między sumą godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia zawodowego określoną w ramowym planie nauczania dla danego typu szkoły a minimalną liczbą godzin kształcenia zawodowego dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie określoną w podstawie programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego przeznacza się na:

- 1) zwiększenie liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia w zawodzie lub
- 2) realizację obowiązkowych zajęć edukacyjnych:
 - a) przygotowujących uczniów do uzyskania dodatkowych umiejętności zawodowych związanych z nauczaniem zawodem, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 46 ust. 1 ustawy – Prawo oświatowe, lub
 - b) przygotowujących uczniów do uzyskania kwalifikacji wolnorynkowej lub kwalifikacji sektorowej funkcjonującej w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, związanej z nauczaniem zawodem, lub**
 - c) przygotowujących uczniów do uzyskania dodatkowych uprawnień zawodowych przydatnych do wykonywania nauczanego zawodu, lub
 - d) uzgodnionych z pracodawcą, których treści nauczania ustalone w formie efektów kształcenia są przydatne do wykonywania nauczanego zawodu.

7. Zajęcia, o których mowa w ust. 6, ustala dyrektor szkoły, po zasięgnięciu opinii rady szkoły, a jeżeli rada szkoły nie została powołana – po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej, rady rodziców i samorządu uczniowskiego.

Wprowadzone rozwiązanie oznacza, że możliwe jest przeznaczenie części godzin kształcenia zawodowego na przygotowanie w zakresie kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej, o ile jest to związane z nauczaniem zawodem. Dla każdego zawodu jest to inna liczba godzin, ponieważ podstawy programowe kształcenia branżowego różnicują nakład godzin potrzebnych

do przygotowania w zakresie danej kwalifikacji pełnej wyodrębnionej w zawodzie (zob. przykład opisany w rozdziale 3.2.5. Wyzwania organizacyjne szkół).

Szkoły, które zdecydują się na takie zajęcia, powinny nie tylko stworzyć możliwie dobre warunki do osiągnięcia przez ucznia wszystkich efektów uczenia się ujętych w opisie danej kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej, ale również zmotywować uczniów do potwierdzenia ich nabycia w procesie walidacji i certyfikowania, mimo że są to procesy niezależne od szkolenia i nie są dla ucznia obowiązkowe.

Podstawowe warunki prawne zmierzające do zapewnienia uczniom walidacji i certyfikacji stwarza Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.), która wprost nie zawiera przepisów o ZSK, ale w jednym z artykułów (art. 122a) pozwala dyrektorowi szkoły zawrzeć umowę z instytucją certyfikującą posiadającą uprawnienia do certyfikowania danej kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej. Artykuł 122a ma następujące brzmienie:

1. Dyrektor szkoły może zawrzeć umowę z instytucją certyfikującą, o której mowa w art. 2 pkt 6 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, dotyczącą jednokrotnego, nieodpłatnego przystąpienia przez uczniów lub absolwentów do walidacji i certyfikowania kwalifikacji wolnorynkowej lub kwalifikacji sektorowej funkcjonującej w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji. Umowa jest zawierana za zgodą ucznia lub absolwenta, a w przypadku niepełnoletniego ucznia lub absolwenta – za zgodą jego rodzica.
2. Uprawnienie, o którym mowa w ust. 1, przysługuje uczniom lub absolwentom objętym umową nie krócej niż rok od zakończenia roku szkolnego, w którym ukończyli szkołę.
3. Umowa określa w szczególności:
 - 1) imiona i nazwiska oraz numer PESEL, a w przypadku braku numeru PESEL – serię i numer paszportu lub innego dokumentu potwierdzającego tożsamość uczniów lub absolwentów, którzy mogą nieodpłatnie przystąpić do walidacji i certyfikowania danej kwalifikacji wolnorynkowej lub kwalifikacji sektorowej;
 - 2) okres, w którym uczniowie lub absolwenci mogą nieodpłatnie przystąpić do walidacji i certyfikowania danej kwalifikacji wolnorynkowej lub kwalifikacji sektorowej;
 - 3) wskazanie kwalifikacji wolnorynkowej lub kwalifikacji sektorowej, której dotyczy umowa.

4. Dyrektor szkoły niezwłocznie przekazuje ministrowi koordynatorowi Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji informację o zawarciu umowy, o której mowa w ust. 1, ze wskazaniem instytucji certyfikującej, z którą umowa została zawarta, kwalifikacji, których dotyczy umowa, okresu obowiązywania umowy oraz liczby uczniów objętych umową.

Zapis ten nie odnosi się do kwestii przygotowania uczniów do walidacji, lecz wskazuje jedynie na możliwość podjęcia współpracy z IC. Co do zasady prowadzenie walidacji jest komercyjną działalnością IC, więc udział w walidacji jest zwykle odpłatny. To generuje problem dostępności walidacji i certyfikowania dla uczniów, zwłaszcza tych o niższym statusie materialnym. Sugerowane rozwiązanie zawarte w cytowanym art. 122a jest zapisem bardzo rzadko wykorzystywanym w praktyce. Przepis nie precyzuje, kto miałby ponieść koszty walidacji, a sformułowanie „nieodpłatnie dla ucznia” nie oznacza przecież, że działanie jest bezkosztowe. Podczas walidacji należy zapewnić surowce, materiały, sprzęt, wynagrodzenia dla asesorów itp. Ze zrozumiałych powodów IC, które działają na zasadach rynkowych, nie chcą ponosić tych kosztów. Mogą to zrobić dla pojedynczych osób, ale nie jest to rozwiązanie dla wszystkich uczniów. Na pokrycie kosztów walidacji nie stać też szkoły, której nie wskazuje się tu żadnych źródeł finansowania. Kluczowe wydaje się więc nie tylko stworzenie możliwości realizacji odpowiednich zajęć, ale też realne umożliwienie walidacji i certyfikowania poprzez zapewnienie szkołom możliwości finansowania nadawania kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych, najlepiej w sposób ciągły.

Mówiąc o kontekście prawnym współpracy szkół i instytucji certyfikujących czy też szerzej – uwzględniania kwalifikacji pochodzących z rynku czy danej branży w systemie oświaty, warto wspomnieć też o Uchwale nr 195/2020 Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2020 r. w sprawie przyjęcia polityki publicznej **„Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część szczegółowa). Polityka na rzecz rozwijania umiejętności zgodnie z ideą uczenia się przez całe życie”** (MEN, 2020). Z punktu widzenia systemu oświaty istotne jest, iż został on włączony w szeroko rozumiane procesy nabywania i potwierdzania umiejętności ujętych w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji. W roku szkolnym 2022/2023 „doskonalenie systemu kształcenia zawodowego we współpracy z pracodawcami – wdrażanie Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030” (MEN, 2022) znalazło się wśród podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa, co spowodowało włączenie do planów pracy szkół działań związanych z ZSK. Od tego momentu można zauważyć wyraźnie zwiększoną aktywność zarówno instytucji edukacyjnych, jak również innych podmiotów wspomagających funkcjonowanie ZSK (IBE PIB, instytucji certyfikujących – IC, podmiotów zewnętrznego zapewniania jakości – PZZJ). Działania tych instytucji podejmowane są w trosce o jakość funkcjonowania systemu oraz większe zaangażowanie szkół.

Podsumowując przegląd przepisów prawa odnoszących się do tematu ekspertyzy, należy stwierdzić, że w obecnym stanie prawnym szkoły mają różne możliwości uwzględnienia zakresu merytorycznego kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych w zajęciach edukacyjnych. Od wyboru konkretnego rozwiązania zależy, które akty prawne mają tu zastosowanie i w jakim zakresie. W rozdziale 4. i 5. ekspertyzy zaprezentowano różne modele (warianty) działania szkół w tym zakresie, wskazując konkretne zapisy w aktach prawnych oświatowych, które otwierają przestrzeń do uwzględnienia kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych w ofercie edukacyjnej szkoły. Niezależnie od wybranej drogi spośród wymienionych wyżej aktów prawnych najwięcej uwagi należy poświęcić przepisom prawa dotyczącym funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji. Wśród nich są te, które dotyczą wąskiej grupy podmiotów stanowiących poszczególne elementy systemu, jak również takie, które wyjaśniają strukturę systemu oraz występujące w niej zależności. Nie jest możliwe, aby bez znajomości istoty systemu, fundamentalnych pojęć, zależności pomiędzy interesariuszami systemu i procesami uregulowanymi w ustawie o ZSK odpowiednio korzystać z możliwości tego systemu w szkołach.

2. Korzyści związane z wprowadzeniem do oferty szkół ponadpodstawowych kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych

Formalne kształcenie zawodowe w szkołach ponadpodstawowych mimo wielu reform wciąż wymaga zmian. Głównym problemem jest mała elastyczność systemu edukacji i planowanie długoterminowe (programy nauczania tworzone są z myślą o pięcioletnim cyklu kształcenia), a kolejne etapy reformowania systemu edukacji – mimo wyraźnego podnoszenia jakości nauczania – nadal nie nadążają za dynamicznymi zmianami w gospodarce, co skutkuje licznymi lukami w zakresie kompetencji i kwalifikacji na rynku pracy. Przykładowo, obecni uczniowie czwartej klasy technikum w zawodzie informatyk czy programista rozpoczynali naukę, gdy niewiele mówiono o sztucznej inteligencji. Na próżno szukać tych treści w programach nauczania. Oczywiście szkoły próbują nadążać za postępującymi zmianami poprzez stosowanie metod kształcenia wykorzystujących AI, ale w dużej mierze jest to niestety zależne od samej kadry pedagogicznej danej szkoły. W obowiązujących programach nauczania trudno znaleźć adekwatne treści czy nawet same zagadnienia dotyczące AI. Dlatego odpowiednim narzędziem do rozwiązania tego problemu wydaje się Zintegrowany System Kwalifikacji, a szczególnie funkcjonujące w nim kwalifikacje wolnorynkowe i sektorowe, które są zawężone merytorycznie (przez co wymagają krótszego przygotowania), dosyć elastyczne i – co najważniejsze – odpowiadają na bieżące potrzeby kompetencyjne. Uwzględnienie w strategii działania szkoły możliwości uzyskania przez uczniów kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych w kształceniu zawodowym generuje wiele korzyści, wśród których warto wymienić:

- korzyści dla szkoły:
 - podniesienie prestiżu i atrakcyjności szkoły poprzez wzbogacenie oferty zajęć obowiązkowych oraz zbudowanie oferty zajęć dodatkowych,
 - wzrost konkurencyjności szkoły na rynku edukacyjnym,
 - rozwój zawodowy kadry pedagogicznej;
- korzyści dla uczniów i absolwentów:
 - rozwój osobisty – możliwość nabycia dodatkowych kwalifikacji lub kompetencji,
 - przewaga na rynku pracy,
 - szansa dla uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi,

- możliwość nabycia kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej również po ukończeniu szkoły,
- możliwość zaspokojenia potrzeb rozwojowych uczniów dzięki bogatej ofercie ZSK;
- korzyści dla rynku pracy:
 - podniesienie poziomu integralności kształcenia zawodowego z lokalnym rynkiem pracy,
 - uzupełnienie luk kompetencyjnych,
 - rozwój firm dzięki rozwojowi kadr.

2.1. Korzyści dla szkoły

Podniesienie prestiżu i atrakcyjności szkoły poprzez wzbogacenie oferty zajęć obowiązkowych oraz zbudowanie oferty zajęć dodatkowych

Szkoły ponadpodstawowe, stojąc w obliczu niżu demograficznego i problemów z naborem, mogą wzbogacić swoją ofertę poprzez włączenie do obowiązkowych zajęć edukacyjnych także szkoleń przygotowujących uczniów do uzyskania kwalifikacji wolnorynkowej lub kwalifikacji sektorowej funkcjonującej w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, związanej z nauczaniem zawodem. Tego typu zajęcia stają się coraz popularniejszym sposobem na wyróżnienie się szkół i zwiększenie atrakcyjności ich oferty kształcenia. Kandydaci do szkół biorą pod uwagę możliwość nabycia w trakcie edukacji formalnej dodatkowych kwalifikacji. Uznają to za korzystne dla siebie rozwiązanie, które uzupełnia ich wykształcenie i lepiej przygotowuje do wejścia na rynek pracy. Na plus działa też to, że nie muszą na to poświęcać dodatkowego czasu po zajęciach lekcyjnych. Nabywają bowiem dodatkowe umiejętności w ramach tygodniowego planu lekcji.

Poza zajęciami obowiązkowymi szkoła może wzbogacić kształcenia zawodowe – szczególnie dla uczniów zainteresowanych wybranymi kwalifikacjami – dodatkowymi zajęciami prowadzonymi w ciekawej, praktycznej formie poza lekcjami lub w dni wolne od zajęć. Zajęcia te – inaczej niż w przypadku zajęć obowiązkowych – mogą, ale nie muszą być ściśle związane z nauczaniem zawodem, mogą mieć charakter uniwersalny (powiązany z wieloma zawodami) i jednocześnie opierać się o ZRK, np. z branży IT i technologii cyfrowych interesująca dla uczniów może być kwalifikacja „Użytkowanie zasobów cyfrowych w środowisku zawodowym z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych”, a z branży biznes i administracja – kwalifikacja „Wdrażanie dostępności w organizacji”. Zajęcia te mogą mieć różne źródła finansowania, m.in. mogą być dofinansowane w ramach projektów systemowych Unii Europejskiej lub grantów. Zdarza się również, że firmy zainteresowane doksztalceniem i przygotowaniem pracowników wyrażają chęć dofinansowania określonych zajęć.

Wzrost konkurencyjności szkoły na rynku edukacyjnym

Zarówno podniesienie prestiżu szkoły, jak i atrakcyjności kształcenia zawodowego prowadzi do wzrostu konkurencyjności szkoły poprzez wyróżnienie jej na tle innych szkół. Mimo że Zintegrowany System Kwalifikacji działa od ponad 10 lat, wciąż jest nowością dla niektórych placówek oświatowych. Dlatego szkoły, które do swojego działania włączają rynkowe elementy tego systemu, czyli kwalifikacje wolnorynkowe i sektorowe, zdobywają przewagę konkurencyjną na rynku edukacyjnym i zaczynają być postrzegane są jako nowoczesne, reagujące na zmieniające się warunki i wykorzystujące nadarzające się możliwości, przez co stają się bardziej atrakcyjne dla potencjalnych kandydatów do nauki. Nawet bardzo mała szkoła kształcąca w jednym czy dwóch zawodach dzięki włączeniu do kształcenia kwalifikacji wolnorynkowych wzbogaca swoją ofertę edukacyjną i pozwala swoim uczniom osiągnąć więcej sukcesów związanych z rozwojem zawodowym w porównaniu z innymi szkołami.

Przewagę konkurencyjną zyskują te szkoły, które w sposób racjonalny otwierają się na nowe możliwości i elastycznie podchodzą do budowania swojej oferty. Żaden przepis prawa nie narzuca liczby kwalifikacji wolnorynkowych ani sektorowych, do których nabycia powinna przygotować szkoła. Jest to bardzo wartościowa opcja, otwarta propozycja, z której może skorzystać szkoła. W programach rozwojowych szkół planuje się m.in. profil absolwenta i analizuje potrzeby lokalnego rynku pracy z uwzględnieniem możliwości późniejszego zatrudnienia absolwentów danego kierunku. Ponadto otwiera się tzw. klasy patronackie lub też pozyskuje do procesu kształcenia określone instytucje czy pracodawców. To wszystko sprawia, że na każdy rok szkolny, dla każdego oddziału można dobrać inne szkolenia dostosowane do potrzeb uczniów i możliwości szkoły. Ponadto można zdecydować się na system zajęć obowiązkowych lub dodatkowych. Decyzja ta powinna być dokładnie przeanalizowana i przemyślana. Niezwykle ważne w tym procesie jest zdiagnozowanie zarówno zasobów materialnych, jak i kadrowych danej placówki oraz rozważenie, czy dane zajęcia z zakresu określonej kwalifikacji lub jej części będą prowadzić nauczyciele zatrudnieni w szkole w ramach tzw. pensum, czy też trenerzy/szkoleniowcy zewnętrzni. Istotna jest także współpraca z organem prowadzącym szkołę i rzetelne informowanie o potrzebach szkoły w tym zakresie, a także konsekwentne występowanie o dodatkowe środki na walidację.

Przepisy prawa oświatowego nie obligują szkół do wprowadzania na stałe zajęć z zakresu kwalifikacji wolnorynkowych/sektorowych w kształceniu zawodowym. Jeśli potrzeby i warunki szkoły na to pozwalają, można – przy zachowaniu procedur dotyczących zajęć obowiązkowych – wdrożyć okresowo kształcenie w zakresie danej kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej. Elastyczność w tym przypadku dotyczy zarówno czasu, jak i formy zajęć (obowiązkowe, dodatkowe, stacjonarne, terenowe). Warto jednak dostosować warunki do określonych efektów uczenia się, tak

aby kształcenie było jak najbardziej efektywne. Istniejąca perspektywa walidacji po zakończonych krótkich formach kształcenia podnosi znacząco jakość procesów nauczania i uczenia się, co jest spełnieniem celów szkoły oraz zwiększa zasadność wydatkowania środków na ten cel.

Rozwój zawodowy kadry pedagogicznej

Włączanie kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych do oferty szkoły wymaga właściwego przygotowania kadry. Kierowanie nauczycieli na odpowiednie szkolenia prowadzone na rynku skutkuje podniesieniem ich kompetencji zawodowych i daje możliwość oraz motywację do podjęcia próby walidacji nabytych przez siebie efektów uczenia się, a następnie certyfikacji. Nauczyciele, wykorzystując doświadczenie w przygotowywaniu uczniów do egzaminów oraz prowadzeniu egzaminów, mogą także starać się współpracować z IC, co z jednej strony jest dla nich korzystne finansowo (dodatkowe wynagrodzenie), a z drugiej strony jest korzystne dla szkoły, która dzięki temu zyskuje dodatkowo wyszkoloną kadrę. Zatem nauczyciele mogą występować w różnych rolach, zarówno jako szkoleniowcy w zakresie kwalifikacji wolnorynkowych lub kwalifikacji sektorowych, jak i asesory (egzaminatorzy) w instytucji certyfikującej (o ile spełniają pozostałe wymogi zawarte w opisie kwalifikacji), co zapewnia im dodatkowe możliwości rozwoju zawodowego.

2.2. Korzyści dla uczniów i absolwentów

Rozwój osobisty – możliwość nabycia dodatkowych kwalifikacji lub kompetencji

Pierwszą z korzyści dla uczniów i absolwentów są dodatkowe możliwości rozwoju. Dzięki udziałowi w zajęciach przygotowujących do nabycia kwalifikacji uzyskują oni dodatkowe kompetencje/umiejętności, które po podejściu do walidacji mogą stać się kwalifikacją potwierdzoną certyfikatem. Dzięki temu, jak już to wcześniej wskazano, uznają swoje wykształcenie za pełniejsze i wyżej oceniają swój własny potencjał zawodowy.

Przewaga na rynku pracy

Każdy absolwent szkoły, któremu umożliwiono w trakcie nauki zdobycie dodatkowych kompetencji i uzyskanie mikropoświadczenia lub kwalifikacji, zyskuje przewagę na rynku pracy. W określonym formalnym cyklu kształcenia oprócz dyplomu zawodowego uczeń uzyskuje dodatkowe wartościowe dla pracodawców umiejętności oraz dokumenty, np. certyfikat kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej.

Szansa dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Przygotowywanie do nabycia danej kwalifikacji, a następnie pozytywne przejście przez proces walidacji daje uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi dodatkowe szanse na efektywne wejście na rynek pracy i kontynuację nauki w różnych formach również po opuszczeniu szkoły. Dodatkowo uczniowie (również ci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi) jako uczestnicy rynku pracy będą potrafili w przyszłości skorzystać z ZSK we właściwy dla siebie sposób, nawet gdy nie zdecydują się lub nie będą mogli kontynuować edukacji szkolnej. Odpowiednie wykorzystanie opisu kwalifikacji, w tym określonych dla kwalifikacji efektów uczenia się wraz z kryteriami ich weryfikacji, umożliwi samodzielne przygotowanie się do walidacji, co może zapewnić dalszy rozwój zawodowy poza edukacją formalną.

Możliwość podejścia do zewnętrznego egzaminu/walidacji (również po ukończeniu szkoły)

Duże znaczenie w przypadku kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych ma niezależna walidacja, tj. sprawdzanie, czy osoba ubiegająca się o daną kwalifikację osiągnęła efekty uczenia się wymagane dla tej kwalifikacji. Ustawa o ZSK wskazuje na konieczność zapewnienia rozdzielności szkolenia od walidacji. Jedną z jej form jest rozdzielność personalna, co oznacza, że walidacja nie może być prowadzona przez osobę szkolącą. Jest to szczególnie istotne, gdy szkolenie jest prowadzone przez trenerów współpracujących z instytucją certyfikującą. Rozdzielenie szkolenia od walidacji zapewnia wyższą obiektywność podczas sprawdzania efektów uczenia się, co podnosi rangę otrzymywanych certyfikatów. Co więcej, niezależnie od terminu nabycia efektów uczenia się do ich potwierdzenia można przystąpić w dowolnym czasie (co odróżnia kwalifikacje pochodzące z rynku od szkolnych, gdzie egzaminy są ściśle powiązane z procesem nauczania).

Możliwość szerokiego zaspokojenia potrzeb uczniów dzięki bogatej ofercie ZSK

Do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji 266 kwalifikacji wolnorynkowych i 26 kwalifikacji sektorowych z 20 dziedzin². Wiele z nich można wykorzystać w szkołach ponadpodstawowych jako uzupełnienie oferty edukacyjnej. Przykładowo w dziedzinie hotelarstwo, gastronomia i turystyka są do wyboru 24 kwalifikacje wolnorynkowe oraz 3 sektorowe z poziomem od 1 do 5 PRK, w dziedzinie budownictwo i architektura – 9 kwalifikacji wolnorynkowych oraz 1 sektorowa z poziomem od 3 do 5 PRK, a w dziedzinie technologie cyfrowe i IT – 34 kwalifikacje wolnorynkowe (2–6 PRK). Pozwala to różnym grupom uczniów kształcących się w zakresie różnych zawodów wybrać kwalifikacje dostosowane do ich możliwości i zainteresowań. Jednocześnie zapewnia możliwość zróżnicowania regionalnego w wykorzystywaniu kwalifikacji potrzebnych na lokalnych rynkach pracy.

² Stan na dzień 18 maja 2026 r. (Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji, b.d.).

2.3. Korzyści dla rynku pracy

Podniesienie poziomu integralności kształcenia zawodowego z lokalnym rynkiem pracy

Prowadzenie przez szkoły zajęć edukacyjnych przygotowujących uczniów do uzyskania kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych znacząco wzmacnia powiązania między edukacją zawodową a rzeczywistymi potrzebami lokalnego rynku pracy. Przydatne są tu szczególnie bieżące badania potrzeb pracodawców współpracujących ze szkołą, dzięki którym można uzyskać wiedzę o pożądanych przez pracodawców kompetencjach i kwalifikacjach. Oferta szkoły może wówczas odpowiadać na te potrzeby, co daje pewność, że uczniowie zdobędą oczekiwane przez pracodawców umiejętności, zwiększa w oczach pracodawców wiarygodność i atrakcyjność uzyskanych certyfikatów i w rezultacie upraszcza procesy rekrutacyjne i buduje mosty między edukacją a zatrudnieniem. W dłuższej perspektywie takie podejście kreuje swoisty ekosystem, w którym firmy aktywnie współpracują ze szkołami

Sprawne uzupełnianie luk kompetencyjnych

Zajęcia edukacyjne w szkołach ukierunkowane na kwalifikacje wolnorynkowe lub sektorowe umożliwiają efektywne i szybkie wypełnianie braków kompetencyjnych zauważalnych na rynku pracy, jak również w indywidualnych życiorysach zawodowych potencjalnych pracowników. Ułatwia to uzupełnianie luk kompetencyjnych bez konieczności przechodzenia całego cyklu edukacyjnego. Dzięki temu uczniowie, a następnie absolwenci mogą szybko nabywać specyficzne umiejętności poszukiwane w branży.

Proces walidacji i certyfikowania w ramach ZSK jest transparentny i oparty na jasnych kryteriach, co skraca czas potrzebny na potwierdzenie kompetencji i ich wdrożenie w praktyce zawodowej. W rezultacie rynek pracy zyskuje bardziej wykwalifikowanych i elastycznych pracowników, co jest kluczowe w warunkach szybkich zmian technologicznych i gospodarczych, ponieważ minimalizuje ryzyko bezrobocia strukturalnego spowodowanego niedoborem umiejętności.

Wzmocnienie rozwoju firm poprzez rozwój kadr

Przygotowanie uczniów do nabycia kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych przez szkoły branżowe przyczynia się do wzmocnienia rozwoju przedsiębiorstw poprzez systematyczne podnoszenie jakości kadr. Firmy zyskują dostęp do pracowników z potwierdzonymi, wiarygodnymi kompetencjami, co ułatwia rekrutację i zmniejsza ryzyko błędów w doborze

personelu, obniżając również koszty związane ze szkoleniami wewnętrznymi. Pozyskanie odpowiednio wykwalifikowanych pracowników wspiera innowacyjność i konkurencyjność firm, umożliwiając im łatwiejsze wdrażanie nowych technologii czy ekspansję na rynki zagraniczne. Dodatkowo kwalifikacje pracowników powinny być rozpoznawalne na zagranicznych rynkach dzięki opatrzeniu ich znakiem Polskiej Ramy Kwalifikacji (PRK), którą można odnieść do analogicznej Europejskiej Ramy Kwalifikacji. Jest to swoisty kod, na bazie którego można ocenić, na jakim poziomie są umiejętności posiadacza danego certyfikatu. Ponadto ZSK wpisujący się w ideę uczenia się przez całe życie zachęca do ciągłego doskonalenia pracowników, co przekłada się na wyższą produktywność i lojalność kadry, ostatecznie napędzając wzrost gospodarczy.

3. Stan faktyczny i bariery „wykorzystania ZSK” w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe

Jak wskazano w rozdziałach 1. i 2., istnieją rozwiązania pozwalające na włączenie do oferty kształcenia zawodowego zajęć przygotowujących w zakresie kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych, a działanie to wiąże się z różnego rodzaju korzyściami. Jednak przedstawiając to zagadnienie, nie sposób nie odnieść się do rzeczywistego korzystania z zaprezentowanych rozwiązań czy pominąć wyzwania lub problemy, jakie w tym kontekście napotykają szkoły.

W momencie opracowania ekspertyzy brak jest szczegółowych danych dotyczących zakresu i sposobów wykorzystania ZSK w szkołach ponadpodstawowych prowadzących kształcenie zawodowe, w tym dotyczących liczby szkół i uczniów korzystających z zajęć przygotowujących do kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych, a także liczby uczniów przystępujących do walidacji i certyfikacji. Autorki, na bazie własnych doświadczeń i rozeznania w środowisku, pozwalają sobie stwierdzić, iż w publicznych szkołach ponadpodstawowych ZSK nie jest wdrażany z pełnym wykorzystaniem możliwości i zasobów systemu i szkół. Jednocześnie można zidentyfikować kilka barier, które powodują taki stan rzeczy, a które zostały przedstawione w niniejszym rozdziale.

3.1. Ograniczone wykorzystanie art. 122a Prawa oświatowego

Cytowany w rozdziale 1 art. 122a Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.) wskazuje, że dyrektor szkoły może zawrzeć z instytucją certyfikującą umowę dotyczącą jednokrotnego, nieodpłatnego przystąpienia przez uczniów lub absolwentów do walidacji i certyfikowania kwalifikacji wolnorynkowej lub kwalifikacji sektorowej funkcjonującej w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji. Ustawa precyzuje minimalny zakres umowy oraz zobowiązuje dyrektora szkoły do niezwłocznego przekazania ministrowi koordynatorowi Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji informacji o: zawarciu umowy, ze wskazaniem instytucji certyfikującej, z którą umowa została zawarta; kwalifikacji, których dotyczy umowa; okresie obowiązywania umowy oraz liczbie uczniów objętych umową. Przykład takiej umowy, przygotowanej na potrzeby Technikum w Zespole Szkół nr 1 we Władysławowie, stanowi aneks nr 1 do niniejszego opracowania.

Mimo że opisana procedura jest prosta, zakres dokumentacji niewielki, a pozytywnym skutkiem zawarcia takiej umowy dla instytucji certyfikującej jest zwolnienie z części kwartalnej opłaty od przychodów za walidację i certyfikowanie³ (przeprowadzanych komercyjnie), takich umów zawieranych jest niewiele. Ta droga współpracy szkół z IC jest sporadycznie wykorzystywana, co potwierdzają dane ze Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji (tabela 1).

Tabela 1

Liczba walidacji przeprowadzonych w całym kraju na podstawie art. 122a Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe w latach 2022–2025 (dane nie obejmują IV kwartału 2025 r.)

L.p.	Nazwa kwalifikacji	Liczba IC	Liczba walidacji w danym roku				Łączna liczba walidacji w latach 2022–2025
			2022	2023	2024	2025	
1.	Serwis napojów mieszanych i alkoholi	4	114	45	1	6	166
2.	Przygotowanie deserów restauracyjnych	1	0	7	0	0	7
4.	Przygotowanie potraw grill i barbecue	1	0	2	0	0	2
5.	Przygotowywanie i podawanie kawy oraz napojów kawowych	1	0	0	12	0	12
6.	Prowadzenie mediacji sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych	1	0	6	0	0	6
7.	Programowanie i obsługiwanie procesu druku 3D	1	0	8	0	0	8
8.	Asystowanie w organizacji wydarzeń sportowych dla osób z niepełnosprawnościami	1	0	0	0	5	5
9.	Certyfikat umiejętności komputerowych – poziom podstawowy	1	0	0	0	9	9
10.	Łączna liczba walidacji w poszczególnych latach		114	68	13	20	215

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z IBE PIB.

Z doświadczeń autorek ekspertyzy wynika, że przyczyną takiego stanu rzeczy jest bardzo mała liczba instytucji certyfikujących, które są skłonne taką umowę ze szkołą zawrzeć i przeprowadzić

³ Sposób naliczenia i odprowadzania takiej opłaty jest opisany w Ustawie z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. z 2016 r., poz. 64 ze zm.).

nieodpłatne walidacje dla uczniów i/lub absolwentów. Instytucje certyfikujące to podmioty prowadzące komercyjną działalność, stąd zawieranie nieodpłatnych umów nie leży w ich interesie. Wprawdzie istnieje rozwiązanie prawne dotyczące zwolnienia instytucji certyfikującej z części opłaty kwartalnej przekazywanej do budżetu w związku z zawarciem tego typu umów, ale ta ulga nie wystarczy na pokrycie kosztów poniesionych przez IC w związku z organizacją i przeprowadzeniem walidacji dla uczniów. Potwierdzają to informacje uzyskane podczas rozmów dyrektorów szkół z osobami zarządzającymi instytucjami certyfikującymi. Spośród 286 kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych zarejestrowanych obecnie w ZRK tylko dla 7 przeprowadzono nieodpłatne walidacje, jednocześnie informując o tym fakcie właściwego ministra. W latach 2018–2022 nie przeprowadzono żadnej nieodpłatnej walidacji. Nie widać także w kolejnych latach tendencji wzrostowej w liczbie nieodpłatnych walidacji. Rodzi się pytanie o przyczyny tak szczątkowego wykorzystania art. 122a, ale też innych przepisów stwarzających szkołom pewne możliwości w kontekście ZSK. Jest to jednoznaczny sygnał do zmiany systemowej w tym zakresie.

3.2. Problemy i potrzeby szkół w kontekście ZSK

Na podstawie własnych doświadczeń autorek opracowania oraz przeprowadzonych przez nie spotkań z dyrektorami szkół ponadpodstawowych można wskazać wiele trudności i barier (często uniwersalnych), które napotykają szkoły włączające zajęcia przygotowujące do uzyskania kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych do swojej standardowej działalności. Wśród nich należy wymienić takie jak:

- niewystarczająca wiedza kadry kierowniczej szkół na temat ZSK,
- brak właściwego poziomu finansowania zajęć,
- brak lub ograniczone możliwości finansowania walidacji ze strony organów prowadzących,
- niska dostępność odpowiednio przygotowanych kadr szkoleniowych,
- wyzwania organizacyjne szkół,
- wymagania formalnoprawne po stronie szkół, związane m.in. z tworzeniem programów nauczania, obowiązkiem opiniowania zajęć czy ustalaniem ocen.

Po opisanu każdej z przeszkód zaprezentowano także proponowane rozwiązania.

3.2.1. Niewystarczająca wiedza kadry kierowniczej szkół na temat ZSK

Największą trudnością dla szkół okazuje się brak wiedzy o ZSK wśród przedstawicieli kadry kierowniczej szkół (np. dyrektorów czy osób zarządzających kształceniem zawodowym w danej szkole), który rodzi strach przed nieznanym. Pomimo tego, że odbywa się wiele spotkań i konferencji poświęconych ZSK, w dalszym ciągu niewielu dyrektorów wprowadza kwalifikacje wolnorynkowe lub sektorowe funkcjonujące w ZSK do oferty swoich szkół. Potwierdzają to częściowo dane zawarte w tabeli 1, choć trzeba zaznaczyć, że dotyczą one walidacji przeprowadzonych nieodpłatnie na podstawie art. 122a Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.), a także rozmowy prowadzone podczas organizowanych przez IBE PIB spotkań skierowanych do dyrektorów szkół, których celem jest promocja ZSK⁴.

Niezbędne jest tu otwarcie się dyrektorów szkół oraz nauczycieli i specjalistów z rynku pracy zatrudnionych w szkołach na aktywny udział w tego typu wydarzeniach (konferencjach, seminariach, forach poświęconych ZSK). Szczególnie istotne jest zaangażowanie osób odpowiedzialnych za kształcenie zawodowe w szkołach oraz doradców zawodowych. Z punktu widzenia instytucji upowszechniających wiedzę o ZSK ważne powinno być dotarcie do nauczycieli kształcenia zawodowego, ponieważ w praktyce to oni wpływają na rozwój kształcenia zawodowego w danej szkole, tworząc plany, programy itd.

Pierwszym krokiem jest dotarcie z pakietem informacji do kadry kierowniczej szkół. Duże znaczenie miało w tym kontekście włączenie tematyki ZSK do harmonogramów szkoleń instytucji bezpośrednio wspierających oświatę, takich jak placówki doskonalenia nauczycieli (Centra Edukacji Nauczycieli/Centra Doskonalenia Nauczycieli)⁵. Niezbędna jest również szeroko zakrojona akcja informacyjna prowadzona przez kuratoria oświaty, np. podczas konferencji dla dyrektorów szkół. Kolejną szansą wydaje się powstanie Branżowych Centrów Umiejętności (Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 2025b), które staną się ośrodkami walidującymi kwalifikacje sektorowe. Dzięki tym działaniom ZSK staje się bardziej rozpoznawalny, a oferta kwalifikacji bardziej dostępna.

⁴ Przykładem są m.in. konferencje „Branża – wczoraj, dziś i jutro. Edukacja – kompetencje – rynek pracy. Przyszłość zaczyna się dziś” organizowane przez IBE PIB w latach 2025–2026 w całej Polsce (<https://ibe.edu.pl/pl/kalendarz-wydarzen/konferencja>).

⁵ Wsparcie merytoryczne dla ZS1 we Władysławowie zostało udzielone przez Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku w ramach pracy sieci kierowników kształcenia zawodowego oraz indywidualnych konsultacji.

3.2.2. Brak właściwego poziomu finansowania zajęć

Jeśli przyjmiemy, że zajęcia przygotowujące do uzyskania dodatkowych kwalifikacji w danej szkole będą rozwiązaniem jakościowym, długofalowym i zostaną włączone do harmonogramu obowiązkowych zajęć edukacyjnych, pojawia się wiele poważnych dylematów. Najważniejszy dotyczy zapewnienia finansowania tych zajęć w zakresie kadry, sprzętu, surowców czy materiałów. W przypadku gdy są to obowiązkowe zajęcia edukacyjne, w każdym roku szkolnym zestaw zajęć przygotowujących w zakresie dodatkowych kwalifikacji częściowych może być różny, a co za tym idzie – związane z nim potrzeby będą różne. Czasem pociąga to za sobą wydatki poniesione na zakup środków trwałych, np. pieca do wypiekania pizzy, profesjonalnego ekspresu do kawy itp. Organy prowadzące szkoły są zobowiązane zapewnić środki na kształcenie w ramach obowiązkowych zajęć edukacyjnych, ale ich możliwości finansowe są mocno ograniczone. Dlatego uzasadnienie tego typu wydatków korzyściami płynącymi z wdrożenia opisanych w ekspertyzie rozwiązań jest często niewystarczające do wpisania odpowiednich kwot do budżetu szkoły.

3.2.3. Brak lub ograniczone możliwości finansowania walidacji ze strony organów prowadzących

Walidacja jest odrębnym, niezależnym od szkolenia/nauczania procesem, a sam certyfikat może być jednym z celów motywujących ucznia do podjęcia wysiłku edukacyjnego. Walidacja wiąże się jednak z wysokimi kosztami ponoszonymi przez instytucję certyfikującą (zapewnienie zasobów materialnych takich jak sprzęty czy produkty, wynagrodzenie asesorów), przeniesionymi w tym przypadku na szkołę lub bezpośrednio na uczniów. Ponieważ walidacja jest tylko opcją, a nie obowiązkiem, uczniowie i ich rodzice nie są skłonni ponosić kosztów przystąpienia do walidacji po ukończeniu szkolenia, tym bardziej, że zdobycie certyfikatu nie jest pewne (istnieje prawdopodobieństwo negatywnego wyniku walidacji). Tutaj pojawia się istotny problem finansowy, którego niestety prawo nie rozwiązuje, pozostawiając dobrowolność uczniom w zakresie przystępowania do walidacji oraz wyboru instytucji certyfikującej. Szkoła może jedynie w tym pomóc, zapraszając instytucję certyfikującą do szkoły i w ten sposób zwiększając dostępność danej kwalifikacji dla większej grupy osób. W przypadku zapewnienia środków przez organ prowadzący dyrektor może również zawrzeć umowę o odpłatne walidacje. Jest to jednak zbyt kosztowne dla organów prowadzących, ponieważ za jedną walidację (dla jednej osoby) trzeba w zależności od kwalifikacji zapłacić od kilkuset do kilku tysięcy złotych.

Warto w tej sytuacji opracować rozwiązania systemowe, w których finansowanie walidacji byłoby uwzględnione w ramach subwencji oświatowej. Autorki wskazują dwie propozycje, które nie zawierają szczegółowego planu działania, ale mogą być inspiracją do opracowania właściwych rozwiązań.

Szansą na rozwiązanie tego problemu byłoby wprowadzenie bonów na walidację/bonów ZSK finansowanych przez MEN. Każdy uczeń szkoły wdrażającej kwalifikacje wolnorynkowe lub sektorowe mógłby otrzymywać bon uprawniający do udziału w walidacji zgłoszonej przez szkołę, na wzór bonów rozwojowych (zob. Portal Funduszy Europejskich, b.d.) lub Programu IKR Junior (zob. np. MFiPR, 2025a).

Bon na walidację/bon ZSK – autorski pomysł/inspiracja

Bon mógłby być adresowany do ucznia szkoły ponadpodstawowej, a jego dystrybucja odbywałaby się za pośrednictwem organu prowadzącego (na podobnej zasadzie jak np. w programie „Laptop dla ucznia” czy „Laptop dla nauczyciela”) przez System Informacji Oświatowej (SIO). W ten sposób organ prowadzący byłby zainteresowany organizacją jak największej liczby dobrej jakości zajęć kończących się walidacją i uzyskaniem certyfikatów kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych. Organ prowadzący na koniec roku dokonywałby liczbowego zestawienia zrealizowanych walidacji, przekazywał te dane do MEN i rozliczał dotację na ten cel w formie refundacji faktycznie zrealizowanych bonów. Na dyrektorze szkoły spoczywałby obowiązek umożliwienia w ramach zajęć obowiązkowych realizacji zajęć przygotowujących do określonej walidacji. Warto zaznaczyć, że koszty walidacji mogą być różne, zatem zasadne jest, by nie określać wartości bonu w formie konkretnej kwoty, a raczej wartości jednostki – kosztu jednej walidacji po realizacji zajęć/szkoleń przygotowujących do potwierdzenia kwalifikacji wolnorynkowej/sektorowej.

Proponowany plan realizacji bonu ZSK:

1. Szkoła za pomocą SIO zgłasza do organu prowadzącego uczniów biorących udział w zajęciach, które mają zakończyć się walidacją. Każdy z uczniów otrzymuje wirtualny bon ZSK, np. w postaci kodu.
2. Dyrektor szkoły organizuje zajęcia/kurs przygotowujący w zakresie kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej zgodnie z § 4 ust. 2b. Rozporządzenia Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024 r., poz. 781). Po zakończeniu zajęć uczniowie przystępują do walidacji.

3. Po zakończonej walidacji dyrektor szkoły przekazuje do organu prowadzącego listę uczniów (zestawienie kodów), którzy przystąpili do walidacji i wykorzystali bon ZSK.
4. Opłatę za walidację ponosi organ prowadzący szkołę na podstawie wykorzystanego bonu i faktury wystawionej za usługę walidacji.
5. Organ prowadzący przygotowuje zestawienie zbiorowe raz lub dwa razy w roku i przekazuje do MEN.
6. MEN dokonuje zwrotu wydatków za wykorzystany bon ZSK organowi prowadzącemu, który poniósł koszty walidacji uczniów (niezależnie od jej wyniku).

Bon na walidację/bon ZSK należy traktować w tej propozycji nie tylko jako sposób na wsparcie szkół, które zrealizują zajęcia i zgłoszą uczniów do walidacji, ale przede wszystkim jako narzędzie rozwoju idei uczenia się przez całe życie. Bon może być także bardzo dobrym sposobem na promocję szkolnictwa zawodowego, które poza edukacją formalną zawierałoby w ofercie możliwość uzyskania kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej. W tym przypadku dyrektorzy szkół mogą być wręcz obligowani przez aktywne organy prowadzące do planowania takich zajęć, które kończą się konkretnym efektem – certyfikatem mającym wartość na rynku pracy.

Drugim rozwiązaniem byłoby finansowanie z budżetu państwa bezpośrednio kierowane do IC na podstawie złożonego po przeprowadzeniu walidacji krótkiego wniosku o zwrot kosztów poniesionych przez daną IC w związku z nieodpłatną walidacją uczniów danej szkoły na podstawie umowy, o której mowa w art. 122a Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.).

3.2.4. Niska dostępność odpowiednio przygotowanych kadr szkoleniowych

W przypadku zajęć przygotowujących w zakresie kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej najlepszym rozwiązaniem wydaje się skorzystanie z fachowców-praktyków z rynku. Jednak mimo tego, że rynek edukacji zawodowej pozaformalnej jest bardzo bogaty, wyzwaniem jest znalezienie odpowiednich instruktorów/szkoleniowców, a także dostępność firm szkoleniowych, które zapewnią pełne i właściwe pod względem merytorycznym i metodycznym przygotowanie w zakresie wszystkich efektów uczenia się wskazanych dla danej kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej. A jest to niezbędne, gdyż samodzielne uczenie się, które pozwoliłoby uzupełnić wiedzę lub wytrenować dodatkowe umiejętności, w przypadku uczniów szkoły ponadpodstawowej jest możliwe w bardzo ograniczonym zakresie i zwykle dotyczy tych najlepszych. Z doświadczeń szkół realizujących szkolenia z zakresu kwalifikacji

wolnorynkowych wynika z kolei, że instruktorzy nie są skłonni dostosowywać programy swoich szkoleń do wytycznych i opisów efektów uczenia się określonych dla danej kwalifikacji. Brakuje natomiast w tej chwili takich doświadczeń z zakresu kwalifikacji sektorowych.

Najbardziej odpowiednią ofertę mają firmy szkoleniowe, które przygotowały opis kwalifikacji i złożyły wniosek o jej włączenie do systemu i/lub posiadają uprawnienia do jej certyfikowania, ewentualnie zostały upoważnione przez IC do prowadzenia walidacji. Tutaj jednak pojawia się problem z dostępnością instytucji certyfikujących, które w swojej ofercie posiadają również szkolenia i są skłonne przyjechać do szkoły znajdującej się w dużej odległości od ich siedziby. Przykładowo, w branży hotelarstwo, gastronomia i turystyka (którą reprezentuje jedna z autorek) prawie wszystkie instytucje certyfikujące mają swoje siedziby w Polsce centralnej i południowej, przez co Polska północna, w której branża turystyczna jest mocno rozwinięta, ma ograniczone możliwości dostępu do instytucji walidujących, a podejmowana współpraca może być dla szkół bardziej kosztowna (dochodzą koszty dojazdu, trudności z dopasowaniem kalendarza szkoły i IC).

Jednym z rozwiązań prowadzących do zapewnienia kadry jest zaangażowanie do realizacji zajęć dodatkowych nauczycieli przedmiotów zawodowych. Jednak nawet najbardziej zdeterminowani nauczyciele nie są w stanie w krótkim czasie przygotować się kompetencyjnie do odpowiedniego poprowadzenia zajęć obejmujących zakres merytoryczny kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych. Oprócz uczestnictwa w szkoleniu nauczyciel powinien zdobyć doświadczenie (w tym również w przygotowywaniu uczniów do walidacji przebiegającej nieco inaczej niż znane im egzaminy) oraz osadzić nabytą wiedzę i umiejętności w warunkach rzeczywistych. Dopiero wówczas będzie wiarygodnym szkoleniowcem w danej dziedzinie.

3.2.5. Wyzwania organizacyjne szkół

Wprowadzając dodatkowe zajęcia (obowiązkowe lub nie), szkoły stają także w obliczu wielu wyzwań o charakterze organizacyjnym, dotyczących m.in. planu zajęć, dostępnych zasobów, organizacji walidacji czy wreszcie możliwości uwzględnienia indywidualnych potrzeb uczniów.

Ustalanie harmonogramu zajęć

Obowiązkiem dyrekcji jest ustalenie optymalnego i efektywnego harmonogramu zajęć uwzględniającego warunki materialne i kadrowe szkoły. Warto podzielić każdy zespół klasowy na kilka grup zajęciowych, zgodnie z zainteresowaniem daną kwalifikacją wolnorynkową lub sektorową. Jednak szkoła publiczna nie może zapewnić w ramach zajęć obowiązkowych pełnego zaspokojenia potrzeb i zainteresowań uczniów, ponieważ należałoby wówczas uruchomić dla

danej klasy kilka rodzajów zajęć jednocześnie. Jest to niemożliwe z powodu braku środków finansowych asygnowanych na ten cel. Dodatkowo każda kwalifikacja ma inną objętość⁶, która powinna być powiązana z bieżącymi bazowymi umiejętnościami uczniów. W przypadku zajęć obowiązkowych w klasach piątych technikum uczniowie mają za sobą cztery lata nauki zawodu i spory zakres podstawowej wiedzy i umiejętności, który należy wziąć pod uwagę, określając liczbę godzin na przygotowanie do danej kwalifikacji.

Czas potrzebny na przygotowanie się do nabycia kwalifikacji jest różny dla różnych kwalifikacji, np. dla niektórych będzie to 30, dla innych 100 godzin. W tych zakresach ujęte są zarówno teoretyczne, jak i praktyczne formy kształcenia i uczenia się. To może powodować trudności z ułożeniem planu lekcji. Rozłożenie przygotowania do kwalifikacji w szkolnym planie nauczania w wymiarze 1–2 godzin tygodniowo przez kilka lat jest nieracjonalne, zarówno z powodu przewidywanej mniejszej efektywności zajęć, jak i braku dostępności szkoleniowców spoza szkoły w takiej organizacji szkolenia. Najbardziej optymalne wydaje się zagregowanie zajęć i przygotowanie odrębnego planu zajęć przygotowujących w zakresie dodatkowych kwalifikacji na dany dzień lub dni dla określonej klasy, np. w ZS1 we Władysławowie są to całodniowe zajęcia piątkowe, co zostało opisane szczegółowo w rozdz. 4. Tworzenie takich dodatkowych planów zajęć oraz w razie potrzeby ich zmiana generuje jednak duże dodatkowe nakłady pracy dla wicedyrektora lub/i kierownika kształcenia praktycznego.

Kolejnym problemem staje się zapewnienie większej liczby sal dydaktycznych dla kształcenia zawodowego w jednym czasie. Standardowo małe klasy realizują zajęcia bez podziału na mniejsze grupy zajęciowe, a w przypadku dużych klas podział danego oddziału dokonywany jest na dwie grupy i dotyczy wyłącznie zajęć praktycznych, np. w technikum we Władysławowie na niektórych zajęciach praktycznych dzielone są klasy liczące ponad 20 uczniów, a na innych zajęciach dzieli się już klasy liczące 18 uczniów. Podziału na mniejsze grupy zajęciowe dokonuje szkoła na podstawie posiadanych zasobów kadrowych i technicznych. Jest to trudne zadanie, ale możliwe do wykonania, wymaga jednak dużego zaangażowania kadry kierowniczej szkół.

Organizacja walidacji efektów uczenia się dla uczniów

Zapewnienie odpowiednich warunków dotyczy nie tylko zajęć, ale także walidacji. Jeśli walidacja miałaby zostać prowadzona w szkole, zapewnienie odpowiednich warunków materialnych jest nie tylko problemem instytucji certyfikującej lub instytucji walidującej, ale także szkoły. Brak

⁶ Objętość kwalifikacji – orientacyjny nakład pracy określony w godzinach potrzebny do nabycia wszystkich efektów uczenia się wymaganych dla kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej, z uwzględnieniem kształcenia lub szkolenia, lub samodzielnego uczenia się mającego na celu przygotowanie do nabycia tej kwalifikacji.

wystarczającej liczby IC (szczególnie w niektórych częściach Polski) sprawia, że szkoły mają ograniczony dostęp do organizowanych przez IC/IW miejsc walidacji. Rozwiązaniem jest tu organizacja walidacji w pracowniach szkolnych, ale to z kolei wymaga podpisania umów z IC/IW, przygotowania i przekazania dokumentów oraz spełnienia zapisanych w umowie ustaleń. Jest to w tym stadium rozwoju ZSK sporą niedogodnością. Niektóre z tych instytucji zapewniają mobilne laboratoria, inne uzgadniają ze szkołą sposób przygotowania warunków technicznych i wspólnie zapewniają bazę.

Szansą na rozwiązanie problemu byłoby upowszechnianie podejmowania szczególnego rodzaju współpracy między szkołą a instytucjami certyfikującymi. Chodzi o szersze działanie ze strony instytucji certyfikujących kwalifikacje wolnorynkowe lub sektorowe skierowane na zawieranie umów dotyczących upoważnienia innych podmiotów do prowadzenia walidacji, w tym włączania szkół do grona instytucji walidujących na podstawie art. 47, ust. 2 Ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. z 2016 r., poz. 64 ze zm.). Szkoły stałyby się wówczas instytucjami walidującymi, a ich nauczyciele (zwłaszcza ci posiadający uprawnienia egzaminatora egzaminu zawodowego) mogliby stać się członkami komisji walidacyjnych, tj. prowadzić walidację (oczywiście przy zachowaniu rozdzielności procesów walidacji i kształcenia). Wówczas np. na walidację do Władysławowa nie musiałby przyjeżdżać asesor z Zakopanego, Lublina czy Gorlic. Ten rodzaj współpracy realizowany np. w ZS1 w Wieluniu zdecydowanie ułatwia wdrażanie ZSK w szkole.

Dostosowanie szkoleń i warunków walidacji do indywidualnych potrzeb uczniów

Wzrost liczby uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (w tym z różnorodnymi dysfunkcjami) w szkołach ogólnodostępnych rodzi problem szeroko rozumianej dostępności. Wskazane byłoby, aby uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi umożliwić szkolenia z kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych w warunkach dostosowanych do ich potrzeb, indywidualnie określonych w opiniach lub orzeczeniach wydawanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym również zapewnić obecność nauczyciela współorganizującego kształcenie, a w niektórych przypadkach również udostępnić specjalny sprzęt. Dostosowanie warunków będzie dotyczyło zarówno podmiotów odpowiedzialnych za ich zapewnienie podczas zajęć edukacyjnych, jak również realizujących walidację. Jest to bardzo trudne w obliczu braku doświadczenia w edukacji z osobami o specjalnych potrzebach edukacyjnych oraz braku dodatkowych środków finansowych na szkolenia i walidacje uczniów.

3.2.6. Wymagania formalnoprawne po stronie szkół, związane m.in. z tworzeniem programów nauczania, obowiązkiem opiniowania zajęć czy ustalaniem ocen

Poza powyższymi działaniami dyrektorzy/kierownicy kształcenia zawodowego mają cały szereg innych obowiązków wynikających z różnych przepisów prawa oświatowego, które także mogą utrudnić wykorzystanie kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych w szkołach, np.

- opiniowanie zajęć przygotowujących do uzyskania kwalifikacji w ramach zajęć obowiązkowych,
- konieczność opracowania programu nauczania,
- dopuszczenie programu nauczania tych zajęć do użytku szkolnego i włączenie go do szkolnego zestawu programów nauczania,
- dokumentowanie prowadzonych zajęć,
- ustalanie ocen dla uczniów uczestniczących w zajęciach obowiązkowych przygotowujących do nabycia kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych,
- brak możliwości ustalenia oceny w związku z brakiem wymaganej prawem frekwencji na zajęciach.

Opiniowanie zajęć przygotowujących do uzyskania kwalifikacji w ramach zajęć obowiązkowych

Każdorazowo zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024 r., poz. 781, § 4, ust. 7) przed przygotowaniem arkusza organizacji szkoły⁷ na kolejny rok szkolny należy uzyskać opinię organów szkoły: samorządu uczniowskiego, rady pedagogicznej, rady rodziców. Nie stanowi to istotnej bariery dla szkoły, ale utrudnia proces wdrażania zajęć i stawia pod znakiem zapytania jego zasadność w przypadku opiniowania dotyczącego kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych, ponieważ w zależności od struktury szkoły organy szkoły mają różny skład i organizację działania. Większość szkół ponadpodstawowych w Polsce to zespoły szkół. W takich jednostkach najczęściej funkcjonują wspólne organy szkoły. Jeśli w skład zespołu szkół wchodzi

⁷ Arkusz organizacji szkoły i przedszkola określa szczegółową organizację nauczania, wychowania i opieki w danym roku szkolnym na podstawie Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm., art. 110).

również szkoły podstawowe lub licea ogólnokształcące, to np. większość członków rady pedagogicznej stanowią nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących, co sprawia, że opinia może być jedynie formalnym spełnieniem procedury i nie niesie za sobą wartościowej informacji z powodu braku reprezentatywności. To samo będzie dotyczyć innych organów szkoły, które nie są zainteresowane właściwym doбором kwalifikacji, ponieważ nie dotyczy to ich typu szkoły.

Ponadto do ZSK są systematycznie włączane nowe kwalifikacje, co oznacza, że pozycje interesujące dla danej szkoły mogą pojawiać się w ZRK także w trakcie roku szkolnego. Dlatego zasadne jest, aby opiniowanie przez organy szkoły i włączenie do harmonogramu zajęć dotyczących kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej (np. w sytuacji pojawienia się nowej kwalifikacji w rejestrze lub gdy z ważnych przyczyn nie można zrealizować zaplanowanych już zajęć) mogło się odbywać również w trakcie trwania roku szkolnego.

Konieczność opracowania programu nauczania

Na bazie obecnych przepisów prawa obowiązkowe zajęcia edukacyjne powinny być prowadzone na podstawie programu nauczania. Wprowadzenie do kształcenia zawodowego zajęć z zakresu kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych również wymaga stworzenia programów i dopuszczenie ich do użytku w szkole, zgodnie z art. 22a Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425 ze zm.).

Mimo że zadanie to jest ułatwione dzięki temu, że opisy kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych są szczegółowo opracowane przez ekspertów branżowych i edukacyjnych, zawierają listę efektów uczenia się wraz z kryteriami weryfikacji tych efektów oraz określone metody walidacji, to brak jest w nich elementów typowych dla programu nauczania, takich jak: wymagania podstawowe i ponadpodstawowe, opis metod nauczania, proponowane materiały dydaktyczne, opis ewaluacji programu. Ponadto powstają dodatkowe pytania: Kto powinien opracować program w sytuacji, gdy zajęcia prowadzi podmiot zewnętrzny? Czy zewnętrzny szkoleniowiec posiada odpowiednie kompetencje do opracowania programu nauczania? Czy program musi spełniać wszystkie wymagania programu nauczania przedmiotów zawodowych, zgodnie z art. 22a Ustawy z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425 ze zm.)? Nie znajdujemy tutaj odniesienia do ZSK. Na bazie obecnych przepisów prawa nie ma wyłączenia dla tego typu zajęć, dlatego należy te programy tworzyć, wykorzystując posiadane zasoby i możliwości kadrowe.

Dopuszczenie programu nauczania do użytku szkolnego i włączanie programów nauczania tych zajęć do szkolnego zestawu programów nauczania

Kolejną czynnością wykonywaną przez dyrektora szkoły jest dopuszczenie programu nauczania do użytku szkolnego po uzyskaniu opinii rady pedagogicznej oraz włączanie programu nauczania tych zajęć do szkolnego zestawu programów nauczania. Przyjmując modułowy system kursów/zajęć dodatkowych, zawierający zajęcia pogrupowane w kilkugodzinne bloki szkoleniowe realizowane np. raz w tygodniu i trwające kilka tygodni, należy zadać pytanie, w jaki sposób i w jakich terminach dopuszczać programy nauczania dotyczące tego typu zajęć, jeśli zajęcia rozpoczynają się np. w marcu, a umowa z firmą zewnętrzną na ich prowadzenie jest podpisywana w styczniu lub w lutym. Przepisy prawa nie narzucają konkretnego terminu, ale zasadne jest, aby opiniowanie przez radę pedagogiczną odbywało się z należytym wyprzedzeniem przed rozpoczęciem danego cyklu zajęć. W tym celu może być konieczne zwoływanie dodatkowych posiedzeń rady pedagogicznej. Jest to niestandardowe rozwiązanie, jednak niekolidujące z prawem.

Dokumentacja prowadzonych zajęć

Zgodnie z ogólnymi przepisami prawa prowadzenie obowiązkowych zajęć edukacyjnych wymaga standardowej dokumentacji przebiegu nauczania, w skład której wchodzi m.in. program nauczania, rozkład tematyczny zajęć, określenie wymagań edukacyjnych na poszczególne oceny roczne oraz dokumenty związane z podjęciem współpracy przez podmioty zewnętrzne. Te dokumenty należy również opracować dla zajęć przygotowujących do uzyskania kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych w ramach obowiązkowych zajęć edukacyjnych jako nowego typu zajęć o innym charakterze niż zajęcia występujące w ramowych planach nauczania.

Dodatkowo, jeśli zajęcia ma prowadzić podmiot zewnętrzny (osoba fizyczna posiadająca odpowiednie doświadczenie i umiejętności, tj. trener/instruktor lub firma szkoleniowa zatrudniająca tego typu osobę na podstawie umowy o pracę lub cywilnej), należy:

- zgodnie z regulaminami zamówień publicznych zrobić rozeznanie rynku, zgromadzić oferty cenowe od co najmniej trzech podmiotów,
- opracować zakres wymagań, które mają być ujęte w zapytaniu o cenę (należy dopilnować nie tylko doprecyzowania kwalifikacji prowadzącego, oczekiwanych efektów szkolenia, ale również sprzętu, materiałów, surowców, pomocy dydaktycznych itp.),

- przygotować projekt umowy o przeprowadzenie szkolenia wraz z załącznikami do przedstawienia potencjalnemu wykonawcy (wymagana jest przy tym ścisła współpraca pracownika dydaktycznego, dyrekcji szkoły, pracownika administracji),
- opracować wytyczne co do wpływu stron na proces oceniania i tworzenia programu zajęć,
- sporządzić wykaz dokumentów, które strony powinny przygotować, aby proces planowania, realizacji zajęć oraz oceniania był prawidłowy,
- przygotować narzędzie ewaluacyjne (dotyczy to zarówno szkoły, jak i podmiotu zewnętrznego),
- w przypadku zajęć dla uczniów niepełnoletnich dodatkowo zapewnić bezpieczeństwo zgodne ze standardami ochrony małoletnich.

Zawarcie umowy o szkolenie w zakresie danej kwalifikacji, niezależnie od dotychczasowych doświadczeń we współpracy z firmą/osobą szkolącą, ma duży wpływ zarówno na przebieg szkolenia, jego efektywność, jak i kontynuację wspólnych działań w przyszłości. Dlatego warto zadbać o to, aby w umowie znalazły się regulacje dotyczące:

- planowanego miejsca i harmonogramu szkolenia,
- współpracy w przygotowaniu programu uwzględniającego wszystkie efekty uczenia się i kryteria weryfikacji wskazane dla danej kwalifikacji,
- obowiązku przedstawienia doświadczenia osoby szkolącej,
- warunków wydania dokumentów poświadczających udział uczniów w szkoleniu,
- zapewnienia przez strony sprzętu, surowców i materiałów,
- opracowania i wykorzystania narzędzi ewaluacyjnych,
- terminów granicznych poszczególnych działań związanych ze szkoleniem (przygotowanie, realizacja, zakończenie, rozliczenie wynagrodzenia),
- przyjętych rozwiązań w przypadku sytuacji trudnych, np. brak wymaganej obecności ucznia na zajęciach, awaria sprzętu itp.
- zapewnienia zasad bezpiecznej i higienicznej pracy.

Wyżej opisane kwestie mogą zniechęcać do wprowadzania kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych w szkołach publicznych. Generują sporo dodatkowych zadań i czynności,

które w ramach etatu ktoś musi wykonać, a nie stanowią podstaw do zatrudnienia kolejnych osób na stanowiskach kierowniczych w szkole, ponieważ te zależą od liczby oddziałów oraz od możliwości finansowych organu prowadzącego.

Ustalanie ocen dla uczniów uczestniczących w obowiązkowych zajęciach przygotowujących do nabycia kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych

Zajęcia edukacyjne ujęte w szkolnych planach nauczania wymagają ustalenia ocen, zwłaszcza zajęcia obowiązkowe. Szkoła jest zobligowana prowadzić ocenianie bieżące i ustalić ocenę szkolną na zakończenie danych zajęć. W przypadku gdy realizatorem zajęć jest podmiot zewnętrzny, a nauczyciel tylko wspiera proces dydaktyczny, rodzi się pytanie, w jaki sposób ustalić prawidłowo ocenę. W obecnym stanie prawnym ocena powinna być ustalona zgodnie z zasadami i warunkami opisanymi w **rozdziale 3a Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty** (Dz.U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425 ze zm.) oraz zgodnie z **Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach** (Dz.U. z 2019 r., poz. 373).

Jeśli zgodnie z **Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu** (Dz.U. z 2019 r., poz. 391, § 10 ust 1) zajęcia mają formę zajęć praktycznych, powinni prowadzić je nauczyciele zajęć praktycznych i oni również oceniają przebieg procesów dydaktycznych i postępy każdego ucznia. Ponieważ proces ustalania ocen jest bardzo złożony, nie ma pewności, czy oceny ustalone przez realizujące szkolenie osoby spoza szkoły (zwłaszcza nieposiadające uprawnień pedagogicznych) we współpracy z nauczycielem zatrudnionym w szkole byłyby rzetelne, a procedura ustalania ocen spełniałaby wymagania prawne oraz określony w statutach szkół tryb ustalenia oceny. Z pewnością w obecnej sytuacji, gdy walidacja nie jest dla wszystkich uczniów obowiązkowa, nie można oceny rocznej/końcowej ustalić na podstawie wyników walidacji prowadzonej zwykle przez osoby spoza szkoły.

Najbardziej oczekiwane zmiany dotyczyłyby:

- wyłączenie tych zajęć (gdy są obowiązkowe) z oceniana za pomocą ocen szkolnych,
- umożliwienie zapisu „uczestniczył(a)” na świadectwie szkolnym,
- nieuwzględnianie tych zajęć przy uzyskiwaniu promocji do następnej klasy/ukończeniu szkoły.

Obecnie jeśli roczna ocena z zajęć edukacyjnych przygotowujących do dodatkowych kwalifikacji jest niedostateczna, uczeń nie ma możliwości uzyskania promocji do następnej klasy/ukończenia szkoły, a tym samym (w przypadku piątej klasy technikum) nie może przystąpić do egzaminu maturalnego. Jest to kolejny argument przemawiający za zastosowaniem proponowanych rozwiązań. Należy umożliwić dyrektorowi szkoły zwolnienie ucznia z takich zajęć na wniosek pełnoletniego ucznia (lub rodzica, gdy dotyczy to niepełnoletniego ucznia), aby nie zmuszać go do nabywania dodatkowych kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych. Takie rozwiązanie ograniczyłoby liczbę uczestników zajęć tylko do osób naprawdę nimi zainteresowanych. Jak już wspomniano, często zdarza się, że cała dwudziestoosobowa klasa uczestniczy we wszystkich zaproponowanych zajęciach, mimo że nie wszyscy uczniowie są zainteresowani nabyciem niektórych kwalifikacji. Możliwość zwolnienia z zajęć podniosłaby ich ogólną efektywność oraz przyczyniłaby się do lepszego wykorzystania pozyskanych na nie środków finansowych.

Brak możliwości ustalenia oceny w związku z brakiem wymaganej prawem frekwencji na zajęciach

Kolejny przypadek wiąże się z niespełnieniem warunków do ustalenia oceny z powodu zbyt niskiej frekwencji i jednocześnie braku ocen. Sytuacja, w której nie ma podstaw do klasyfikacji ucznia w przypadku zajęć obowiązkowych przygotowujących do uzyskania kwalifikacji dodatkowych, może zdarzyć się częściej niż podczas innych zajęć obowiązkowych ze względu na inny sposób organizacji. Na przykład jeśli zajęcia dodatkowe są organizowane w blokach godzinowych (np. jeden dzień w tygodniu) i trwają jedynie kilka tygodni dla danej kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej, uczniowie nieobecni przez 2–3 tygodnie w szkole (z przyczyn usprawiedliwionych) nie będą mogli uczestniczyć w dużej części tych zajęć. Zgodnie z obecnymi zapisami prawa uczeń może nie być klasyfikowany z jednego, kilku albo wszystkich zajęć edukacyjnych, jeżeli brak jest podstaw do ustalenia śródrocznej lub rocznej oceny klasyfikacyjnej z powodu nieobecności ucznia na tych zajęciach przekraczającej połowę czasu przeznaczonego na te zajęcia w okresie, za który przeprowadzana jest klasyfikacja – art. 44k Ustawy z 7 września 1991 r. o systemie oświaty:

1. Uczeń może nie być klasyfikowany z jednego, kilku albo wszystkich zajęć edukacyjnych, jeżeli brak jest podstaw do ustalenia śródrocznej lub rocznej oceny klasyfikacyjnej z powodu nieobecności ucznia na tych zajęciach przekraczającej połowę czasu przeznaczonego na te zajęcia w okresie, za który przeprowadzana jest klasyfikacja.
2. Uczeń nieklasyfikowany z powodu usprawiedliwionej nieobecności może zdawać egzamin klasyfikacyjny.

3. Uczeń nieklasyfikowany z powodu nieusprawiedliwionej nieobecności może zdawać egzamin klasyfikacyjny za zgodą rady pedagogicznej (Dz.U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425 ze zm.).

W tym przypadku przepis ten należy zastosować w powiązaniu z art. 44l, zgodnie z którym:

Dla ucznia technikum i branżowej szkoły I stopnia, nieklasyfikowanego z zajęć prowadzonych w ramach praktycznej nauki zawodu z powodu usprawiedliwionej nieobecności szkoła organizuje zajęcia umożliwiające uzupełnienie programu nauczania i ustalenie śródrocznej lub rocznej oceny klasyfikacyjnej z zajęć prowadzonych w ramach praktycznej nauki zawodu (Dz.U. z 2024 r., poz. 750).

To generuje dodatkowe koszty i problemy z pozyskaniem – w innym czasie niż czas trwania kursu – osoby, która poprowadzi dodatkowe zajęcia umożliwiające uzupełnienie programu nauczania. Dobrym rozwiązaniem byłoby umieszczenie odpowiednich zapisów w umowie o szkolenie z podmiotem zewnętrznym, zabezpieczających taką sytuację. W skrajnych sytuacjach – gdy nieobecności jest bardzo dużo – może to być niewystarczające.

To kolejna sytuacja, w której pożądanym byłoby wprowadzenie zmian przepisów prawa w zakresie oceniania i klasyfikowania, tak aby umożliwić zwolnienie ucznia z udziału w tych zajęciach bez wpływu na promocję do następnej klasy, jeśli uczeń nie wiąże swojej przyszłości z wybranym zawodem i/lub nie ma potrzeby zdobywania dodatkowych kwalifikacji, lub z innych przyczyn.

Podsumowując, należy zauważyć, że istnieje wiele powodów małego zainteresowania poszerzaniem oferty edukacyjnej szkół o zajęcia przygotowujące w zakresie kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych, utrudniających współpracę szkoły i instytucji certyfikującej lub skutecznie zniechęcających do tego obydwie strony. Mimo tych przeszkód szkoły zaczynają dostrzegać możliwość poszerzania oferty kształcenia o te kwalifikacje, a niektóre placówki już „zaprzyjaźniły” się z ZSK. Znalazły swoje drogi, wypracowały narzędzia i metody rozwiązania problemów i z powodzeniem rozwijają w ten sposób swoją ofertę kształcenia zawodowego. Doświadczenia dwóch wybranych szkół zostały przedstawione w rozdz. 4 i 5.

4. Studium przypadku 1: wykorzystanie kwalifikacji wolnorynkowych przez Zespół Szkół nr 1 we Władysławowie

Pierwsze studium przypadku dotyczy szkoły prowadzącej kształcenie na poziomie technikum. Oprócz przygotowania do czterech kwalifikacji szkolnych wyodrębnionych w dwóch zawodach branży hotelarstwo, gastronomia i turystyka (HGT)⁸ szkoła aktywnie realizuje przygotowywanie uczniów do nabycia kwalifikacji wolnorynkowych funkcjonujących w ZSK (zob. tabela 2) oraz współorganizuje walidację prowadzoną przez instytucje certyfikujące na terenie szkoły. Opisane niżej dobre praktyki odnoszą się do 10 kwalifikacji wolnorynkowych branży HGT.

4.1. Charakterystyka szkoły i przegląd działań podejmowanych przez szkołę w ramach wdrażania ZSK

Technikum w Zespole Szkół nr 1 we Władysławowie jest jedną ze szkół, które pomimo barier i wielu wyzwań opisanych w rozdziale 3. na szeroką skalę stosują rozwiązania prowadzące do rozwoju szkoły poprzez uzupełnienie jej oferty zajęciami przygotowującymi do uzyskania kwalifikacji wolnorynkowych. Szkoła znajduje się w miejscowości turystycznej położonej u nasady Półwyspu Helskiego, w województwie pomorskim. Została powołana w dość nietypowy sposób jako oddolna inicjatywa i odpowiedź na potrzeby mieszkańców gminy Władysławowo. Ponad 26 lat temu rada gminy powołała do życia Technikum Hotelarsko-Gastronomiczne, które po wielu reformach i zmianach w strukturze działania jest jedną z trzech szkół ponadpodstawowych w powiecie puckim. Szkoły działające w powiecie puckim stanowią dla siebie konkurencję na rynku edukacyjnym, ponieważ kształcą w tych samych zawodach, co dla technikum we Władysławowie jest dużym wyzwaniem.

Technikum to mała szkoła wchodząca w skład większej jednostki, w której funkcjonuje również ośmioklasowa szkoła podstawowa wraz z zerówką. Uczniowie technikum, których jest od 170 do 230 (w zależności od rocznika), stanowią około 30% wszystkich uczniów Zespołu Szkół nr 1. Organem prowadzącym Zespół jest Gmina Władysławowo, a kształcenie ukierunkowane jest

⁸ Zawód: Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404. Kwalifikacje wyodrębnione w zawodzie: HGT.02. Przygotowanie i wydawanie dań; HGT.12. Organizacja żywienia i usług gastronomicznych. Zawód: Technik hotelarstwa 422402. Kwalifikacje wyodrębnione w zawodzie: HGT.03. Obsługa gości w obiekcie świadczącym usługi hotelarskie; HGT.06. Realizacja usług w recepcji.

na strategiczną dla gminy branżę turystyczną oraz usługi powiązane, dzięki czemu technikum stało się szkołą wyspecjalizowaną zawodowo. Obecnie kształcenie prowadzone jest w dwóch zawodach: technik hotelarstwa oraz technik żywienia i usług gastronomicznych.

Ze względu na ograniczone możliwości włączenia do oferty kształcenia innych zawodów skorzystano z możliwości, które daje Zintegrowany System Kwalifikacji, traktując je jako nowy kierunek rozwoju szkoły oraz jeden z kierunków rozwoju gminy Władysławowo. Wpisuje się to w *Strategię Rozwoju Gminy Władysławowo do roku 2030* (Gmina Władysławowo, b.d.), w której wśród kierunków działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych zaplanowano m.in.

- „współpracę szkół branżowych (technikum hotelarskie i gastronomiczne) z samorządem gminnym, powiatowym i regionalnym dla budowy wysoko wykwalifikowanej kadry sektora turystycznego,
- rozwój oferty kursów i szkoleń dla uczniów dających kwalifikacje nie tylko w obszarze turystyki, ale też innych zawodach”.

Technikum „wykorzystuje ZSK” na różne sposoby. Przede wszystkim wdrożono tu trzy rodzaje działań:

- włączono przygotowanie do kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych do kształcenia zawodowego obowiązkowego, ujętego w tygodniowym planie zajęć – wariant ten zakłada brak jakichkolwiek opłat ze strony uczniów/rodziców, chociaż pociąga za sobą zwiększone ponadstandardowe koszty w przypadku korzystania z firm zewnętrznych,
- rozpoczęto budowę oferty zajęć dodatkowych nieobowiązkowych proponowanych wyłącznie uczniom zainteresowanym zajęciami (daną kwalifikacją), finansowanych przez uczniów/rodziców uczniów lub sponsorów, poza szkolnym planem nauczania,
- skorzystano z ZSK do podnoszenia kwalifikacji nauczycieli, sfinansowanego za pomocą istniejących w budżetach szkół środków na doskonalenie zawodowe.

Wszystkie te rozwiązania mają wspólny cel – dobre przygotowanie uczniów do wykonywania zadań zawodowych opisanych w kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej oraz do podejścia do walidacji i certyfikowania poprzez wsparcie w osiągnięciu wszystkich efektów uczenia się określonych dla danej kwalifikacji. Każde z rozwiązań oparte jest na innych założeniach i może działać zarówno łącznie z pozostałymi, jak i niezależnie od nich.

W szkole przyjęto ogólne założenia dotyczące szkoleń i walidacji:

- szkoła dąży do przygotowania uczniów z jak największej liczby kwalifikacji wolnorynkowych,
- zajęcia prowadzone są głównie w formie praktycznej,
- prowadzącymi zajęcia są praktycy/specjaliści z rynku pracy,
- zajęcia mają formę zbliżoną do kursów,
- uczniowie motywowani są do podejmowania próby sprawdzenia nabycia efektów uczenia się w procesie walidacji,
- do walidacji nieodpłatnej przystępują uczniowie wytypowani na podstawie wewnętrznych kryteriów, co stanowi swoistą formę nagrody, natomiast pozostali chętni przystępują do walidacji odpłatnie,
- ze względów finansowych w zajęciach obowiązkowych uczestniczą całe zespoły klasowe, bez podziału na grupy, co jest istotną słabą stroną przyjętych rozwiązań.

Każde z założeń wraz z uzasadnieniem jest szerzej omawiane w dalszej części opracowania w kontekście poszczególnych rodzajów działań

4.2. Organizacja obowiązkowych zajęć przygotowujących do nabycia kwalifikacji wolnorynkowych – doświadczenia szkoły i rekomendacje

Wdrożenie pierwszego rozwiązania, tj. włączenie przygotowania w zakresie kwalifikacji wolnorynkowych do kształcenia zawodowego obowiązkowego w Technikum w Zespole Szkół nr 1 we Władysławowie jest realizowane od 1 września 2023 r. Działanie to jest odpowiedzią na spełnienie jednego z ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego, określonych w cytowanym wyżej Załączniku nr 1 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. z 2019 r., poz. 316 ze zm.). Cel ten brzmi:

Elastycznemu reagowaniu systemu kształcenia zawodowego na potrzeby rynku pracy, jego otwartości na uczenie się przez całe życie oraz mobilności edukacyjnej i zawodowej absolwentów ma służyć wyodrębnienie kwalifikacji w poszczególnych zawodach szkolnictwa

branżowego oraz stworzenie uczniom warunków do uzyskiwania dodatkowych umiejętności zawodowych, dodatkowych uprawnień zawodowych lub kwalifikacji rynkowych funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, pod koniec nauki w szkole.

Technikum w Zespole Szkół we Władysławowie jak wiele innych szkół w Polsce oczekiwało tego typu rozwiązań od wielu lat. Niektóre szkoły realizowały jako zajęcia dodatkowe kursy rozszerzające kwalifikacje, których koszty pokrywali rodzice, a bazę techniczną zapewniała szkoła. W technikum we Władysławowie było podobnie – zajęcia organizowano dość spontanicznie, bez uprzedniej analizy potrzeb uczniów i lokalnych przedsiębiorców, czasem z dofinansowaniem z budżetu szkoły lub w ramach projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej⁹, jednak zawsze dotyczyły one kształcenia umiejętności powiązanych z nauczaniem zawodem (kursy: baristy, barmański, carvingu gastronomicznego¹⁰, przygotowywania kompozycji kwiatowych do pomieszczeń hotelowych, organizacji przyjęć okolicznościowych). Zajęcia kończyły się zazwyczaj wydaniem zaświadczenia o ukończeniu kursu przez podmiot szkolący.

Od 2019 r. dzięki nowemu wówczas Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2019 r., poz. 639)¹¹ pojawiły się prawne możliwości włączenia tego typu zajęć do obowiązkowych godzin lekcyjnych. Zapisy ówczesnego rozporządzenia (§ 4, ust. 5) dały możliwość ujęcia w szkolnym planie nauczania również obowiązkowych zajęć edukacyjnych przygotowujących uczniów do uzyskania kwalifikacji rynkowej (obecnie wolnorynkowej) funkcjonującej w ZSK, związanej z nauczaniem zawodem.

4.2.1. Sposób organizacji, finansowanie i harmonogram zajęć

Budując pierwsze szkolne plany nauczania (w 2019 r.) dla nowego typu szkoły, tj. pięcioletniego technikum, zaplanowano przygotowanie do uzyskania kwalifikacji rynkowych (obecnie wolnorynkowych). W Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji nie widniało wówczas zbyt wiele kwalifikacji, ponieważ był to początkowy okres budowania systemu, a same kwalifikacje tego

⁹ Projekt „Kompetentny absolwent Zespołu Szkół nr 1 we Władysławowie”, Priorytet IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach, działanie 9.2 Podniesienie atrakcyjności i jakości kształcenia zawodowego”.

¹⁰ Carving gastronomiczny to wywodząca się z Azji (Tajlandia, Japonia) sztuka dekoracyjnego rzeźbienia w owocach i warzywach (np. arbuzach, dyniach, marchewkach) w celu ozdabiania potraw i stołów.

¹¹ Rozporządzenie to zostało zastąpione Rozporządzeniem Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024 r., poz. 781) – zmiana dotyczy jedynie numeru ustępu (z 5 na 6).

typu stanowiły jeszcze swoistą nowość. Kierując się opisanymi w rozdziale 1. rozporządzeniami, ustalono wówczas liczbę godzin, którą można przeznaczyć na zajęcia dotyczące dodatkowych kwalifikacji, tj. w zawodzie technik hotelarstwa – 390 godzin, natomiast w zawodzie technik żywienia i usług gastronomicznych – 450 godzin¹². Jednak z doświadczeń i potrzeb szkoły wynika, że należy część tych godzin wykorzystać na zaspokojenie również innych potrzeb edukacyjnych uczniów, a na realizację zajęć przygotowujących do nabycia kwalifikacji wolnorynkowych przeznaczyć 210 godzin (7 godzin tygodniowo przez 30 tygodni nauki w roku szkolnym), pozostawiając je na ostatni rok kształcenia, tuż przed wejściem uczniów na rynek pracy. Podjęto również decyzję, że zajęcia te będą realizowane w jednym dniu tygodnia (piątek) – roboczo szkoła nazwała ten dzień „kursowym piątkiem”. Po przejrzaniu kwalifikacji dostępnych w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji a związanych z branżami gastronomia, hotelarstwo i turystyka ustalono, że uczniom kształcącym się w zawodzie technik hotelarstwa można zaproponować kwalifikacje:

- Pilotowanie imprez turystycznych (Obwieszczenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 17 maja 2018 r. w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Pilotowanie imprez turystycznych” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji; M.P. z dn. 6.06.2018, poz. 522),
- Obsługa w turystyce zdrowotnej (Obwieszczenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 9 września 2019 w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Obsługa w turystyce zdrowotnej” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji; M.P. z dn. 24.09.2019, poz. 869).

Dla zawodu technik żywienia i usług gastronomicznych wybrano kwalifikacje:

- Przygotowywanie i podawanie kawy oraz napojów kawowych (Obwieszczenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 27 kwietnia 2023 w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Przygotowanie i podawanie kawy oraz napojów kawowych” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji; M.P. z dn. 25.05.2023, poz. 527),
- Przygotowywanie potraw zgodnie z trendami rynkowymi i zasadami zdrowego żywienia (Obwieszczenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 20 listopada 2018 r. w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Przygotowanie potraw zgodnie z trendami rynkowymi i zasadami zdrowego żywienia” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji; M.P. z dn. 5.12.2018, poz. 1190).

¹² Liczbę godzin ustalono zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024 r., poz. 781, § 4, ust. 6).

Systematyczna obserwacja rozwoju ZSK w zakresie zwiększającej się dynamicznie liczby kwalifikacji wolnorynkowych spowodowała, że w kolejnych latach rozszerzono listę o kolejne kwalifikacje.

Pod koniec pierwszego pięcioletniego cyklu kształcenia w technikum rozpoczęto rozmowy z gminą Władysławowo jako organem prowadzącym szkołę na temat zapewnienia w budżecie szkoły dodatkowych środków na zajęcia przygotowujące do zdobycia kwalifikacji wolnorynkowych związanych z nauczaniem zawodami, aby umożliwić prawidłową, atrakcyjną i skuteczną realizację zatwierdzonych przed rozpoczęciem cyklu kształcenia szkolnych planów nauczania. Od samego początku założeniem szkoły było to, aby zajęcia prowadzili głównie fachowcy z przedsiębiorstw hotelarsko-gastronomicznych. Jednak subwencja oświatowa, która gwarantuje wynagrodzenie nauczycielom oraz zapewnienie bazy materiałowo-surowcowej, nie pozwala na spełnienie tego założenia. Usługi szkoleniowe specjalistów zewnętrznych są o wiele droższe w przeliczeniu na godzinę szkolenia niż zajęcia praktyczne prowadzone w szkołach w ramach kształcenia zawodowego przez nauczycieli. Po rozeznaniu rynku i przygotowaniu wstępnych kalkulacji wystąpiono do organu prowadzącego o zapewnienie dodatkowych kwot na wynagrodzenie zewnętrznych specjalistów, jednocześnie przedstawiając zasadność ich wydatkowania.

Mimo że finansowanie obowiązkowych zajęć edukacyjnych jest zadaniem organu prowadzącego, to podwójne finansowanie (wynagrodzenie nauczyciela oraz firmy zewnętrznej) staje się często trudne do osiągnięcia. W przypadku technikum w ZS1 we Władysławowie wymaga to odpowiedniego uzasadnienia podczas tworzenia projektu budżetu na kolejny rok. Pierwszy cykl tego rodzaju zajęć poprzedzony był dwukrotną debatą na posiedzeniu stałej Komisji Oświaty, Zdrowia, Spraw Społecznych w Radzie Miejskiej Władysławowa. Podczas spotkania należało przekonać członków Komisji, że warto dokonywać inwestycji edukacyjnych, w tym w dodatkowe kompetencje uczniów. Najważniejszym argumentem było wzbogacenie kompetencji i nabycie kwalifikacji przez przyszłych absolwentów opuszczających szkołę i zasilających bardzo chłonny rynek pracy branży hotelarsko-gastronomicznej. Nie mniej ważnym czynnikiem podczas debaty o przyznaniu środków okazało się też **zewnętrzne zapewnianie jakości walidacji i certyfikowania, będące procesem niezależnym od szkoły i IC**, przeprowadzanym przez Podmiot Zewnętrznego Zapewniania Jakości. Po uzyskaniu pozytywnej opinii Komisji, a następnie zapewnieniu przez odpowiednie organy gminy stosownych kwot przygotowano, a kilka miesięcy później wdrożono plan zajęć przygotowujących do kwalifikacji wolnorynkowych równoległe dla dwóch klas piątych technikum, zarówno w zawodzie technik hotelarstwa, jak i technik żywienia i usług gastronomicznych.

Rozwiązanie polegające na zapewnieniu dodatkowego finansowania przez organ prowadzący jest realizowane w kolejnych latach szkolnych. Pociąga za sobą przydzielenie wszystkich tego typu godzin pracownikom dydaktycznym zatrudnionym w szkole, a zewnętrzna kadra specjalistyczna zatrudniana jest dodatkowo, zapewniając pełne osadzenie przekazywanych treści w rzeczywistych warunkach pracy, co podnosi atrakcyjność zajęć. Każda godzina zajęć ujętych w szkolnym planie nauczania jest przypisana w arkuszu organizacji szkoły¹³ do jej pracowników i przez nich realizowana. Jest to gwarancja zapewnienia przez dyrektora szkoły profesjonalnej opieki dydaktyczno-wychowawczej uczniom uczestniczącym w zajęciach.

Jak wspomniano wyżej, wprowadzenie w szkole zajęć obowiązkowych przygotowujących uczniów do uzyskania kwalifikacji wolnorynkowej lub kwalifikacji sektorowej związanej z nauczaniem zawodem wymaga każdorazowo opiniowania tego typu zajęć przez wszystkie organy statutowe szkoły, tj. samorząd uczniowski, radę rodziców i radę pedagogiczną. Tak też każdego roku dzieje się w ZS1 we Władysławowie.

Aby zajęcia zawodowe zaplanowane na ostatni rok kształcenia wprowadzały uczniów w system ciągłego uczenia się osób dorosłych, szkoła zaplanowała kształcenie w formie zbliżonej do kursów (dlatego te zajęcia są określane jako „kurs” w niniejszej ekspertyzie). Jak już wspomniano, zajęcia realizowane są ostatniego dnia tygodnia (tzw. „kursowe piątki”), w formule 7-godzinnych bloków zorganizowanych niezależnie od przerw międzylekcyjnych (klasy piąte w tym dniu nie mają innych lekcji). Zajęcia te mogą się również odbywać w soboty – taka możliwość została zapisana w Statucie Technikum w Zespole Szkół nr 1.

Dużym wyzwaniem było stworzenie pierwszego harmonogramu tych zajęć, dopasowanie ich do poziomu uczniów przy jednoczesnym uwzględnieniu poziomu PRK wybranej kwalifikacji wolnorynkowej, przyporządkowanie kwalifikacji do zawodu, określenie liczby godzin niezbędnych do wyszkolenia uczniów w zakresie danej kwalifikacji w takim stopniu, by byli jak najlepiej przygotowani do walidacji efektów uczenia się. Choć, jak wspomniano, walidacja jest odrębnym procesem i nie jest obowiązkowa dla uczniów (w myśl prezentowanych przepisów prawa), prowadzenie tego typu zajęć nabiera większego znaczenia, gdy odpowiednio zmotywowani uczniowie mają możliwość nieodpłatnego przystąpienia do walidacji i zdobycia certyfikatu kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej.

Już po pierwszym roku wdrażania tego rozwiązania było jasne, że należy zbudować trwały i długofalowy system umożliwiający uczniom rozszerzanie kompetencji i kwalifikacji

¹³ Arkusz organizacji szkoły i przedszkola określa szczegółową organizację nauczania, wychowania i opieki w danym roku szkolnym. Jest opracowywany przez dyrektora szkoły na podstawie art. 110 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.).

zawodowych wykraczających poza podstawę programową kształcenia branżowego. Nadrzędnym celem była od samego początku jakość, zarówno w zakresie kształcenia, jak i sprawdzania efektów uczenia się. Dlatego – w przekonaniu szkoły – należy dążyć do jak najlepszego przygotowania uczniów do skorzystania z niezależnego procesu walidacji oraz pełnego wykorzystania prawa oświatowego w tym zakresie, tj. art. 122a Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.). Zakres tej regulacji omówiono w rozdziale 1. niniejszego opracowania.

W ramach tego wariantu działania w ciągu dwóch lat szkolnych (2023/2024 oraz 2024/2025) w Zespole Szkół nr 1 we Władysławowie przeprowadzono zajęcia edukacyjne w różnym wymiarze godzinowym z zakresu 10 kwalifikacji wolnorynkowych (zob. tabela 2) spośród 27 kwalifikacji (w tym 3 sektorowych) z branży hotelarstwo, gastronomia i turystyka włączonych do ZSK. Dobór branży jest powiązany z nauczaniem w szkole zawodami. Każdy kolejny roczny plan tego typu zajęć jest inny w stosunku do poprzedniego i obejmuje inny zestaw kwalifikacji dla każdego zespołu klasowego. Kursy, które cieszą się dużą akceptacją uczniów, są powtarzane, np. Przygotowywanie kawy i napojów kawowych. Sporadycznie wśród kursów realizowanych w klasach piątych pojawiają się również takie, które przygotowują do dodatkowych umiejętności zawodowych realizowanych na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024 r., poz. 781, § 4, ust. 6, pkt 2a, Załącznik 33). Na każdy rok szkolny tworzony jest odrębny harmonogram tych zajęć, a ich dobór jest odpowiedzią na potrzeby uczniów, liczebność klas, możliwości finansowo-organizacyjne szkoły.

Tabela 2

Kwalifikacje wolnorynkowe z branży hotelarstwo, gastronomia i turystyka uwzględnione w ofercie kształcenia w technikum w Zespole Szkół nr 1 we Władysławowie

Lp.	Nazwa kwalifikacji	Kod kwalifikacji	Poziom PRK	Status kwalifikacji
1	Dobieranie i podawanie wina	14062	4	aktywna
2	Pilotowanie imprez turystycznych	12615	4	aktywna
3	Planowanie i realizowanie usług konferencyjnych*	14112	5	aktywna*
4	Przygotowanie deserów restauracyjnych	13831	3	aktywna
5	Przygotowanie i serwowanie sushi i sashimi	13829	3	aktywna
6	Przygotowanie i wypiekanie pizzy	13830	3	aktywna
7	Przygotowywanie i podawanie kawy oraz napojów kawowych	14004	4	aktywna
8	Przygotowywanie potraw zgodnie z trendami rynkowymi i zasadami zdrowego żywienia	12631	3	aktywna
9	Serwis napojów mieszanych i alkoholi	12636	4	aktywna
10	Zarządzanie pracą restauracji	12695	5	aktywna

*Kwalifikacja jest obecnie aktywna, jednak w momencie wykorzystania jej przez szkołę żadna instytucja nie posiadała uprawnień do jej certyfikowania.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji (ZRK, b.d.).

4.2.2. Przygotowanie do wdrożenia rozwiązania – wybór kwalifikacji

Przed podjęciem pierwszych realnych kroków w kierunku realizacji zajęć przygotowujących w zakresie kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych rodzi się wiele pytań, np.

- Jak skorzystać z ZRK?
- Które kwalifikacje są dla szkoły ponadpodstawowej

Podobne pytania zadano sobie na początku działań w technikum we Władysławowie. Niezbędne było zdobycie wiedzy poprzez zapoznanie się ustawą o ZSK, udział w konferencjach IBE PIB, skorzystanie z pomocy ekspertów ds. ZSK oraz kadr IC.

Jak korzystać z ZRK?

Po konsultacji z ekspertami ds. ZSK w IBE PIB uzyskano wskazówki dotyczące korzystania z rejestru. W pierwszym kroku należało zapoznać się ze strukturą całego ZRK, następnie ustawić filtry:

- kategoria: „kwalifikacje wolnorynkowe, sektorowe”;
- dziedzina: „hotelarstwo, gastronomia i turystyka”.

Które kwalifikacje są dla szkoły ponadpodstawowej?

Spośród kwalifikacji, które były w wyselekcjonowanej grupie, wybraliśmy te z poziomem PRK 3, 4 i 5, ponieważ na tych poziomach diagnozowano bazowe umiejętności uczniów. Po opracowaniu ankiety zawierającej wykaz możliwych kwalifikacji przeprowadzono badanie wśród wszystkich uczniów klas czwartych. Na podstawie wyników ankiety wybrano kwalifikacje, które następnie poddano opiniowaniu organów szkoły. Wspólnie z zespołem nauczycieli zawodu dokonano diagnozy zasobów kadrowych szkoły i podjęto działania zmierzające do uzupełnienia kwalifikacji.

Czym różni się kwalifikacja sektorowa od kwalifikacji wolnorynkowej?

Wyjaśnienie tego zagadnienia znajduje się we wprowadzeniu niniejszego opracowania. W 2023 r. w technikum we Władysławowie nie trzeba było tego rozstrzygać, ponieważ kwalifikacje sektorowe zostały wprowadzone w 2024 r. Obecnie w branży hotelarstwo, gastronomia i turystyka jeszcze nie funkcjonują kwalifikacje sektorowe.

Jaki status kwalifikacji wybrać?

W momencie rozpoczęcia pracy z kwalifikacjami wolnorynkowymi (wtedy „rynkowymi”) statusy kwalifikacji były niejasne. W ZRK widniały wówczas opcje: „włączona” oraz „włączona i funkcjonująca”, Obecnie przy kwalifikacjach widnieją statusy „aktywna” i „nieaktywna” – to rozróżnienie jest łatwiejsze do odczytania, a jednocześnie bardzo istotne z punktu widzenia możliwości nabycia kwalifikacji. Kwalifikacja nieaktywna to kwalifikacja włączona do systemu przez ministra właściwego po pozytywnym przejściu wieloetapowej procedury, ale niemająca „przypisanej” żadnej instytucji certyfikującej. Kwalifikacja aktywna to taka, dla której minimum jeden podmiot uzyskał uprawnienia do certyfikowania, a więc istnieje możliwość jej nabycia.

Jeśli zatem na końcu procesu edukacyjnego uczniowie mają podejść do walidacji i zdobyć certyfikat, należy wybierać spośród kwalifikacji aktywnych.

Kwalifikacje powinny być dobrane do zawodu, ponieważ – jak wspomniano na początku – **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół** (Dz.U. z 2024 r., poz. 781) daje możliwość ujęcia w szkolnym planie nauczania również obowiązkowych zajęć edukacyjnych przygotowujących uczniów do uzyskania kwalifikacji wolnorynkowej funkcjonującej w ZSK, związanej z nauczaniem zawodem. Wybrane kwalifikacje powinny być jednak akceptowane przez większość uczniów w danej klasie/grupie oraz zaopiniowane przez organy szkoły.

W Zespole Szkół nr 1 we Władysławowie opiniowanie jest poprzedzone ankietą elektroniczną badającą potrzeby uczniów, przeprowadzaną około miesiąca przed opracowaniem arkusza organizacyjnego szkoły na kolejny rok szkolny. Ustalając harmonogram kursów, należy każdorazowo uwzględnić kalendarz danego roku szkolnego. Liczba godzin danego kursu jest bardzo trudna do określenia, ponieważ zawsze jest to bardzo indywidualny i intuicyjny proces oparty na dotychczasowej diagnozie poziomu kompetencji merytorycznych i społecznych uczniów, a także na wiedzy kadry pedagogicznej (nauczycieli, wychowawców). Z dotychczasowych doświadczeń wynika, że uczniowie deklarują w ankietach dość rozbieżne zainteresowania poszczególnymi kwalifikacjami, dlatego najlepszym rozwiązaniem byłoby podzielenie zespołu klasowego na dwie lub trzy grupy zajęciowe zgodnie z potrzebami, na co jednak nie pozwalają względy finansowe. Obowiązkowe praktyczne zajęcia zawodowe są prowadzone przy zastosowaniu zasady ogólnej, zgodnie z którą dzieli się na grupy klasę liczącą więcej niż 20 uczniów.

4.2.3. Jakość szkoleń oraz ocenianie, walidacja i certyfikowanie

Zarówno w szkoleniach, jak i w walidacji najważniejsza jest jakość. Jak wspomniano wcześniej, jednym z założeń szkoły jest prowadzenie tego rodzaju zajęć przez praktyków. Niektórzy z nich są zatrudnieni w szkole jako prowadzący praktyczną naukę zawodu, a inni są pozyskiwani z rynku. W pierwszej kolejności bierzemy pod uwagę szkoleniowców współpracujących z instytucjami certyfikującymi, ponieważ znają ogólnie funkcjonowanie ZSK i mają świadomość zasad postępowania, procedur, metod oraz rozwiązań organizacyjnych służących zapewnieniu poprawności walidacji i certyfikowania, istniejących w wewnętrznym systemie zapewniania jakości danej IC. To może pozytywnie wpływać na zawartość i jakość szkoleń (są „pełniejsze”), ale też sprawia, że szkolenia prowadzone przez osoby współpracujące z IC są droższe niż te prowadzone przez inne firmy/szkoleniowców pozyskanych z rynku.

W przypadku IC w branży hotelarstwo, gastronomia i turystyka lokalizacja większości tych instytucji w centralnej lub południowej części kraju podwyższa koszty dojazdu instruktorów oraz asesorów. Do prowadzenia zajęć przygotowujących do kwalifikacji można rozważyć zatrudnienie innych firm, nieposiadających uprawnień do certyfikowania, jednak należy zwrócić szczególną uwagę na szablonowe podejście do szkolenia i wykonanie usługi według wcześniej wypracowanych standardów, nie zawsze zgodnych z opisem danej kwalifikacji w zakresie efektów uczenia się. Tutaj ogromne znaczenie ma nadzór szkoły nad przebiegiem kursu i realizacją programu, ponieważ ma to duży wpływ na uzyskane efekty.

W opisywanym rozwiązaniu uczniowie podlegają ocenie jak podczas każdych obowiązkowych zajęć edukacyjnych, bez względu na to, czy kończy je walidacja efektów uczenia się prowadzona przez IC, czy też nie. Na zajęciach jest również zawsze obecny nauczyciel przedmiotów zawodowych, który współpracuje z prowadzącym zajęcia, opracowuje wymagania edukacyjne na poszczególne oceny szkolne i współtworzy program nauczania danego kursu, uwzględniając opis kwalifikacji.

Niezależnie od oceniania szkolnego warto zapewnić uczniom dostęp do walidacji i certyfikowania. Poważnym problemem staje się jednak zapewnienie ich finansowania z budżetu organu prowadzącego. Te procesy generują bardzo wysokie koszty jak na warunki szkoły publicznej, a jednocześnie nie są obowiązkowe dla uzyskania pozytywnej oceny, a tym samym uzyskania promocji ucznia do kolejnej klasy lub ukończenia szkoły. Do tego celu służy ocena szkolna. Wyzwaniem jest też zmotywowanie uczniów do skorzystania z walidacji, za którą trzeba zapłacić. W ZS1 do tej pory nie przeprowadzono płatnych walidacji.

W przypadku gdy przygotowanie pod kątem danej kwalifikacji realizuje firma posiadająca uprawnienia instytucji certyfikującej, dobrą praktyką jest wynegocjowanie z nią w umowie o szkolenie nieodpłatnej walidacji dla kilku uczniów (np. dla najpilniejszych uczestników zajęć jako potencjalnie najlepiej przygotowanych do sprawdzania efektów uczenia się).

Kolejną dobrą praktyką może być wypracowany w Technikum w ZS1 we Władysławowie zbiór kryteriów i zasad typowania uczniów do walidacji, uwzględniający ogólną weryfikację wiedzy i umiejętności (egzamin wewnętrzny), zaangażowanie oraz frekwencję na zajęciach. Spełnienie dwóch kryteriów łącznie na określonym poziomie daje uprawnienie do skorzystania z nieodpłatnej walidacji. Zazwyczaj prawo przystąpienia do niej ma grupa od dwóch do siedmiu uczniów w przypadku każdej kwalifikacji.

Tak działający system zajęć i typowania do nieodpłatnych walidacji umożliwił w ciągu dwóch lat przystąpienie do 36 walidacji z zakresu trzech kwalifikacji, takich jak: Przygotowanie deserów

restauracyjnych, Przygotowywanie i podawanie kawy oraz napojów kawowych, Serwis napojów mieszanych i alkoholi. Walidacje były przeprowadzone przez dwie instytucje certyfikujące, z którymi szkoła miała podpisane również umowy o szkolenie. Walidacje były nieodpłatne, a wszyscy uczniowie, którzy do nich przystąpili, uzyskali wynik pozytywny. Dzięki możliwości skorzystania z nieodpłatnych walidacji 34 uczniów (37%) spośród uczestniczących w zajęciach opuściło szkołę z jednym lub większą liczbą certyfikatów kwalifikacji wolnorynkowych. W pozostałych przypadkach proces edukacyjny umożliwiający uzyskanie dodatkowych kwalifikacji zakończył się oceną szkolną wpisaną na świadectwie oraz w przypadku uczniów spełniających odpowiednie kryteria również wydaniem przez szkołę lub firmę zewnętrzną zaświadczenia o ukończeniu szkolenia.

4.2.4. Ewaluacja działań szkoły

Podsumowując ten wariant działania oraz oceniając efektywność rozwiązania stosowanego w Technikum w ZS1 we Władysławowie, należy stwierdzić, że funkcjonuje ono dobrze, ale wymaga długofalowego doskonalenia i stałego monitorowania. Po dwóch latach działania szkoły w tym zakresie i wprowadzeniu 10 kwalifikacji wolnorynkowych do oferty kształcenia nasuwają się następujące wnioski dla szkoły:

- Istnieje konieczność weryfikacji początkowego założenia dotyczącego realizacji jak największej liczby kursów przygotowujących w zakresie dodatkowych kwalifikacji i zachęcenia jak największej liczby uczniów do walidacji. Doświadczenie pokazuje, że warto skupić się na mniejszej liczbie kwalifikacji, a w zamian zwiększyć liczbę godzin kursu przeznaczonego na daną kwalifikację, np. uzupełniając zajęcia o **wizyty studyjne** w miejscach pracy.
- Należy dążyć do podziału zespołu klasowego na grupy zajęciowe w powiązaniu z zainteresowaniami i potrzebami uczniów, o ile uda się znaleźć dodatkowe finansowanie.
- Należy cały czas dbać o jakość zajęć, nadzorować procesy edukacyjne, dokonywać autoewaluacji.
- Należy zmienić zapisy w umowach o przeprowadzenie szkolenia zawieranych z firmami zewnętrznymi, doprecyzowując sposób postępowania w przypadku ponad 50-procentowej nieobecności uczniów na zajęciach.
- Jeśli umowa o szkolenie zawierana jest z IC, warto określić liczbę nieodpłatnych walidacji w ramach dodatkowej umowy (jeśli takie są przewidziane).

Po opracowaniu i wdrożeniu dwóch rocznych planów realizacji zajęć przygotowujących do uzyskania kwalifikacji wolnorynkowych dla czterech klas (70 uczniów) wypracowano modelowy plan działań, który można zaimplementować w innych szkołach. W planie uwzględniono działania, które należy podjąć, zalecane terminy, najważniejsze przepisy prawa oraz dodatkowe wskazówki, a całość dla większej przejrzystości ujęto w formie tabelarycznej (tabela 3).

Tabela 3

Modelowy plan działań towarzyszących wdrażaniu zajęć przygotowujących do nabycia kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej w formie obowiązkowych zajęć edukacyjnych

L.p.	Działanie	Zalecany termin	Zaangażowane osoby	Uwagi/podstawa prawna
1.	Podjęcie decyzji o zorganizowaniu obowiązkowych zajęć przygotowujących do kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych	przed rozpoczęciem cyklu kształcenia dla danej klasy	dyrekcja po konsultacji z kierownikiem kształcenia praktycznego/ zawodowego	Należy zapoznać się z aktami prawnymi, ze szczególnym uwzględnieniem omówionych w rozdziale 1., zdiagnozować zasoby kadrowe i materialne oraz zapoznać się z potrzebami rynku pracy w zakresie luk kompetencyjnych.
2.	Ustalenie ogólnej liczby godzin, które należy przeznaczyć w danej klasie na zajęcia przygotowujące do kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych	podczas budowania szkolnego planu nauczania dla danej klasy	dyrektor/ wicedyrektor	Podstawa prawna: Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024 r., poz. 781, § 4, ust. 6, pkt 2b).
3.	Badanie potrzeb uczniów (np. ankieta)	najpóźniej na 8 miesięcy przed początkiem roku szkolnego, w którym będą realizowane zajęcia	kierownik kształcenia zawodowego/ praktycznego, wychowawcy	Dobra praktyka (niewynikająca z przepisów): opracowanie ankiety, przeprowadzenie badania i zebranie wniosków pozwala dobrze przygotować projekt budżetu na kolejny rok.

L.p.	Działanie	Zalecany termin	Zaangażowane osoby	Uwagi/podstawa prawna
4.	Wybranie kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych z danej dziedziny, z bazy ZRK dla danej klasy i wstępne przydzielenie godzin do każdej kwalifikacji	12 miesięcy przed wdrożeniem do planu zajęć	dyrektor + kierownik kształcenia praktycznego/ zawodowego we współpracy z zespołem nauczycieli przedmiotów zawodowych	W ZRK jest to: • kategoria kwalifikacji: wolnorynkowe i sektorowe, • dziedzina: hotelarstwo, gastronomia i turystyka. Jeśli dotyczy to zajęć obowiązkowych, to kwalifikacja powinna być związana z nauczaniem zawodem.
5.	Planowanie finansowania	wrzesień/październik roku poprzedzającego	dyrektor we współpracy z kierownikiem kształcenia zawodowego/ praktycznego	Przygotowanie pism do organu prowadzącego, uzasadnień, ewentualny udział w pracach właściwej komisji w organie prowadzącym.
6.	Przygotowanie wstępnego planu kursów	przed opracowaniem arkusza organizacyjnego na następny rok szkolny (luty/marzec)	kierownik kształcenia zawodowego/ praktycznego we współpracy z wicedyrektorem i dyrektorem	Przydzielenie kwalifikacji do zawodu dla danej klasy, ustalenie liczby godzin, uzyskanie opinii od nauczycieli zawodu na temat poziomu edukacyjnego danej grupy.
7.	Uzyskanie opinii wszystkich organów szkoły	najlepiej przy opiniowaniu arkusza organizacyjnego, ale nie później niż przed wdrożeniem planu kursów (brak terminu wynikającego z przepisów prawa)	dyrektor zasięga opinii rady pedagogicznej, rady rodziców i samorządu uczniowskiego	Podstawa prawna: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024 r., poz. 781, § 4, ust. 7) – forma przyjęta w danej szkole, w ZS1 we Władysławowie jest to forma pisemna.

L.p.	Działanie	Zalecany termin	Zaangażowane osoby	Uwagi/podstawa prawna
8.	Wybór podmiotów szkoleniowych	maj–czerwiec roku poprzedzającego	kierownik kształcenia praktycznego/ zawodowego we współpracy z dyrektorem oraz komórką ds. zamówień publicznych	Rozeznanie cenowe, przygotowanie odpowiednich wniosków zgodnie z regulaminem zamówień publicznych wraz z projektem umowy o szkolenie, wybór firm do poprowadzenia kursów i szkoleń.
9.	Przygotowanie szczegółowych harmonogramów	lipiec–sierpień	kierownik kształcenia praktycznego/ zawodowego	Rozplanowanie terminów szkoleń z rozbiciem na konkretne dni i godziny.
10.	Opracowanie programów nauczania	w terminach określonych w umowie, najpóźniej na 2 tygodnie przed rozpoczęciem zajęć	podmiot realizujący szkolenie we współpracy z kierownikiem kształcenia praktycznego/ zawodowego	Należy zwrócić uwagę na ujęcie w programie wszystkich efektów uczenia się określonych w opisie wybranej kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej.
11.	Opracowanie wymagań na poszczególne oceny roczne	przed rozpoczęciem szkolenia	nauczyciel przydzielony do kursu opracowuje wymagania na bazie programu i we współpracy z podmiotem prowadzącym zajęcia oraz informuje uczniów o wymaganiach	Podstawa prawna: Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425 ze zm., art. 44b, ust 8).
12.	Bieżący nadzór nad realizacją planu rozliczenia z tytułu zawartych umów o szkolenie	cały rok szkolny	kadra kierownicza	Ewentualne reagowanie na nieprawidłowości, dokonywanie bieżących zmian.
13.	Typowanie uczniów do nieodpłatnych walidacji	pod koniec każdego kursu	prowadzący zajęcia we współpracy z kierownikiem kształcenia praktycznego/ zawodowego	Zgodnie z określonymi dla danego kursu i przedstawionymi uczniom zasadami i kryteriami.

L.p.	Działanie	Zalecany termin	Zaangażowane osoby	Uwagi/podstawa prawna
14.	Współpraca z instytucjami certyfikującymi w przygotowaniu walidacji	przed terminem walidacji	kierownik kształcenia praktycznego/ zawodowego	Należy dopilnować formalności związanych ze zgłoszeniem uczniów do IC na podstawie zawartej wcześniej umowy i przekazać niezbędne dane (na warunkach i w formie zgodnej z ochroną danych osobowych).
15.	Zawarcie umowy o nieodpłatną walidację	przed walidacją	dyrektor	Podstawa prawna: Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm., art. 122a, ust. 1–3).
16.	Informowanie ministra koordynatora ZSK o zawarciu umowy o nieodpłatną walidację	po zawarciu umowy o nieodpłatną walidację	dyrektor	Podstawa prawna: Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm., art. 122a, ust. 4).
17.	Wydanie certyfikatów uczniom, którzy pozytywnie przeszli proces walidacji	po ustaleniu wyników walidacji i przygotowaniu certyfikatów przez IC	dyrektor wraz z IC	W sposób ustalony z IC, najlepiej z udziałem lokalnych pracodawców.
18.	Dokonanie ewaluacji i przygotowanie wniosków	po każdym roku realizacji	dyrektor i współpracujące osoby i podmioty	Wdrożenie wniosków w następnym roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie aktów prawnych oraz doświadczeń technikum w Zespole Szkół nr 1 we Władysławowie.

4.3. Zajęcia nieobowiązkowe dla uczniów zainteresowanych daną kwalifikacją wolnorynkową lub sektorową

Rozwiązanie to zakłada zbudowanie oferty zajęć dodatkowych nieobowiązkowych, przeznaczonych wyłącznie dla uczniów zainteresowanych zdobyciem wybranej kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej. Zajęcia są w pełni lub częściowo finansowane przez uczniów. Ta forma zajęć nie jest niczym nowym – była wykorzystywana w szkołach, zanim powstał Zintegrowany System Kwalifikacji. Zmiana polega na tym, że istnieje Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji, który zawiera informacje o kwalifikacjach, co jest bardzo pomocne, ponieważ pomaga określić na samym początku, jakie będą efekty uczenia się i kryteria weryfikacji.

W ramach tego typu zajęć nie zakłada się oceniania uczniów przy wykorzystaniu ocen szkolnych, nie określa się frekwencji jako kryterium wymaganego do ukończenia danego kursu. To podmiot prowadzący zajęcia określa własne zasady wystawiania zaświadczeń. Jednak jeśli uczestnik takich zajęć chciałby przystąpić do walidacji i certyfikacji, musi mieć świadomość, że podczas walidacji trzeba będzie się wykazać osiągnięciem wszystkich efektów uczenia się na podstawie kryteriów zawartych w opisie kwalifikacji. Nadaje to od samego początku wyższą rangę i większy sens zajęciom dodatkowym, motywuje uczniów do zdobywania wiedzy i umiejętności.

W Technikum w Zespole Szkół nr 1 we Władysławowie w 2023 r. zorganizowano takie zajęcia podczas ferii zimowych w roku szkolnym 2022/2023. Był to rok, w którym szkoła przygotowywała się do rozwiązania omawianego w podrozdziale 4.2. Prowadzącym zajęcia była firma mająca uprawnienia do certyfikowania kwalifikacji wolnorynkowej, która poprzez udział w programie finansowanym z Funduszu Promocji Mięsa Wołowego przeprowadziła 20-godzinny kurs „Szkolenie domowych wędzarzy i masarzy dla działalności MOL i RHD”¹⁴. Następnie odbyły się nieodpłatne walidacje dla dwóch uczniów z zakresu kwalifikacji wolnorynkowej Przygotowywanie potraw grill i barbecue. Były to pierwsze certyfikaty kwalifikacji wolnorynkowych uzyskane przez uczniów technikum w ZS1 we Władysławowie. Z kolei dla szkoły był to pierwszy realny krok i pierwsze doświadczenia w kierunku szerszego wykorzystania ZSK w kształceniu zawodowym w tej szkole.

Obecnie szkoła we współpracy z Wyższą Szkołą Turystyki i Hotelarstwa w Gdańsku oraz gminą Władysławowo podjęła kroki w kierunku stworzenia Centrum Szkoleń HoReCa. Celem działania jest zapewnienie szerokiego dostępu do tego typu zajęć każdemu zainteresowanemu uczniowi

¹⁴ MOL i RHD oznaczają formy produkcji i sprzedaży produktów rolnych różniące się zakresem produktów oraz zasięgiem sprzedaży. W ramach RHD może być prowadzona produkcja i sprzedaż każdego rodzaju żywności (produktów roślinnych i zwierzęcych, także przetworzonych) w całym kraju, natomiast MOL to działalność przetwórcza dotycząca sprzedaży i dostawy produktów pochodzenia zwierzęcego na niewielką skalę.

szkoły (nie tylko piątoklasistom) poprzez organizowanie zajęć przygotowujących do zdobycia kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych o różnych poziomach PRK, kończących się walidacją i certyfikacją. Adresatami będą również uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Do nich skierowane będą szkolenia przygotowujące do kwalifikacji z niższymi poziomami PRK.

Długofalowym celem jest również stworzenie bazy kadrowo-technicznej niezbędnej dla spełnienia ramowych wymagań dla funkcjonowania szkoły jako instytucji walidującej w kwalifikacjach związanych z branżą HoReCa, a następnie podjęcie współpracy z instytucjami certyfikującymi na podstawie art. 47 ust. 2 ustawy o ZSK.

4.4. Podnoszenie kwalifikacji nauczycieli prowadzących kształcenie zawodowe

Realizacja oferty zajęć (obowiązkowych lub dodatkowych) uzupełniających podstawowy program kształcenia w danym zawodzie nie byłaby możliwa bez odpowiedniego przygotowania nauczycieli. Szkoła wspiera więc rozwój zawodowy nauczycieli i zdobywanie przez nich nowych kwalifikacji, w tym wolnorynkowych i sektorowych, wykorzystując w tym celu dostępne w budżecie szkoły środki na doskonalenie zawodowe.

Ze wszystkich trzech prezentowanych rozwiązań to działanie jest najdłużej realizowane w ZS1 we Władysławowie. Uznano je za niezbędne dla długofalowego wdrażania rozwiązań przeznaczonych dla uczniów.

Na rok przed tworzeniem pierwszego harmonogramu kursów dla uczniów rozpoczęto proces przygotowywania nauczycieli. Konieczne było przeanalizowanie kwalifikacji cząstkowych z branży hotelarsko-gastronomiczno-turystycznej widocznych wówczas w ZRK, przedstawienie nauczycielom przedmiotów zawodowych możliwości doskonalenia, powiązanie propozycji szkoleń z ich obecnymi kompetencjami i kierunkami zainteresowań, tak aby zacząć budować zaplecze kadrowe dla kształcenia w zakresie kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych.

W 2022 r. skierowano trzech nauczycieli na szkolenia i walidacje przeprowadzane przez instytucje certyfikujące. Spośród siedmiu istniejących w branży hotelarstwo, gastronomia i turystyka kwalifikacji wolnorynkowych wybrano szkolenia przygotowujące do nabycia następujących kwalifikacji:

- Zarządzanie pracą restauracji (Obwieszczenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 13 czerwca 2019 r. w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Zarządzanie pracą restauracji” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji; M.P. z dn. 16.07.2019 r., poz. 684),

- Przygotowanie potraw grill i barbecue (Obwieszczenie Ministra Rozwoju z dnia 25 maja 2020 r. w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Przygotowanie potraw grill i barbecue” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji; M.P. z dn. 3.06.2020. poz. 482),
- Pilotowanie imprez turystycznych (Obwieszczenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 17 maja 2018 r. w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Pilotowanie imprez turystycznych” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji; M.P. z dn. 6.06.2018, poz. 522).

Obecnie wraz z pojawianiem się kolejnych kwalifikacji zgłaszane są nowe potrzeby i nauczyciele realizują kolejne szkolenia oraz podchodzą do walidacji efektów uczenia się, zwiększając tym samym potencjał kadry nauczycielskiej. Jest to szczególnie istotne, gdy w budżecie szkoły brakuje środków na zakup usług szkoleniowych – wtedy zajęcia dla uczniów prowadzą odpowiednio wykwalifikowani nauczyciele. Zapewnienie właściwie wyszkolonej kadry prowadzącej zajęcia wymaga ciągłego i długotrwałego doskonalenia nauczycieli, obejmującego poza udziałem w szkoleniu i walidacji także:

- samodoskonalenia,
- zdobywania praktyki w zakresie danej kwalifikacji,
- budowania doświadczeń w prowadzeniu zajęć w zakresie danej kwalifikacji,
- opracowywania programów zajęć uzupełniających na podstawie efektów uczenia się i kryteriów ich weryfikacji,
- opracowywania wymagań edukacyjnych do ustalenia ocen rocznych lub kryteriów zaliczeń w przypadku zajęć nieobowiązkowych.

Ponadto nauczyciele po przejściu przez proces przygotowania do prowadzenia zajęć w zakresie danej kwalifikacji mogą też współpracować z instytucjami certyfikującymi w roli asesorów walidacyjnych. Oczywiście muszą wówczas spełnić dodatkowe wymagania wskazane w opisie danej kwalifikacji, ale – co ważne – posiadają już odpowiednie przygotowanie merytoryczne oraz doświadczenie w ocenianiu.

4.5. Podsumowanie doświadczeń Zespołu Szkół nr 1 we Władysławowie

Działania szkoły związane bezpośrednio z wdrażaniem poszczególnych rozwiązań prowadzone są od początku 2023 r. Zanim do nich doszło, kadra kierownicza szkoły już od 2019 r. podejmowała kroki zmierzające do realizacji postawionego celu, tj. uzupełnienia i poszerzenia

oferty szkoły o krótkie formy szkoleniowe dla uczniów. W efekcie udało się przeprowadzić 16 kursów w ramach zajęć obowiązkowych dla czterech klas piątych oraz 1 kurs w formie zajęć dodatkowych dla zainteresowanych uczniów wszystkich klas. Łącznie w zajęciach wzięło udział 90 uczniów (70 uczniów w kursach obowiązkowych i 20 uczniów w kursie nieobowiązkowym) oraz 6 nauczycieli. W bieżącym roku szkolnym 2025/2026 działania są kontynuowane. Kolejne dwie klasy piąte rozpoczęły przygotowania do nabycia kwalifikacji wolnorynkowych. Szczegółowe informacje dotyczące omawianych działań w latach 2023–2025 przedstawia tabela 4.

Tabela 4

Zestawienie wszystkich zajęć przygotowujących w zakresie kwalifikacji wolnorynkowych zrealizowanych w Zespole Szkół nr 1 we Władysławowie w latach 2023–2025

L.p.	Nazwa kwalifikacji wolnorynkowej, której dotyczy dany cykl zajęć	Liczba uczestników	Liczba wydanych zaświadczeń o ukończeniu kursu ¹⁵	Liczba certyfikatów wydanych przez IC	Instytucja certyfikująca
Zajęcia obowiązkowe dla uczniów					
1.	Przygotowanie deserów restauracyjnych	24 (gr. 1)	20	5	Fundacja VCC
2.	Przygotowanie deserów restauracyjnych	18 (gr. 1)	18	2	Fundacja VCC
3.	Serwis napojów mieszanych i alkoholi	24	21	7	Fundacja VCC
4.	Przygotowywanie i podawanie kawy oraz napojów kawowych	24 (gr. 1)	24	0	–
5.	Przygotowywanie i podawanie kawy oraz napojów kawowych	18 (gr. 1)	15	8	Fundacja VCC
6.	Przygotowywanie i podawanie kawy oraz napojów kawowych	10 (gr. 3)	5	4	Fundacja VCC
7.	Serwis napojów mieszanych i alkoholi	18	17	5	Fundacja Wiedza Umiejętność Rozwój
8.	Przygotowanie potraw zgodnie z trendami rynkowymi i zasadami zdrowego żywienia	10	0	0	–
9.	Dobieranie i serwowanie wina	18	17	0	–

¹⁵ Zaświadczenia o ukończeniu kursu wydawane są zarówno w przypadku realizowania zajęć przez firmę zewnętrzną, jak i przez szkołę (po spełnieniu przez uczniów określonych kryteriów – minimum 75-procentowa frekwencja i co najmniej dostateczna ocena końcowa).

L.p.	Nazwa kwalifikacji wolnorynkowej, której dotyczy dany cykl zajęć	Liczba uczestników	Liczba wydanych zaświadczeń o ukończeniu kursu ¹⁵	Liczba certyfikatów wydanych przez IC	Instytucja certyfikująca
10.	Przygotowanie i wypiekanie pizzy	10	0	0	–
11.	Przygotowanie i serwowanie sushi i sashimi	10	0	0	–
12.	Pilotowanie imprez turystycznych	18	0	0	–
13.	Pilotowanie imprez turystycznych	18	10	0	–
14.	Organizacja spotkań biznesowych i konferencji*	18	16	0	–
15.	Zarządzanie pracą restauracji	24	0	0	–
Zajęcia dodatkowe dla chętnych uczniów					
16.	Przygotowywanie potraw grill i barbecue	20	20	2	Cons-Med Sp. z o.o.
Doskonalenie nauczycieli					
17.	Pilotowanie imprez turystycznych	2	2	0	–
18.	Zarządzanie pracą restauracji	1	1	1	Agencja Promocji Pracy i Reklamy Wschód Grzegorz Górnik
19.	Przygotowywanie potraw grill i barbecue	3	3	0	–

Źródło: opracowanie własne.

Dotychczasowe zaangażowanie szkoły w implementację elementów ZSK w proces kształcenia oraz współpraca z instytucjami wspierającymi ten system (IBE PIB, IC) spowodowały, że Technikum w Zespole Szkół nr 1 we Władysławowie zbudowało status placówki otwartej na nowatorskie rozwiązania. Szkoła skutecznie dostosowuje się do zmieniających się wymagań rynku pracy, aktywnie wykorzystując możliwości rozwoju oferowane przez ZSK. Wypracowane samodzielnie drogi postępowania w sytuacjach trudnych podlegają dalszej analizie i ewoluują w kierunku poprawy efektywności działań. Oprócz praktyk edukacyjnych szkoła zaangażowana jest w szeroko rozumiane upowszechnianie ZSK oraz dzieli się swoimi doświadczeniami z innymi szkołami w Polsce, m.in. poprzez przygotowanie artykułów prasowych przez współautorkę niniejszej ekspertyzy (zob. Margas Dzwonnik, 2023a, 2023b)

oraz aktywny udział w konferencjach poświęconych ZSK)¹⁶. Promocja obejmuje również pracodawców współpracujących ze szkołą (tj. 30 firm z woj. pomorskiego), dla których w marcu 2025 r. zorganizowano w szkole specjalne seminarium dotyczące ZSK pt. „Zintegrowany System Kwalifikacji – szansa dla edukacji i rynku pracy”, poprowadzone przez ekspertów regionalnych IBE PIB. Podczas seminarium wręczono kolejnej grupie 14 uczniów certyfikaty kwalifikacji rynkowych. Oprócz przedstawicieli pracodawców i uczniów klas piątych w seminarium brali udział również samorządowcy i przedstawiciele organu prowadzącego.

¹⁶ Elżbieta Margas Dzwonnik zaprezentowała działania ZS1 we Władysławowie we wrześniu 2023 r. w trakcie konferencji IBE PIB pt. „Kreujemy przyszłość. Współpraca w zakresie Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji” (*O Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji – nie tylko w kontekście rozwoju i technologii – podsumowanie konferencji*, b.d.) oraz w październiku 2024 r. podczas dyskusji panelowej w trakcie odbywającego się w Warszawie ogólnopolskiego wydarzenia ZSK6 – FORUM INSTYTUCJI CERTYFIKUJĄCYCH „Nowe możliwości dla instytucji certyfikujących. Walidacja w kontekście edukacji i Bazy Usług Rozwojowych” (*Za nami Forum Instytucji Certyfikujących*, b.d.).

5. Studium przypadku 2: wykorzystanie ZSK przez Zespół Szkół nr 1 w Wieluniu

5.1. Specyfika ZS1 w Wieluniu

Zespół Szkół nr 1 w Wieluniu składa się z trzech typów szkół: technikum, branżowej szkoły I stopnia i branżowej szkoły II stopnia. Obecnie przy BS I powstaje Branżowe Centrum Umiejętności w dziedzinie cukiernictwo. W roku szkolnym 2024/2025 w ZS1 uczyło się 1408 uczniów. ZS1 w Wieluniu jest największą szkołą kształcącą zawodowo w powiecie wieluńskim i jedną z większych w województwie łódzkim (Rejestr Placówek Oświatowych, b.d.). Na wielkość szkoły wpływa położenie – powiat wieluński leży w południowej części woj. łódzkiego w sąsiedztwie trzech województw: śląskiego, opolskiego i wielkopolskiego. Ponadto do szkół, dla których organem prowadzącym jest powiat wieluński, uczęszczają uczniowie z ościennych powiatów: oleskiego (woj. opolskie), wieruszowskiego, sieradzkiego i bełchatowskiego (woj. łódzkie). Wieluń jest wciąż największym miastem w południowo-zachodniej części województwa, choć tak jak w całym województwie wskaźniki demograficzne są w nim bardzo niekorzystne i następuje spadek liczby mieszkańców (E-Wieluń, b.d.). Niewiele lepiej sytuacja wygląda w całym powiecie (Urząd Statystyczny w Łodzi, b.d.). Te czynniki powinny wpływać na zmniejszanie się liczby uczniów, tymczasem od 2020 r. liczba ta utrzymuje się na zbliżonym poziomie (stan na 30 września danego roku szkolnego).

Tabela 5

Liczby uczniów w poszczególnych latach szkolnych w Zespole Szkół nr 1 w Wieluniu

Rok szkolny	Liczba uczniów w technikum	Liczba uczniów w branżowej szkole I stopnia	Liczba uczniów w branżowej szkole II stopnia	Razem
2020/2021	951	287	–	1238
2021/2022	974	272	–	1246
2022/2023	1091	231	48	1370
2023/2024*	1256	275	73	1604
2024/2025	1143	239	26	1408

*W roku szkolnym 2023/2024 otworzono więcej oddziałów ze względu na tzw. podwójny rocznik.

Źródło: System Informacji Oświatowej.

W ramach wymienionych wyżej trzech typów szkół ZS1 kształci w 11 zawodach:

1. Technikum: technik ekonomista, technik rachunkowości, technik logistyk, technik architektury krajobrazu, technik budownictwa, technik robót wykończeniowych w budownictwie, technik technologii żywności, technik żywienia i usług gastronomicznych.
2. Branżowa szkoła I stopnia: cukiernik, kucharz, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie.
3. Branżowa szkoła II stopnia: technik technologii żywności, technik robót wykończeniowych w budownictwie.

Od 2014 r. dzięki środkom Unii Europejskiej w szkole realizuje się projekty dotyczące rozwoju kompetencji – najpierw w ramach programów Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (m.in. Regionalny Program Rozwoju Województwa Łódzkiego), później w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, obecnie w ramach Funduszy Europejskich dla Łódzkiego 2021–2027. Składanie wniosków o dofinansowanie w ramach konkursów ogłaszanych przez instytucje zarządzające było poprzedzone diagnozą warunków kształcenia w poszczególnych zawodach, która obejmowała m.in.

- określenie stanu bazy szkoły pod względem lokalowym (czy jest wystarczająca liczba pracowni zawodowych w stosunku do liczby osób kształcących się w danym zawodzie),
- analizę jakości pomocy dydaktycznych i ich liczby (czy sprzęt jest nowy, czy przestarzały, czy jest dostateczna liczba stanowisk do pracy i ćwiczeń praktycznych),
- ustalenie potrzeb szkoleniowych nauczycieli prowadzących kształcenie w danym zawodzie (czy nauczyciele posiadają pełne kwalifikacje),
- analizę danych dotyczących zapotrzebowania na dany zawód na lokalnym i regionalnym rynku pracy (jakie kompetencje są oczekiwane w danym zawodzie),
- sprawdzenie, jakie szkolenia/kursy pokrewne z zawodem mogą być realizowane w ramach zajęć z tzw. specjalizacji.

Diagnozy opracowywane są na podstawie ankiet skierowanych do uczniów oraz nauczycieli, wywiadów z kadrą szkoły, danych z SIO, danych pozyskiwanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Wieluniu i publikacji Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Łodzi oraz dokumentów wewnętrznych szkoły przygotowywanych przez zespoły przedmiotów zawodowych w sprawozdaniach rocznych, wniosków nadzoru pedagogicznego, analiz rocznego planu pracy itp.

5.2. „Zawodowcy XXI – ZS1 w Wieluniu” – dodatkowe kompetencje, uprawnienia, zawody rynkowe

Chcąc poznać doświadczenie ZS1 w kontekście ZSK, warto przedstawić wcześniejsze działania szkoły ukierunkowane na realizację dodatkowych zajęć mających na celu szeroko rozumiany rozwój uczniów. Dzięki wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej 1 maja 2004 r. w szkołach można było zrealizować projekty w ramach programów powszechnie nazywanych „unijnymi”. Dla szkolnictwa zawodowego były to:

1. **Program Operacyjny Kapitał Ludzki (POKL) 2007–2013** – program ten jako pierwszy w tak szerokim zakresie wspierał rozwój szkolnictwa zawodowego. Projekty finansowane w ramach tego programu miały na celu m.in. dostosowanie oferty szkół do potrzeb rynku pracy, organizację staży i praktyk zawodowych u pracodawców, doposażenie pracowni szkolnych w nowoczesny sprzęt, szkolenia dla uczniów i nauczycieli podnoszące ich kwalifikacje.
2. **Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (POWER) 2014–2020** jako następcą POKL kontynuował i rozszerzył wsparcie dla szkolnictwa zawodowego. W jego ramach realizowano projekty, które koncentrowały się na tworzeniu e-materiałów dydaktycznych do kształcenia zawodowego, partnerstwie na rzecz kształcenia zawodowego, w tym na współpracy szkół z przedsiębiorstwami, dostosowywaniu programów nauczania do zmieniających się wymogów gospodarki, wspieraniu doradztwa zawodowego dla uczniów.
3. **Regionalne Programy Operacyjne (RPO)** – obecnie w nowej perspektywie finansowej (2021–2027) dużą rolę odgrywają Regionalne Programy Operacyjne, które są zarządzane przez poszczególne województwa. Pozwalają one na jeszcze lepsze dopasowanie wsparcia do lokalnych i regionalnych potrzeb rynku pracy. Projekty w ramach RPO często dotyczą: remontów i budowy infrastruktury w szkołach zawodowych, zakupu specjalistycznego sprzętu dla pracowni, organizowania dodatkowych kursów i kwalifikacji dla uczniów, wsparcia dla nauczycieli w celu dostosowania ich kompetencji do oczekiwań branży.
4. **Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027 (FERS)** stanowi kolejny etap dalszego rozwoju społecznego i gospodarczego kraju – jest następcą Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (POWER).

Regulaminy projektów finansowanych ze środków zewnętrznych umożliwiły finansowanie zajęć dodatkowych uzupełniających kształcenie zawodowe prowadzone w szkole. Ich treści wykraczały poza program nauczania i były realizowane przez podmioty rynkowe. Niektóre z nich kończyły się egzaminami nadającymi dodatkowe uprawnienia, np. kurs prawa jazdy, kurs obsługi wózka

widłowego, kurs transportu towarów niebezpiecznych, kurs naziemnej obsługi lotnisk. Wówczas po raz pierwszy w edukacji formalnej zaczęły się pojawiać pojęcia certyfikat i uprawnienie, znane głównie z rynku szkoleń komercyjnych skierowanych przede wszystkim do osób dorosłych.

Jednym z projektów ukierunkowanych na rozwój kompetencji uczniów i nauczycieli był zrealizowany w 2017 r. w Zespole Szkół nr 1 w Wieluniu w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014–2020 projekt „Zawodowcy XXI – ZS1 w Wieluniu” (wartość projektu wynosiła ponad 1 mln zł, podczas gdy wszystkie wcześniejsze projekty zamykały się w kwotach 200–700 tys. zł). W ramach projektu zaplanowano i zrealizowano zajęcia specjalistyczne prowadzące do nabycia nowych kwalifikacji zawodowych dla 100 uczniów i 36 nauczycieli kształcenia zawodowego. Dodatkowe zajęcia dla uczniów były prowadzone zarówno w formie kursów (szkoleń realizowanych przez podmioty zewnętrzne), jak również przez nauczycieli ze szkoły w formie zajęć dodatkowych realizowanych popołudniami, w soboty oraz w dni wolne od zajęć dydaktycznych – w zależności od liczby godzin danego kursu. Czynnikiem motywującym do udziału w zajęciach było powiązanie ich z płatnym stażem, który uczeń mógł odbyć w okresie wakacyjnym u pracodawcy związanego z branżą. Z ankiet ewaluacyjnych wynika także, że pracodawcy proponowali uczniom realizującym u nich staż zatrudnienie po zakończeniu nauki – bądź w formie stałej, bądź na czas określony. Szkoła otrzymywała zapytania dotyczące absolwentów, włącznie z prośbami o przekazywanie oferty pracy na określonych stanowiskach w lokalnych firmach. Zainteresowanie dodatkowymi szkoleniami dla uczniów było na tyle duże, że w każdym zawodzie nauczanym w szkole pojawiły się propozycje, z których uczniowie mogli skorzystać nieobowiązkowo w ramach zajęć dodatkowych. Zachętą była możliwość uzyskania certyfikatu ukończenia danego szkolenia.

Równolegle realizowano zajęcia z doradztwa zawodowego, na których uczniowie dowiadywali się, czym m.in. jest zawodowe portfolio, jaka jest różnica pomiędzy edukacją formalną a nieformalną¹⁷. W ocenie realizatorów projektu przyczyniło się to znacznie do zainteresowania uczniów udziałem w projekcie i potraktowania go jako szansy na bezpłatne zdobycie określonego certyfikatu przydatnego w przyszłości na rynku pracy. W ramach projektu uczniowie mogli wziąć udział w kursach i szkoleniach, które były dla nich bardzo atrakcyjne tematycznie (np. kurs operatora bezzałogowego statku powietrznego), pozwalały zdobyć dodatkowe uprawnienia (np. kurs operatora wózka widłowego), ale także uzupełnić kształcenie w danym zawodzie o dodatkowe umiejętności (np. kurs barmański dla zawodu kucharz). Zestawienie zrealizowanych szkoleń/kursów znajduje się w tabeli 6.

¹⁷ Obowiązek tworzenia w szkołach wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego został wprowadzony Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz.U. z 2001 r. Nr 61, poz. 624).

Tabela 6

Szkolenia/kursy dla uczniów zrealizowane w ramach projektu „Zawodowcy XXI – ZS1 w Wieluniu”

L.p.	Nazwa szkolenia	Prowadzący	Walidacja tak/nie	Potwierdzenie
1.	Kurs operatora bezzałogowego statku powietrznego	firma szkoleniowa	tak	certyfikat IATA
2.	Kurs barmański	trener zewnętrzny	tak	zaświadczenie
3.	Kurs obsługi arkusza kalkulacyjnego EXCEL	trener zewnętrzny	tak	zaświadczenie
4.	Kierownik zespołu w logistyce	nauczyciel	nie	zaświadczenie
5.	Kurs obsługi kas fiskalnych – samodzielny sprzedawca	trener zewnętrzny	tak	zaświadczenie
6.	Kurs operatorów wózków widłowych z wymianą butli gazowej	firma szkoleniowa	tak	certyfikat UDT
7.	Kurs System Analizy Zagrożeń i Krytycznych Punktów Kontroli HACCP	nauczyciel	nie	zaświadczenie
8.	Bezpieczny łańcuch dostaw	nauczyciel	nie	zaświadczenie
9.	DGR – transport towarów niebezpiecznych	firma szkoleniowa	nie	certyfikat
10	Zarządzanie łańcuchem dostaw w transporcie	firma szkoleniowa	tak	zaświadczenie
11.	IATA Airline Finance	firma szkoleniowa	tak	certyfikat IATA

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji projektu „EFS POKL Zawodowcy XXI – ZS1 w Wieluniu” (Powiat wieluński, 2016).

Z perspektywy czasu można stwierdzić, że to wybór szkoleń i kursów przeznaczonych dla uczniów wydaje się kluczowy dla późniejszego rozwoju szkoły i ugruntowania jej pozycji na lokalnym rynku edukacyjnym. Doświadczenie zespołu projektowego wykorzystywane jest do dziś przy realizacji m.in. projektu dotyczącego powstania Branżowego Centrum Umiejętności w dziedzinie cukiernictwo (zob. więcej: Powiat wieluński, b.d.).

Projekt okazał się atrakcyjny także dla nauczycieli. O ile uczniowie zainteresowani byli głównie uzyskaniem dodatkowych uprawnień oraz płatnym stażem, dla nauczycieli głównym, a nawet jedynym czynnikiem motywacyjnym było zdobycie dokumentu, który wzbogacał ich portfolio zawodowe. Do projektu zgłaszali się głównie nauczyciele odbywający staż niezbędny do awansu zawodowego, którzy uznali, że jest to bardzo dobry sposób na spełnienie wymagań potrzebnych do uzyskania stopnia nauczyciela mianowanego. Ponadto w ramach projektu mieli także możliwość podjęcia bezpłatnej nauki na studiach podyplomowych powiązanych z branżą,

w ramach której nauczali (ofertę szkoleń i studiów podyplomowych realizowanych w ramach projektu przedstawia tabela 7). Realizatorami specjalistycznych studiów podyplomowych oraz szkoleń branżowych były podmioty komercyjne (uczelnie prywatne, firmy szkoleniowe).

Tabela 7

Szkolenia/kursy dla nauczycieli zrealizowane w ramach projektu „Zawodowcy XXI – ZS1 w Wieluniu”

Lp.	Nazwa	Forma	Walidacja
1.	Karmel dla zaawansowanych	szkolenie	nie
2.	Kurs barmański	szkolenie	tak
3.	Podstawowe szkolenie z zakresu kuchni molekularnej	szkolenie	nie
4.	Kadry i płace	studia podyplomowe	tak
5.	Zarządzanie gospodarką odpadami komunalnymi	studia podyplomowe	tak
6.	Zaawansowany kurs INSERT GT	kurs	tak
7.	Transport i spedycja	studia podyplomowe	tak
8.	Akademia Doradcy Podatkowego	studia podyplomowe	tak
9.	Szkolenie Ew-Mapa	szkolenie	nie
10.	Kurs operatora bezzałogowego statku powietrznego	kurs	tak
11.	Szkolenie z konstrukcji drewnianych w programie SEMA	szkolenie	tak

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji projektu EFS POKL „Zawodowcy XXI – ZS1 w Wieluniu” (Powiat wieluński, 2016).

Nauczyciele prowadzący kształcenie zawodowe wykazali zainteresowanie udziałem w proponowanych formach kształcenia przede wszystkim dlatego, że oferta doskonalenia realizowana w tym czasie przez publiczne instytucje takie jak Wojewódzkie Ośrodki Doskonalenia Nauczycieli, Centra Edukacji Nauczycieli i inne właściwie nie istniała. W ankietach ewaluacyjnych po realizacji projektu nauczyciele ocenili, że znacząco podnieśli swoje kompetencje zawodowe (zob. MEN, 2023a). Nie zbadano bezpośredniego wpływu udziału nauczycieli w projekcie na wyniki egzaminacyjne ich uczniów, ale w ramach nadzoru pedagogicznego zaobserwowano zmianę metod, form pracy z uczniami, a to z pewnością przyczyniało się do sukcesów egzaminacyjnych uczniów.

Zmienił się także klimat w szkole, która otworzyła się na wszelkie dodatkowe działania i innowacje, w tym m.in. wprowadzenie dodatkowych treści do programów nauczania. W technikum logistycznym była to innowacja programowa „Zarządzanie w e-logistyce”, w technikum budownictwa – „Obsługa nieruchomości”, w technikum ekonomicznym – „Finanse i bankowość”. Wcześniej nauczyciele w ramach wspomnianych wyżej projektów zdobyli dodatkowe kwalifikacje bądź uprawnienia. Wykorzystanie ich wiedzy i umiejętności było

ważnym elementem w planowaniu i otwieraniu nowych kierunków: technik rachunkowości (od roku szkolnego 2019/2020), technik robót wykończeniowych w budownictwie (od roku szkolnego 2020/2021), technik technologii żywności (od roku szkolnego 2023/2024).

Realizacja projektów zawodowych w latach 2014–2020 przyniosła szkole (oraz indywidualnie uczniom i nauczycielom) wiele korzyści, w tym te wykraczające poza realizację zakładanych wskaźników:

1. W ramach przeprowadzonych ankiet ewaluacyjnych sformułowano bardzo ważne wnioski, które wpłynęły na **rozwój oferty kształcenia zawodowego i projektowanie kolejnych działań w zakresie wyposażania nauczycieli oraz uczniów w dodatkowe kompetencje.**
2. Uczniowie biorący udział w projektach wzbogacili swoje portfolio zawodowe o dodatkowe kwalifikacje potwierdzone certyfikatem. Dzięki temu po zakończeniu szkoły mogli aplikować na stanowiska niezwiązane bezpośrednio z ich wykształceniem formalnym, np. operatora drona, specjalisty DGR czy specjalisty ds. księgowych.
3. Nauczyciele zyskali nowe kompetencje lub znacząco podnieśli swoje dotychczasowe kompetencje w zakresie nauczania dotyczącego m.in. projektowania, konstrukcji budowlanych drewnianych, kadr i płac itp., co wykorzystano do wprowadzania innowacji pedagogicznych w zawodach nauczanych w szkole. Do zawodu technik logistyk w ramach innowacji wprowadzono przedmiot zarządzanie w e-logistyce, do zawodu technik ekonomista wprowadzono przedmiot rachunkowość i finanse, a do zawodu technik budownictwa wprowadzono przedmiot obsługa nieruchomości.

To doświadczenie pokazało korzyści płynące z takiego podejścia i sprawiło, że szkoła starała się o realizację kolejnych projektów mających umożliwić rozwój kompetencji i zdobywanie dodatkowych kwalifikacji przez uczniów. Ponieważ projekt uwzględniający wiele branż był bardzo pracochłonny i czasochłonny oraz wymagał rozbudowanego zespołu projektowego, ostatecznie zdecydowano się na planowanie zawężonych tematycznie szkoleń i kursów, uzupełniających kształcenie zawodowe w określonym obszarze, którym okazały się wówczas kwalifikacje rynkowe (obecnie wolnorynkowe lub sektorowe).

5.3. Kwalifikacja (wolno)rynkowa w ofercie ZS1 w Wieluniu

Temat kwalifikacji rynkowych (taka była wówczas nazwa kwalifikacji wolnorynkowych) podjęto w 2017 r., kiedy w szkole zrealizowano pierwsze szkolenia zakończone walidacją i uzyskaniem przez uczniów certyfikatów.

Wybrano kwalifikację rynkową Montowanie stolarki budowlanej, włączoną do ZSK na mocy Obwieszczenie Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 7 lipca 2017 r. w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Montowanie stolarki budowlanej” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji w lipcu 2017 r. (M.P. z 19 lipca 2017 r., poz. 704), co było początkiem trwającej i rozwijającej się do dziś współpracy z Fundacją VCC z Lublina. Montowanie stolarki budowlanej to pierwsza kwalifikacja rynkowa włączona do systemu, a pierwszy certyfikat dla niej został wydany w Polsce w czerwcu 2018 r. Na rynku pracy wzrosło w tym czasie zapotrzebowanie na monterów stolarki budowlanej, a sam zawód był już wpisywany na listę zawodów deficytowych i poszukiwanych (*Monter stolarki budowlanej poszukiwany*, b.d.).

5.3.1. Wdrożenie w ramach projektu

Działania związane z ww. kwalifikacją realizowano w ramach projektu „Montaż stolarki budowlanej – dodatkowe kwalifikacje dla uczniów Technikum ZS1 w Wieluniu”, który miał na celu podniesienie kwalifikacji zawodowych zarówno uczniów, jak i nauczycieli Zespołu Szkół Nr 1 w Wieluniu. Projekt był współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014–2020. Głównym celem projektu było zorganizowanie i przeprowadzenie dodatkowych, specjalistycznych zajęć, które miały zakończyć się walidacją i uzyskaniem certyfikatu wydanego przez instytucję certyfikującą. W ramach projektu zaprojektowano dwa działania:

- Szkolenie teoretyczne i praktyczne obejmujące wiedzę i ćwiczenia z zakresu montażu i demontażu okien, drzwi (wewnętrznych, zewnętrznych, balkonowych), a także bram garażowych, dla którego najważniejsze były efekty uczenia się opisane dla kwalifikacji Montowanie stolarki budowlanej.
- Zewnętrzny egzamin certyfikacyjny (walidacja), do którego miało przygotować szkolenie, przeprowadzony był przez zewnętrzny podmiot – instytucję certyfikującą nadającą kwalifikację Montowanie stolarki budowlanej, tj. Fundację VCC z Lublina.

W projekcie wzięło udział 80 uczniów klas drugich i trzecich kształcących się w zawodzie technik budownictwa i technik geodeta oraz 3 nauczycieli praktycznej nauki zawodu w zawodach

budowlanych. Wskaźnik realizacji rezultatu dla uczniów wynosił 95%, a dla nauczycieli – 100%, co oznaczało, że kwalifikację miało nabyć (tj. uzyskać certyfikat) min. 76 uczniów i 3 nauczycieli. Ostatecznie instytucja certyfikująca nadała kwalifikacje 79 uczniom oraz 3 nauczycielom.

Realizacja tego projektu była kluczowym argumentem przemawiającym za podejmowaniem **późniejszych działań na rzecz uzyskiwania dodatkowych kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych funkcjonujących w ZSK dla uczniów ZS1 w Wieluniu**. Po raz kolejny powiązано zdobycie danej kwalifikacji ze stażem uczniowskim (opłacanym z projektu) w lokalnych firmach budowlanych.

Działania umożliwiające uczniom nabycie kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych podejmowane są w ramach projektów finansowanych ze środków zewnętrznych (po ogłoszeniu konkursu). Pełen zakres działań w ramach projektu pokazuje tabela 8.

Tabela 8

Wprowadzanie zajęć przygotowujących do nabycia kwalifikacji wolnorynkowej w ramach projektu – etapy procesu w ZS1 w Wieluniu.

Lp.	Opis działania	Osoba odpowiedzialna	Źródła danych
1.	Rozpoznanie zapotrzebowania na rynku pracy	doradca zawodowy kierownik szkolenia praktycznego	dane UP, WUP, wykaz zawodów deficytowych publikowany na stronie www. barometrzwodow.pl
2.	Wybór kwalifikacji wolnorynkowej/ sektorowej związanej z zawodem, w którym kształci szkoła	zespół projektowy*	Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji (ZRK)
3.	Rozpoznanie możliwości realizacji staży uczniowskich u lokalnych przedsiębiorców w branży powiązanej tematycznie z wybraną kwalifikacją	kierownik szkolenia praktycznego lub inna osoba w szkole odpowiedzialna za współpracę z pracodawcami	dane własne, bezpośrednie kontakty telefoniczne
4.	Wybór grupy docelowej – uczniowie drugich i trzecich klas technikum kształcący się w zawodach budowlanych lub pokrewnych, nauczyciele praktycznej nauki zawodu	koordynator projektu w porozumieniu z dyrektorem i kierownikiem szkolenia praktycznego	listy uczniów kształcących się w szkole, rozmowy z wychowawcami klas oraz nauczycielami

Lp.	Opis działania	Osoba odpowiedzialna	Źródła danych
5.	Przeprowadzenie ankiety określającej potencjalną liczbę uczestników. Ankieta została skierowana do wszystkich uczniów ww. kierunków oraz wszystkich nauczycieli przedmiotów budowlanych, zarówno teoretycznych, jak i praktycznej nauki zawodu	opracowanie ankiety: zespół projektowy przeprowadzenie ankiety: nauczyciele wychowawcy Zespołu Szkół nr 1 w Wieluniu	-
6.	Ustalenie wskaźników (liczba uczestników, liczba walidacji itp.)	zespół projektowy w porozumieniu z dyrektorem oraz kierownikiem szkolenia praktycznego	-
7.	Przygotowanie wniosku o dofinansowanie	zespół projektowy we współpracy z pracownikiem organu prowadzącego odpowiedzialnym za projekty	wniosek o dofinansowanie w systemie online
Podpisanie umowy o dofinansowanie			
8.	Rekrutacja do projektu (uczniów i nauczycieli)	koordynator	formularz zgłoszeniowy udziału w projekcie
8.	Przygotowywanie danych liczbowych do przetargu na przeprowadzenie szkoleń oraz przetargu na zakup środków dydaktycznych	dyrektor szkoły	dokumentacja projektowa
9.	Ustalenie harmonogramu szkoleń dla 2 grup z uwzględnieniem terminu staży uczniowskich realizowanych w okresie wakacyjnym (warunek udziału w stażu ucznia pełnoletniego)	koordynator projektu/ dyrektor szkoły	dokumentacja projektowa
10.	Podpisanie umów z uczestnikami projektu (uczniami i nauczycielami, a w przypadku uczniów niepełnoletnich w momencie podpisywania umowy – z rodzicem lub opiekunem prawnym)	dyrektor szkoły	dokumentacja projektowa
11.	Realizacja projektu (18 miesięcy) i monitoring	zespół projektowy/ koordynator/dyrektor	dokumentacja projektowa – dzienniki zajęć, zestawienia, dokumenty stażowe itp.
12.	Przeprowadzenie walidacji w dwóch etapach (po zakończonych stażach)	koordynator	zestawienie dokumentacji projektowej oraz dokumenty IC

Lp.	Opis działania	Osoba odpowiedzialna	Źródła danych
13.	Ewaluacja projektu, złożenie wniosku końcowego o płatność, zamknięcie projektu (przygotowanie dokumentów, archiwizacja, sprawozdania itd.)	zespół projektowy/dyrektor	dokumentacja projektowa
14.	Zakończenie projektu – wręczenie certyfikatów przez przedstawiciela instytucji certyfikującej	instytucja certyfikująca/ zespół projektowy/dyrektor	kopie w dokumentacji projektowej

*Zespół projektowy składał się z 5 osób (koordynator, zastępca koordynatora, księgowa, nauczyciel przedmiotów zawodowych, specjalista ds. administracyjnych).

Źródło: opracowanie własne.

Po zakończeniu projektu w 2020 r. i braku finansowania ze środków zewnętrznych szkoleń prowadzących do nabycia kwalifikacji wolnorynkowych poszukiwano innych możliwości ich realizacji, bez konieczności pobierania dodatkowych opłat od uczniów. W tym czasie funkcjonowały już rozwiązania legislacyjne na rzecz wdrażania ZSK w szkolnictwie publicznym – art. 122a ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.) oraz art. 2 pkt 6 ustawy o ZSK, na podstawie których dyrektor szkoły mógł zawrzeć z instytucją certyfikującą umowę o nieodpłatnym przystąpieniu uczniów i absolwentów do walidacji. Jednakże okazało się, że nie ma zbyt wielu instytucji certyfikujących zainteresowanych taką formą współpracy. Należy podkreślić, że to dyrektor szkoły musi wyjść z taką inicjatywą do instytucji certyfikujących. Z pewnością doświadczenie w realizacji wcześniejszych projektów, ale także świadomość korzyści dla szkoły i uczniów przyczyniły się do zainteresowania dyrektora szkoły możliwością wykorzystania zajęć obowiązkowych do przygotowania uczniów z zakresu kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych. Analizując materialne i osobowe zasoby szkoły (przede wszystkim kompetencje nauczycieli do prowadzenia zajęć, których tematyka byłaby związana z określoną kwalifikacją), na podstawie realizacji wcześniejszych projektów podjęto działania zmierzające do nawiązania współpracy z instytucją certyfikującą, tak by uczniowie w ramach obowiązkowych zajęć zawodowych (podobnie jak w ZS1 we Władysławowie) mogli zdobyć w szkole certyfikat kwalifikacji wolnorynkowej, w tym przypadku Montowanie stolarki budowlanej. Drugim ważnym czynnikiem był fakt, że od 1 września 2018 r. w branżowych szkołach I stopnia można było kształcić w zawodzie monter stolarki budowlanej¹⁸. Niestety, barierą w otwarciu klasy kształcącej w tym zawodzie okazał się

¹⁸ W kwietniu 2018 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej opublikowało podstawę programową kształcenia w tym zawodzie. Obowiązujący obecnie akt prawny to Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. z 2019 r., poz. 316 ze zm.).

brak wystarczającej liczby chętnych do nauki tego zawodu w trzyletniej branżowej szkole I stopnia, podobnie jak w przypadku innych zawodów (dekarz, monter konstrukcji budowlanych, murarz).

Szansa na wsparcie rynku pracy w zakresie zdobywania dodatkowych kompetencji związanych z branżą, w której kształci szkoła, pojawiła się wraz ze zmianą wprowadzoną w ramowych planach nauczania w 2019 r.

5.3.2. Wdrożenie w ramach specjalizacji zawodowych

Od 1 września 2019 r. kształcenie w technikum trwa 5 lat. W trakcie nauki dyrektor szkoły planuje 2 egzaminy potwierdzające kwalifikacje zawodowe. W Technikum w Zespole Szkół nr 1 w Wieluniu przyjęto następujący rozkład egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe:

- 1 kwalifikacja – egzamin po I półroczu trzeciej klasy,
- 2 kwalifikacja – egzamin po II półroczu czwartej klasy.

W klasie piątej zaproponowano przedmiot o ogólnej nazwie specjalizacje zawodowe. Skorzystano tu z możliwości ujętych w § 4 ust. 6 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Edukacji z dnia 24 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024 r. poz. 781). W zależności od kierunku kształcenia i zasobów kadrowych oraz materialnych szkoły zaplanowano różne typy zajęć, np. na kierunku technik architektury krajobrazu są to zajęcia z florystyki, na kierunku technik ekonomista – zajęcia z komercyjnych programów księgowych, a na kierunku technik logistyk – laboratoria symulacyjne obsługi spedycji. Każdego roku na etapie przygotowywania arkusza organizacyjnego na następny rok szkolny propozycje specjalizacji zawodowych są konsultowane z nauczycielami prowadzącymi kształcenie zawodowe oraz uczniami czwartych klas technikum. Konsultacje mają formę ankiety, w której respondenci mogą wybrać zajęcia prowadzone w szkole przez nauczycieli przedmiotów zawodowych (teoretycznych i praktycznych) oraz specjalistę zewnętrznego, np. florystkę zatrudnioną na podstawie kodeksu pracy do realizacji zajęć w zawodzie technik architektury krajobrazu.

W zawodzie technik budownictwa po uzyskaniu pozytywnych opinii rady rodziców, rady pedagogicznej i samorządu uczniowskiego prowadzone są m.in. zajęcia¹⁹ w zakresie kwalifikacji wolnorynkowej Montowanie stolarki budowlanej z podziałem na część teoretyczną i praktyczną,

¹⁹ Drugie zajęcia realizowane w ramach specjalizacji w zawodzie technik budownictwa to Projektowanie w środowisku CAD.

realizowaną w szkole na warsztatach budowlanych, z wykorzystaniem pracowni montażu stolarki budowlanej wyposażonej wcześniej w ramach projektu.

Zajęcia prowadzą nauczyciele, którzy nabyli wcześniej kompetencje z zakresu ww. kwalifikacji wolnorynkowej i dodatkowo przeszli szkolenie trenerskie prowadzone przez instytucję certyfikującą. Nauczyciele posiadają zatem kompetencje potwierdzone certyfikatem nabycia kwalifikacji oraz doświadczenie w realizacji zajęć praktycznych. Realizacja zajęć przygotowujących do nabycia tej kwalifikacji przez uczniów w ZS1 w Wieluniu bez zasobu kadrowego w postaci zatrudnionych w szkole nauczycieli, których wiedza, umiejętności i doświadczenie oraz posiadane kompetencje potwierdzone zostały certyfikatem IC, byłaby niemożliwa. Należy w tym miejscu podkreślić, iż były to działania planowane przez dyrekcję i wspierane przez organ prowadzący jako pokłosie doświadczeń wynikających z realizacji wyżej opisywanego projektu. Dyrektor wskazał na potrzebę kontynuowania prowadzenia szkoleń i kursów umożliwiających nabywanie kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych, argumentując to zainteresowaniem uczniów i ich rodziców, wykorzystaniem bazy dydaktycznej szkoły, kadry szkoły, uatrakcyjnieniem szkolnictwa zawodowego i jego promocją, wsparciem lokalnego rynku pracy. Informacje te były przedstawiane na posiedzeniu komisji ds. edukacji oraz zarządu powiatu w punktach dotyczących sprawozdań z realizacji zadań oświatowych szkoły w poszczególnych latach.

Program zajęć realizowanych w ramach specjalizacji zawodowej został opracowany przez zespół nauczycieli przedmiotów budowlanych i pozytywnie zaopiniowany przez radę pedagogiczną. Osobą odpowiedzialną za kwestie formalne był wicedyrektor szkoły ds. dydaktycznych. Na podstawie art. 22a Ustawy z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425 ze zm.) został wprowadzony do szkolnych programów nauczania jako uzupełnienie programu nauczania w zawodzie technik budownictwa. Ścieżkę działań od wprowadzenia kwalifikacji do zajęć szkolnych po jej uzyskanie przez uczniów pokazuje tabela 9.

Tabela 9

Wprowadzanie zajęć przygotowujących do nabycia kwalifikacji wolnorynkowej w ramach specjalizacji zawodowej – etapy procesu w ZS1 w Wieluniu.

Lp.	Opis działania oraz akty prawne umożliwiające dane działanie	Osoba/osoby odpowiedzialne	Źródła informacji lub wypracowane dokumenty
1.	Wybór kwalifikacji wolnorynkowej/sektorowej możliwej do realizacji w ramach zajęć, o których mowa w § 4 ust. 4 pkt 5 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2019 r., poz. 639).	nauczyciele kształcenia zawodowego w porozumieniu z dyrekcją	ZRK, podstawy programowe kształcenia w zawodach
2.	Umieszczenie zajęć w arkuszu organizacyjnym szkoły, sprawdzenie kwalifikacji kadry. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.), Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli (Dz.U. z 2023 r., poz. 2736) oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 27 czerwca 2025 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli (Dz.U. z 2025 r., poz. 849). Kwalifikacje nauczycieli: Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 14 września 2023 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz.U. z 2023 r., poz. 2102) oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 8 sierpnia 2025 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz.U. z 2025 r., poz. 1111), Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz.U. z 1982 r. Nr 3, poz. 19 ze zm.).	wicedyktor ds. dydaktycznych dyrektor	dane osobowe oraz dane ze sprawozdań doskonalenia nauczycieli
3.	Opracowanie programu zajęć, o których mowa w § 4 ust. 4 pkt 5 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 roku w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2019 r., poz. 639).	zespół nauczycieli przedmiotów zawodowych, uzyskanie opinii rady rodziców i samorządu uczniowskiego	program kształcenia w zawodzie technik budownictwa obowiązujący w szkole i wpisany do Szkolnego Zestawu Programów Nauczania

Lp.	Opis działania oraz akty prawne umożliwiające dane działanie	Osoba/osoby odpowiedzialne	Źródła informacji lub wypracowane dokumenty
4.	Dopuszczenie do realizacji – uzupełnienie programu nauczania i aktualizacja na szkolnej liście programów nauczania na podstawie art. 22a Ustawy z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z1991 r. Nr 95, poz. 425 ze zm.).	wicedyrektor, rada pedagogiczna	uchwała rady pedagogicznej – opinia
6.	Realizacja zajęć i ocenianie Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.), statut szkoły.	nauczyciele kształcenia zawodowego – teoretycznego oraz praktycznego na warsztatach budowlanych w szkole	dokumentacja szkolna/dziennik zajęć lekcyjnych, arkusze ocen
7.	Przeprowadzenie walidacji zgodnie z zapisami obwieszczenia o włączeniu danej kwalifikacji oraz Ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. z 2016 r., poz. 64 ze zm.).	instytucja certyfikująca	harmonogram walidacji w porozumieniu z dyrektorem
8.	Nadanie kwalifikacji, tj. wydanie certyfikatów w przypadku pozytywnego wyniku walidacji.	instytucja certyfikująca	certyfikaty kwalifikacji wolnorynkowej/ sektorowej, rejestr wydanych certyfikatów przez instytucję certyfikującą

Źródło: opracowanie własne.

W grudniu 2023 r. podpisano umowę licencyjną i szkoła została partnerem edukacyjnym i egzaminacyjnym instytucji certyfikującej. Zajęcia z zakresu kwalifikacji wolnorynkowej Montowanie stolarki budowlanej zostały przeprowadzone i zwalidowane dwukrotnie – w latach szkolnych 2023/2024 oraz 2024/2025. O ile zajęcia z zakresu danej kwalifikacji są dla uczniów obowiązkowe, o tyle walidacja jest już dobrowolna. Mimo to przystąpili do niej wszyscy uczniowie biorący udział w zajęciach. Walidacja jest przeprowadzana w ramach Akademii Edukacyjnej VCC, tj. Centrum Szkoleń i Certyfikacji Fundacji VCC (VCC Akademia Edukacyjna, b.d.), a dla uczniów szkoły jest bezpłatna, co z pewnością zachęca do tego, żeby do niej przystąpić. Instytucja certyfikująca nie pobiera opłat od uczniów, szkoła natomiast w ramach umowy licencyjnej udostępnia Akademii Edukacyjnej VCC bazę na szkolenia i walidacje prowadzone przez IC dla osób spoza szkoły. Realnie to szkoła ponosi koszty walidacji dla uczniów, kupując niezbędne materiały oraz ponosząc koszty udostępnienia hali warsztatów budowlanych instytucji certyfikującej na szkolenia i egzaminy w ramach Akademii Edukacyjnej VCC.

Wnioski:

1. Omówiony sposób wdrażania ZSK w szkołach jest możliwy pod warunkiem wsparcia organów prowadzących, ich zgody na nawiązanie bezpośredniej współpracy szkół z instytucjami certyfikującymi lub zaproponowania innych rozwiązań w zakresie organizacji zajęć i bezpłatnej walidacji dla uczniów.
2. Szkoły, które posiadają warunki do zapewnienia dobrej jakości przeprowadzania szkoleń i walidacji, mogą być bardzo dobrym partnerem dla instytucji certyfikujących w ich działalności i przyczynić się do rozwoju wdrażania ZSK na szerszą skalę.
3. Wybór konkretnej kwalifikacji wolnorynkowej wynikał z założenia, że zajęcia prowadzą nauczyciele, którzy uczą w zawodzie powiązanim z tą kwalifikacją. Dodatkowo w ramach doskonalenia zawodowego lub innych form nabywania kompetencji i uprawnień nauczyciele sami nabyli wybraną kwalifikację wolnorynkową oraz przeszli szkolenie trenerskie przeprowadzone przez instytucję certyfikującą.

W roku szkolnym 2025/2026 po raz trzeci uczniowie klas piątych kształcący się w zawodzie technik budownictwa po zakończeniu zajęć w ramach specjalizacji zawodowej będą mogli w okresie marzec–kwiecień przystąpić do walidacji kwalifikacji wolnorynkowej Montowanie stolarki budowlanej.

Zaplanowanie i przeprowadzenie zajęć obowiązkowych, których zakres tematyczny daje szansę na podejście do walidacji określonej kwalifikacji wolnorynkowej/sektorowej, jest możliwe obecnie w dwóch formach:

- zajęcia prowadzą specjaliści z firm szkoleniowych w obecności nauczyciela (ZS1 Władysławowo),
- zajęcia prowadzą nauczyciele przedmiotów zawodowych, którzy wcześniej nabyli i potwierdzili walidacją daną kwalifikację (ZS1 Wieluń).

Zajęcia mają charakter obowiązkowy i podlegają ocenianiu szkolnemu. Walidacja jest już dobrowolna i bezpłatna dla ucznia. Problemem jest zachęcanie instytucji certyfikujących do współpracy ze szkołami w zakresie upowszechnienia możliwości wynikających z art. 122a Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.) lub zmiany w systemie refundacji kosztów walidacji dla instytucji certyfikujących. Innym przykładem jest także podejmowanie współpracy szkół z instytucjami certyfikującymi na rzecz wykorzystania zasobów szkół do prowadzenia szkoleń i egzaminów dla szerszego grona interesariuszy. Obecnie uczeń po zakończeniu zajęć może, ale nie musi przystąpić do walidacji. Gdyby przystąpienie

ucznia do walidacji było obowiązkowe, zajęcia te – podobnie jak wszystkie, o których jest mowa w Rozporządzeniu Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024 r., poz. 781, § 4 pkt 6 ppkt 2) – powinny zostać zwolnione z oceniania szkolnego, ponieważ trudno traktować je jako typowe szkolne przedmioty. Nauczyciele dodatkowo muszą stworzyć wymagania edukacyjne na poszczególne oceny roczne, napisać program, dokonywać jego ewaluacji. Tymczasem zajęcia te co do zasady mają charakter dodatkowy, uzupełniający treści kształcenia zawodowego w danej branży. Do prowadzenia zajęć zatrudniani są często specjaliści z rynku pracy, którzy nie są ani merytorycznie, ani dydaktycznie przygotowani do oceniania osiągnięć uczniów.

Projekt „Montaż stolarki budowlanej – dodatkowe kwalifikacje dla uczniów Technikum ZS1 w Wieluniu” stał się przykładem dobrej praktyki włączania kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych do edukacji formalnej i był prezentowany m.in. podczas:

- konferencji „W kierunku kwalifikacji przyszłości” organizowanej przez Sektorową Radę ds. Kompetencji Nowoczesne Usługi Biznesowe (SRK NUB) w Łódzkiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Łodzi w styczniu 2023 r. (Sektorowa Rada ds. Kompetencji NUB, b.d.),
- panelu dyskusyjnego w trakcie konferencji „O Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji – nie tylko w kontekście rozwoju i technologii” w Ministerstwie Rozwoju i Technologii w maju 2024 r. (*O Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji... b.d.*),
- konferencji pn. „Inwestując w przyszłość – rozwój kompetencji młodzieży szkół średnich” zorganizowanej przez Akademię Nauk Stosowanych we wrześniu 2024 r. (Akademia Nauk Stosowanych w Bielsku-Białej, 2024),
- panelu dyskusyjnego w trakcie I Forum Instytucji Certyfikujących organizowanego przez IBE w październiku 2024 r. (*Za nami Forum Instytucji Certyfikujących, b.d.*).

6. Podsumowanie

Przedstawione opracowanie może służyć jako drogowskaz dla dyrektorów oraz organów prowadzących (wspierających szkoły) w zakresie uwzględnienia kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych w budowaniu oferty kształcenia zawodowego. Dla niektórych z nich może to być jedynie uatrakcyjnienie czy uzupełnienie strategii działania, dla innych – nowatorski kierunek rozwoju. Opisanie doświadczeń dwóch różnych szkół, wskazanie korzyści, ale i przeszkód związanych z realizacją projektu, a także przedstawienie kontekstu prawnego może posłużyć do zaplanowania zajęć przygotowujących uczniów do potwierdzenia nabycia dodatkowych kwalifikacji związanych z zawodem, w którym się kształcą.

Co bardzo ważne, jak wskazano na początku opracowania, istnieją rozwiązania prawne, które umożliwiają szkołom wykorzystanie ZSK w budowaniu ich oferty. Najważniejsze kwestie określają:

- Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. z 2016 r., poz. 64 ze zm.),
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.),
- Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024 r., poz. 781),
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. z 2019 r., poz. 316 ze zm..)
- Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. z 2019 r., poz. 991 ze zm.).

Z praktycznego punktu widzenia dla kadry kierowniczej szkół najważniejsze jest

Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024 r., poz. 781). Bez jego właściwego zrozumienia i zastosowania nie jest możliwe prawidłowe podjęcie działań opisanych w ekspertyzie.

Wśród korzyści wynikających z wprowadzenia do szkół zajęć przygotowujących do nabywania kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych autorki wymieniają: korzyści dla samej placówki

(wzrost prestiżu i konkurencyjności szkoły oraz rozwój kompetencji kadr uczących w szkołach), a także bezpośrednie korzyści dla uczniów i absolwentów (stworzenie warunków do rozwoju osobistego uczniów, nabycia nowych kompetencji i kwalifikacji, a tym samym lepszego przygotowania do wejścia na rynek pracy). Uczniowie mogą nabyć te kwalifikacje nieodpłatnie, jeśli szkoła w porozumieniu z IC stworzy ku temu warunki, albo podejść do walidacji i certyfikowania niezależnie, w wybranym przez siebie czasie i w wybranej IC (jest to jakby przedłużenie korzyści po zakończeniu przez ucznia szkoły).

Na takich działaniach szkół zyskuje również rynek pracy zasilany młodymi pracownikami mającymi na starcie odpowiednie kwalifikacje, często wypełniające luki kompetencyjne na rynku. W ten sposób zyskują przedsiębiorcy, którzy mogą pozyskiwać pracowników ze zweryfikowanymi kompetencjami albo rozwijać swoje dotychczasowe kadry, co przekłada się na rozwój ich firm. Synergicznym skutkiem wspomnianych korzyści jest wzmocnienie integralności edukacji z rzeczywistymi potrzebami rynku i elastyczne reagowanie na zachodzące na nim zmiany.

Choć korzyści są znaczące, nie sposób nie dostrzec pewnych barier we wdrażaniu prezentowanych rozwiązań. Ekspertyza wskazuje na wyzwania i ograniczenia systemowe, które powodują znaczące problemy i niedogodności w planowaniu i realizacji zajęć przygotowujących do nabycia kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych przez uczniów szkół ponadpodstawowych. Najważniejsze dotyczą finansowania zajęć i walidacji, ale są też inne, m.in.

- niewystarczająca wiedza kadry kierowniczej szkół, nauczycieli kształcenia zawodowego oraz przedstawicieli organów prowadzących na temat ZSK,
- brak odpowiednio przygotowanych kadr do prowadzenia szkoleń dla uczniów,
- wyzwania organizacyjne szkoły, np. ułożenie planu lekcji uwzględniającego dodatkowe szkolenia, zapewnienie dobrych warunków realizacji zajęć itp.,
- wymagania formalnoprawne po stronie szkół, w tym m.in. opiniowanie zajęć przygotowujących do uzyskania kwalifikacji w ramach zajęć obowiązkowych, tworzenie programów nauczania, ocenianie i klasyfikacja,
- dostosowanie szkoleń i warunków walidacji do potrzeb uczniów, zwłaszcza ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
- ograniczone wykorzystanie art. 122a Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.) dotyczącego nieodpłatnych walidacji.

Mimo tych barier temat integracji kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych z kształceniem zawodowym staje się coraz bardziej popularny – można wskazać przykłady szkół, które „zaprzyjaźniły się” z ZSK. W ekspertyzie opisano dwa przypadki szkół ponadpodstawowych prowadzących kształcenie zawodowe – ZS1 z Władysławowa i ZS1 z Wielunia. Pokazano wypracowane przez nie rozwiązania, które mogą stanowić swoistą matrycę do wykorzystania w innych szkołach:

- organizowanie obowiązkowych zajęć przygotowujących do nabycia kwalifikacji wolnorynkowych (przy zachowaniu elastycznego podejścia co do liczby kwalifikacji, sposobu organizowania zajęć, źródeł finansowania, np.
 - wielokierunkowość w zakresie przygotowania do kwalifikacji dodatkowych – kilka kwalifikacji dla danej klasy (ZS1 Władysławowo),
 - specjalizacja zawodowa poprzez wprowadzenie do szkolnych planów nauczania jednej wybranej kwalifikacji wolnorynkowej (ZS1 Wieluń),
 - ujęcie zajęć w sposób zagregowany w jednym dniu, tzw. kursowe piątki (ZS1 Władysławowo),
 - realizacja zajęć w ramach projektów RPO wspierających szkolnictwo zawodowe (ZS1 Wieluń),
 - przygotowanie uczniów przez nauczycieli przedmiotów zawodowych, którzy uprzednio nabyli kwalifikacje (ZS1 Wieluń i ZS1 Władysławowo),
 - realizacja zajęć z udziałem specjalistów z rynku, finansowanych przez organ prowadzący (ZS1 Władysławowo);
- wzbogacanie oferty edukacyjnej szkoły o zajęcia dodatkowe, nieobowiązkowe dla uczniów zainteresowanych daną kwalifikacją wolnorynkową lub sektorową, prowadzone na zasadach komercyjnych;
- podnoszenie kwalifikacji nauczycieli prowadzących kształcenie zawodowe z wykorzystaniem m.in. kwalifikacji wolnorynkowych;
- podejmowanie bezpośredniej współpracy z instytucjami certyfikującymi.

Zastosowanie przykładowych wariantów jest możliwe zarówno oddzielnie, jak też w połączeniu kilku z nich w jedno rozwiązanie. Mimo istniejących dość elastycznych uwarunkowań prawnych autorki wskazują na potrzebę zmian w niektórych regulacjach (zob. rekomendacje w rozdziale 7).

Jako nadrzędny warunek powodzenia przyjętego rozwiązania **wskazano konieczność zapewnienia jakości** zarówno zajęć przygotowujących do zdobycia kwalifikacji

wolnorynkowych i sektorowych, jak i procesów walidacji i certyfikacji. Brak systematycznego monitorowania i stałego nadzoru ze strony szkoły oraz Podmiotów Zewnętrznych Zapewniania Jakości skazuje na niepowodzenie każde z rozwiązań omawianych w ekspertyzie.

Istnieją jednak takie płaszczyzny implementacji opisanych działań, które utrudniają przyjęcie rozwiązań zapewniających wysoką skuteczność i atrakcyjność zajęć. Przykładem może być sytuacja, **w której zajęcia przygotowujące do kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej prowadzą praktycy z podmiotów zewnętrznych**, czyli specjaliści z rynku, na podstawie zawartej umowy o szkolenie (rodzaj umowy cywilnoprawnej). Zgodnie z prawem zajęcia edukacyjne w szkole prowadzą nauczyciele zatrudnieni na podstawie Karty Nauczyciela. Wyjątkiem od tej zasady jest zatrudnianie osób do prowadzenia zajęć zawodowych na podstawie art. 15 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.), za zgodą organu prowadzącego szkołę, czyli na podstawie Kodeksu pracy. Mimo że najbardziej optymalnym rozwiązaniem jest prowadzenie specjalistycznych zajęć przez fachowców i prawdziwych pasjonatów z rynku pracy, brakuje w szkolnictwie przepisów prawnych pozwalających danej osobie na samodzielne prowadzenie zajęć na podstawie umowy cywilnej. Zawarcie z taką osobą umowy o pracę jest nieuzasadnione ze względu na niewielki wymiar godzinowy i dorywczy charakter pracy. Dlatego w takich sytuacjach szkoły poszukują własnych rozwiązań, np. zajęcia są współprowadzone przez nauczycieli posiadających kwalifikacje zgodne z Rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 14 września 2023 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz.U. z 2023 r., poz. 2102)²⁰. Rozwiązanie takie jest jednak kosztochłonne i w dłuższej perspektywie nie jest możliwe do zastosowania.

Kolejnym obszarem, który wymaga rozwoju i dopracowania, jest wykorzystanie szkół jako instytucji walidujących. Szkoły zawodowe, choć same są częścią ZSK i nadają kwalifikacje zawodowe pełne, nie mogą dążyć do uzyskania statusu instytucji certyfikującej dla kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych, ponieważ nie spełniają odpowiednich warunków (kluczowe: nie są podmiotem prowadzącym działalność gospodarczą ani podmiotem branżowym prowadzącym działalność ogólnopolską). Jednak na podstawie art. 47, ust. 2 ustawy o ZSK instytucja certyfikująca może upoważnić do przeprowadzania walidacji inny podmiot, jeżeli gwarantuje on przeprowadzanie walidacji w sposób zgodny z wszystkimi wymaganiami określonymi dla danej kwalifikacji. Upoważnienie innego podmiotu nie zwalnia instytucji certyfikującej z odpowiedzialności za prawidłowość walidacji przeprowadzanej przez ten podmiot. Umożliwia to szkołom bycie instytucją walidującą (IW) i przeprowadzanie walidacji dla określonych kwalifikacji. Wymaga to

²⁰ Rozporządzenie to określa ogólne wymagania kwalifikacyjne dla nauczycieli, w tym poziom wykształcenia i jego zakres dla różnych typów szkół i placówek.

jednak znalezienia IC, która nadaje kwalifikacje interesujące szkołę i która zdecydowanie się upoważnić inny podmiot do prowadzenia walidacji (wiele IC działa bez takich upoważnień), a następnie zawarcia stosownej umowy/porozumienia, które określałoby zasady takiej współpracy. Tutaj zainteresowane szkoły mogą czerpać z doświadczeń ZS1 w Wieluniu jako instytucji walidującej na podstawie porozumienia z Fundacją VCC jako instytucją posiadającą uprawnienia do certyfikowania.

Reasumując, należy stwierdzić, że szkoły mogą podjąć różne formy współpracy z instytucjami certyfikującymi, w tym:

- korzystać z komercyjnej oferty walidacyjnej instytucji certyfikujących funkcjonujących w ramach ZSK,
- korzystać z nieodpłatnych walidacji dla uczniów prowadzonych przez instytucje certyfikujące na mocy podpisanych z nimi umów na podstawie art. 122a Prawa oświatowego (o ile takie uda się podpisać),
- przeprowadzać walidację z upoważnienia instytucji certyfikującej, z wykorzystaniem zasobów osobowych i technicznych szkoły (szkoła jako tzw. „instytucja walidująca”/IW).

Poza omówionymi w ekspertyzie rozwiązaniami warto wziąć pod uwagę dodatkowe możliwości:

1. Na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół można wykorzystać część godzin pozostających do dyspozycji dyrektora szkoły (Dz.U. z 2024 r., poz. 781, § 2 ust. 1 pkt 4 lit. b)²¹ oraz podejmować próby pozyskania godzin z organu prowadzącego (§ 3 ust. 1 pkt 2)²² na dodatkowe zajęcia edukacyjne i przeznaczyć je na przygotowanie uczniów do kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych. Tego typu rozwiązania zapewniłyby finansowane przez organ prowadzący dodatkowe 3–7 godzin tygodniowo dla danej klasy w jednym roku szkolnym.
2. Można rozszerzyć wykorzystanie ZSK przez szkołę i uznać nabywanie kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych za sposób doskonalenia również dla nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących. Wiele z włączonych do ZSK kwalifikacji wolnorynkowych może być wykorzystanych przez nauczycieli (*Kwalifikacje wolnorynkowe dla nauczycieli*, 2025).

²¹ W technikum dyrektor ma do dyspozycji 4 godziny w cyklu kształcenia w dowolnym rozkładzie na poszczególne lata kształcenia.

²² Organ prowadzący szkołę na wniosek dyrektora szkoły może dodatkowo przyznać nie więcej niż 3 godziny tygodniowo dla każdego oddziału.

3. Szkoła może podjąć działania na rzecz wpisania kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych istotnych dla potencjału regionu do lokalnych strategii rozwoju – to w przyszłości może ułatwić finansowanie zajęć, a szczególnie walidacji i certyfikowania tych kwalifikacji. Jednak trafny dobór kwalifikacji wymaga bieżącego prowadzenia badań w zakresie potrzeb lokalnych pracodawców.

Dokonując podsumowania ekspertyzy, należy zwrócić uwagę na fakt, że rozwój wykorzystania kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych do wzbogacania oferty szkół jest ściśle skorelowany z popytem na absolwentów posługujących się certyfikatami kwalifikacji wydanymi przez IC w ramach ZSK. Z dotychczasowych obserwacji autorek ekspertyzy wynika, że obecnie istnieje niewielkie zainteresowanie zdobywaniem dodatkowych certyfikowanych kwalifikacji w związku z brakiem rozpoznawalności certyfikatów przez pracodawców. Jeśli pracodawcy zaczną rozpoznawać i odpowiednio doceniać kwalifikacje poświadczane w niezależny sposób oraz przy zachowaniu wysokich standardów jakościowych, system będzie szeroko i trwale wykorzystywany przez szkoły.

7. Rekomendacje dotyczące możliwości włączania kwalifikacji wolnorynkowych lub sektorowych do oferty kształcenia zawodowego

Środowisko edukacyjne szkoły jest naturalną przestrzenią, w której Zintegrowany System Kwalifikacji powinien się rozwijać, dlatego należy doskonalić istniejące rozwiązania oraz usuwać bariery utrudniające wdrażanie poszczególnych modeli działania szkół. Idąc w tym kierunku i bazując na swoich doświadczeniach, autorki ekspertyzy proponują nowe rozwiązania wymagające zmian systemowych – rekomendacje strategiczne oraz rekomendacje dodatkowe (szczegółowe), których zastosowanie może skutkować większą sprawnością i efektywnością podejmowanych przez szkoły działań.

7.1. Rekomendacje strategiczne

Warunkiem upowszechnienia w szkołach zaprezentowanych rozwiązań jest dostosowanie przepisów prawnych dotyczących organizacji, wdrażania i przeprowadzania zajęć przygotowujących do nabycia kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych, a także szeroka kampania promocyjna. Najważniejsze z punktu widzenia autorek są następujące rekomendacje:

1. Należy zapewnić źródło/źródła finansowania walidacji i certyfikowania dla uczniów szkół branżowych. Wskazane byłoby przygotowanie na poziomie ministerialnym uproszczonego mechanizmu finansowego dla szkół lub instytucji certyfikujących, np.
 - bonu ZSK/bonu na walidację (szerszy opis proponowanego rozwiązania w rozdziale 3.2.3.),
 - promocji wykorzystania istniejących już zapisów dotyczących nieodpłatnych walidacji,
 - wypracowania wspólnie z IC nowych form refundacji kosztów poniesionych w związku z udokumentowanymi walidacjami i certyfikacjami przeprowadzanymi w szkołach.
2. Istnieje potrzeba opracowania jednego rozporządzenia przeznaczonego wyłącznie dla ZSK w systemie edukacji szkolnej i/lub wytycznych MEN do wprowadzania do zajęć szkolnych szkoleń przygotowujących do uzyskania kwalifikacji wolnorynkowych

i sektorowych funkcjonujących w ZSK na wzór *Wytycznych w zakresie stosowania mikropoświadczeń w instytucjach szkolnictwa wyższego i nauki* (MEN, 2023b).

3. Należy rozważyć wprowadzenie zmian w przepisach w zakresie oceniania i klasyfikowania, tak aby zajęcia przygotowujące do uzyskania kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych w ramach zajęć obowiązkowych były traktowane odmiennie niż inne przedmioty, skoro realizowane są poza podstawą programową i przygotowują do nadania dodatkowych kwalifikacji. Najbardziej oczekiwaną zmianą byłoby wyłączenie tych zajęć:
 - z oceniana za pomocą ocen szkolnych i umożliwienie zapisu „uczestniczył(a)” na świadectwie szkolnym,
 - z warunków uzyskania promocji do następnej klasy/ukończenia szkoły.
4. Wydaje się zasadne, aby wprowadzić zagadnienia związane ze ZSK (ze szczególnym uwzględnieniem kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych) do treści podstawy programowej przedmiotu biznes i zarządzanie (w zakresie podstawowym i rozszerzonym) w celu szerszego upowszechniania wiedzy o ZSK.
5. W programie doradztwa zawodowego należy rozszerzyć dział tematyczny dotyczący nabywania kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych funkcjonujących w ZSK i realizować go w ostatnich klasach szkół podstawowych oraz szkół ponadpodstawowych.
6. Potrzebne są działania promujące system i upowszechniające wiedzę o ZSK adresowane do:
 - pracodawców współpracujących ze szkołami,
 - kuratoriów oświaty,
 - osób odpowiedzialnych w organach prowadzących za kształcenie zawodowe,
 - kadry kierowniczej szkół,
 - ośrodków szkolenia nauczycieli (centrów edukacji nauczycieli, wojewódzkich ośrodków doskonalenia nauczycieli itp.),
 - przedstawicieli urzędów pracy odpowiedzialnych za współpracę ze szkołami zawodowymi,
 - szkół ponadpodstawowych – głównie nauczycieli kształcenia zawodowego oraz uczniów,

- doradców zawodowych pracujących w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych.

Podmioty te mogą mieć wpływ zarówno na organizację omawianych w ekspertyzie zajęć, jak również mogą pomóc w zwiększeniu liczby walidacji, a tym samym wpłynąć na rozwój ZSK.

7. Warunkiem rozwoju wdrażania proponowanych rozwiązań do szkół jest przede wszystkim wsparcie dyrektorów w wykorzystaniu prawnych i organizacyjnych możliwości przez organy prowadzące oraz nadzorujące szkoły.

7.2. Rekomendacje dodatkowe

Poza propozycjami dużych zmian podsumowujących niejako treści ekspertyzy warto wskazać także na inne potrzeby i możliwości działań, których podjęcie może wspierać rozwój integracji kształcenia zawodowego i kwalifikacji pochodzących z rynku oraz współpracy szkół ponadpodstawowych i instytucji certyfikujących. Można je ująć w kilku punktach:

1. Wskazane jest stworzenie na podstawie danych z kuratoriów oświaty lub z Systemu Informacji Oświatowej (na wzór mapy IC) mapy szkół „zaprzyjaźnionych z ZSK”, czyli realizujących zajęcia przygotowujące do kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych. Szkoły mogłyby wymieniać się doświadczeniami, a mapa byłaby dużym ułatwieniem w dotarciu do tych szkół, które mają już za sobą pierwsze próby.
2. Decyzję o doborze kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej powinien podejmować dyrektor szkoły bez potrzeby opiniowania przez organy szkoły, co dałoby większą elastyczność w doborze kwalifikacji i umożliwiło sprawniejsze reagowanie na zmieniające się warunki otoczenia edukacyjnego.
3. Podczas realizacji zajęć warto połączyć szkolenie w szkolnych pracowniach zawodowych ze stażem uczniowskim w zewnętrznych firmach lub z wizytami studyjnymi (w zależności od efektów uczenia się określonych dla danej kwalifikacji).
4. W przypadku zajęć dla uczniów pełnoletnich warto podpisać umowy, w których można zawrzeć np. zasady udziału w zajęciach, warunki uzyskania zaświadczeń itp.
5. Aby zmotywować uczniów do przystępowania do walidacji, w rekrutacji na studia można by uwzględniać dodatkowe punkty, jeśli kandydat przedłożyłby certyfikat kwalifikacji wolnorynkowej lub sektorowej.

Bibliografia

Publikacje:

Akademia Nauk Stosowanych w Bielsku-Białej (2024). Konferencja „Inwestując w przyszłość – rozwój kompetencji młodzieży szkół średnich”. <https://ansbb.edu.pl/images/artykuly/2024-09-03-02/agenda-konferencji-18-wrzesnia-2024r.pdf>

Brzozowska, A., Drzymulska-Derda, M., Dybaś-Stronkowska, M., Dymkowski, D., Hernik, K., Jędrzejczak, H., Krzemińska, S., Mrozkowiak, M., Rycielska, L. (2020). *Rekomendacje w zakresie funkcjonowania instytucji certyfikujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji*. Instytut Badań Edukacyjnych.

Dybaś, M. (red.). (2014). *Zapewnianie jakości kwalifikacji w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji*. Instytut Badań Edukacyjnych.

Gmina Władysławowo (b.d.). *Strategia Rozwoju Gminy Władysławowo do roku 2030*. https://wladyslawowo.pl/cms/30546/strategia_rozwoju_gminy_wladyslawowo_do_2030_roku

Kwalifikacje wolnorynkowe dla nauczycieli (2025). <https://kwalifikacje.gov.pl/kwalifikacje-wolnorynkowe-dla-nauczycieli/>

Margas Dzwonnik, E. (2023a). Przygotowanie do pracy w branży HGT – z perspektywy szkoły. *Kwartalnik ZSK*, 1.

Margas Dzwonnik, E. (2023b). Wykorzystanie ZSK w kształceniu zawodowym w technikum. *Kwartalnik ZSK*, 3.

Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN) (2022). *Podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2022/2023*. <https://www.gov.pl/web/edukacja/podstawowe-kierunki-realizacji-polityki-oswiatowej-panstwa-w-roku-szkolnym-20222023>

Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN) (2023a). *Raport końcowy z ewaluacji wsparcia szkolnictwa zawodowego*. https://efs-archiwum.men.gov.pl/wp-content/uploads/2024/01/Ewaluacja-wsparcia-szkolnictwa-zawodowego_raport-koncowy-1.pdf

Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN) (2023b). *Wytyczne w zakresie stosowania mikroposwiadczeń w instytucjach szkolnictwa wyższego*. <https://www.gov.pl/web/edukacja/wytyczne-w-zakresie-stosowania-mikroposwiadczen-w-instytucjach-szkolnictwa-wyzszego-i-nauki>

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (MFiPR) (2025a). *Innowacyjne wsparcie dla uczniów z pasją*. <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/innowacyjne-wsparcie-dla-uczniow-z-pasja>

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (MFiPR) (2025b). *Z KPO powstają kolejne Branżowe Centra Umiejętności*. <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/z-kpo-powstaja-kolejne-branzowe-centra-umiejtnosci>

Monter stolarki budowlanej poszukiwany (b.d.). <https://www.ekspertbudowlany.pl/artukul/aktualnosc/222729,monter-stolarki-budowlanej-poszukiwany>

O Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji – nie tylko w kontekście rozwoju i technologii – podsumowanie konferencji (b.d.). <https://kwalifikacje.edu.pl/o-zintegrowanym-systemie-kwalifikacji-nie-tylko-w-kontekscie-rozwoju-i-technologii-podsumowanie-konferencji/>

Powiat wieluński (2016). *Dokumentacja projektu EFS PO KL pn. Zawodowcy XXI – ZS1 w Wieluniu*.

Powiat wieluński (b.d.). *Branżowe Centrum Umiejętności – Cukiernictwo w ZS1*. https://powiat.wielun.pl/Branzowe_Centrum_Umiejetnosci_-_Cukiernictwo_w_ZS1.html

Sławiński, S. (2017). *Słownik Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji*. Instytut badań Edukacyjnych.

Za nami Forum Instytucji Certyfikujących (b.d.). <https://kwalifikacje.edu.pl/za-nami-forum-instytucji-certyfikujacych/>

Akty prawne:

Ministerstwo Edukacji Narodowej (2020). Załącznik do uchwały nr 195/2020 Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2020 r. *Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część szczegółowa)*.
Polityka na rzecz rozwijania umiejętności zgodnie z ideą uczenia się przez całe życie.

Obwieszczenie Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 7 lipca 2017 r. w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Montowanie stolarki budowlanej” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (Monitor Polski z 19 lipca 2017 r., poz. 704).

Obwieszczenie Ministra Rozwoju z dnia 25 maja 2020 r. w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Przygotowanie potraw grill i barbecue” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (Monitor Polski z dnia 3 czerwca 2020 r., poz. 482).

Obwieszczenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 17 maja 2018 r. w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Pilotowanie imprez turystycznych” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (Monitor Polski z dnia 6 czerwca 2018 r., poz. 522).

Obwieszczenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 20 listopada 2018 r. w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Przygotowanie potraw zgodnie z trendami rynkowymi i zasadami zdrowego żywienia” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (Monitor Polski z dnia 5 grudnia 2018 r., poz. 1190).

Obwieszczenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 13 czerwca 2019 r. w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Zarządzanie pracą restauracji” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (Monitor Polski z dnia 16 lipca 2019 r., poz. 684).

Obwieszczenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 9 września 2019 r. w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Obsługa w turystyce zdrowotnej” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (Monitor Polski z dnia 24 września 2019 r., poz. 869).

Obwieszczenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 27 kwietnia 2023 r. w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Przygotowanie i podawanie kawy oraz napojów kawowych” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (Monitor Polski z dnia 25 maja 2023 r., poz. 527).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. z 2019 r., poz. 316 ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach (Dz.U. z 2019 r., poz. 373).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz.U. z 2019 r., poz. 391).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli (Dz.U. z 2019 r., poz. 502).

Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2019 r., poz. 639).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. z 2019 r., poz. 991 ze zm.).

Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz.U. z 2001 r. Nr 61, poz. 624).

Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 14 września 2023 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz.U. z 2023 r., poz. 2102).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024 r., poz. 781).

Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 27 czerwca 2025 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli (Dz.U. z 2025 r., poz. 849).

Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz.U. z 1982 r. Nr 3, poz. 19 ze zm.).

Ustawa z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz.U. z 1989 r., poz. 92).

Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425 ze zm.).

Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz.U. z 2005 r. Nr 64, poz. 565).

Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. z 2016 r., poz. 64 ze zm.).

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.).

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 60).

Strony internetowe:

E-Wieluń: <https://www.ewielun.pl/#gsc.tab=0>

Ministerstwo Edukacji Narodowej: <https://www.gov.pl/web/edukacja>

Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku: <https://www.pcen.gda.pl/>

Portal Funduszy Europejskich: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl>

Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych: <https://rspo.gov.pl>

Sektorowa Rada ds. Kompetencji Nowoczesne Usługi Biznesowe:

<https://sektorowaradanub.pl/w-kierunku-kwalifikacji-przyszlosci-relacja-z-konferencji-w-lodzi/>

Urząd Statystyczny w Łodzi: lodz.stat.gov.pl

VCC Akademia Edukacyjna: <https://vccsystem.eu/akademia-edukacyjna/>

Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji (ZRK): <https://kwalifikacje.gov.pl/wyszukiwarka-kwalifikacji/>

Zintegrowany System Kwalifikacji (ZSK): <https://kwalifikacje.gov.pl>, <https://kwalifikacje.edu.pl/>

O Autorkach

Elżbieta Margas Dzwonnik – nauczycielka z 31-letnim stażem, od 2008 r. kierowniczka kształcenia zawodowego, wcześniej (od 2003 r.) wicedyrektorka w Zespole Szkół nr 1 we Władysławowie. Z wykształcenia mgr inż. ekonomii z dodatkowymi podyplomowymi kwalifikacjami z zakresu rachunkowości i finansów, integracji europejskiej, zarządzania oświatą, turystyki i hotelarstwa oraz zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. Członkini Rady Sektorowej ds. Kwalifikacji HoReCa. Autorka innowacji pedagogicznych, koordynatorka współpracy szkoły z pracodawcami realizującymi praktyczną naukę zawodu. Inicjatorka budowania nowego kierunku rozwoju szkoły na bazie kwalifikacji wolnorynkowych funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji.

Elżbieta Urbańska-Golec, od 2011 r. dyrektorka Zespołu Szkół nr 1 w Wieluniu, wcześniej (od 2006 r.) wicedyrektorka. Absolwentka filologii polskiej oraz studiów podyplomowych z zakresu zarządzania. Członkini Rady Społecznej Wydziału Budownictwa oraz Wydziału Materiałoznawstwa Politechniki Częstochowskiej. Członkini Rady Dyrektorów Szkolnictwa Branżowego przy MEN oraz przy IBE PIB. Czynnie współpracuje z organizacjami, stowarzyszeniami wspomagającymi szkolnictwo zawodowe oraz pracodawcami. Współzałożycielka i wiceprezeska Stowarzyszenia Edukacji Budowlanej, organizatora m.in. Olimpiady „Buduj z Pasją”.

ANEKS 1

Wzór umowy o nieodpłatną walidację zawieranej między dyrekcją szkoły a instytucją certyfikującą

UMOWA

o przeprowadzenie nieodpłatnej walidacji i certyfikowania kwalifikacji wolnorynkowej

.....
(nazwa i kod kwalifikacji)

Podstawa prawna zawarcia umowy: Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, art. 122a.

Umowa zawarta w dniu w, pomiędzy:

1..... (nazwa szkoły),
..... (adres siedziby szkoły),
reprezentowanym przez, dyrektora szkoły, a
2 (nazwa IC) z siedzibą (adres siedziby),
NIP:, KRS reprezentowaną przez
..... (imię i nazwisko, funkcja)
zwanej w dalszej części umowy Instytucją Certyfikującą.

§ 1

1. Przedmiotem umowy jest jednokrotne, nieodpłatne przystąpienie uczniów
..... (nazwa szkoły)
do procesów walidacji i certyfikowania przeprowadzonych przez Instytucję Certyfikującą
w zakresie jednej kwalifikacji wolnorynkowej/sektorowej funkcjonującej w Zintegrowanym Systemie
Kwalifikacji (nazwa kwalifikacji),
..... (kod kwalifikacji).
2. Instytucja Certyfikująca oświadcza, że posiada uprawnienie do certyfikowania kwalifikacji
wolnorynkowych/sektorowych wymienionych w § 1, wydane przez Ministra
..... w ramach Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji.
3. Miejscem przeprowadzenia walidacji jest
..... (adres miejsca planowanej walidacji).

§ 2

Do procesu nieodpłatnej walidacji i certyfikowania przystąpi (liczba) uczniów
..... (nazwa szkoły).

Imienna lista stanowi załącznik nr 1 do niniejszej umowy.

§ 3

Uczniowie, o których mowa w § 2, mają prawo przystąpić jednokrotnie do bezpłatnej walidacji i certyfikowania w terminie (data)

§ 4

Uczniowie wyrazili zgodę na zawarcie niniejszej umowy w formie pisemnej, a oświadczenie o wyrażeniu zgody stanowi odrębny dokument.

§ 5

Warunki do przeprowadzenia walidacji i certyfikowania zapewni instytucja certyfikująca w porozumieniu z (nazwa szkoły).

§ 6

Umowa zostaje sporządzona w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach po jednym dla każdej ze stron.

§ 7

Umowa wchodzi w życie z dniem

Szkoła

Instytucja Certyfikująca

.....
(pieczęć i podpis)

.....
(pieczęć i podpis)

* umowa powinna być poprzedzona złożeniem pisemnych deklaracji zgody na przystąpienie do walidacji, zgody na przetwarzanie danych oraz inne niezbędnych zgód (np. utrwalanie wizerunku itp.)

Źródło: opracowanie własne ZS1 we Władysławowie.

Załącznik nr 1 do umowy o nieodpłatną walidację

Imienna lista uczniów, którzy przystąpią nieodpłatnie do procesu walidacji i certyfikowania przeprowadzonego przez

..... (nazwa i adres IC)

Kwalifikacja: „.....”

L.p.	Nazwisko	Imię	PESEL	Data urodzenia
1.				
2.				
3.				

Źródło: opracowanie własne ZS1 we Władysławowie.

ANEKS 2

Zestawienie aktów prawnych przydatnych dla kadry kierowniczej szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Lp.	Akt prawny	Artykuł	Opis
1.	Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.)	całość	Reguluje całość funkcjonowania systemu oświaty w Polsce, w tym szkół zawodowych (branżowych szkół I i II stopnia, techników, szkół policealnych). W kontekście kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych odnosi się m.in. do: • elastyczności kształcenia zawodowego,• możliwości zdobywania dodatkowych uprawnień i umiejętności zawodowych,• Branżowych Centrów Umiejętności (BCU) jako nowych podmiotów systemu oświaty.
		art. 15	Wskazuje na możliwość zatrudniania za zgodą organu prowadzącego specjalistów z rynku pracy do prowadzenia zajęć kształcenia zawodowego w szkołach na podstawie Kodeksu pracy.
		art. 16	W sposób bezpośredni odnosi się do możliwości realizacji przez szkoły zajęć w ramach programów finansowanych ze środków zewnętrznych, takich jak środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej. Na podstawie tego przepisu dyrektor szkoły może za zgodą organu prowadzącego zatrudniać nauczycieli do prowadzenia tych zajęć na mocy przepisów Kodeksu pracy. To uprawnienie jest fundamentalne, ponieważ formalnie umożliwia placówce włączenie się w strukturę projektu.
		art. 122a	Umożliwia zawarcie przez dyrektora szkoły umowy z instytucją certyfikującą dotyczącej jednokrotnego, nieodpłatnego przystąpienia przez uczniów lub absolwentów do walidacji i certyfikowania kwalifikacji wolnorynkowej lub kwalifikacji sektorowej funkcjonującej w ZSK.

Lp.	Akt prawny	Artykuł	Opis
2.	Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. z 2016 r., poz. 64 ze zm.)	całość	Dotyczy stworzenia i wprowadzenia w Polsce jednolitego systemu kwalifikacji, czyli zasad, dzięki którym wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne zdobyte przez daną osobę mogą być formalnie potwierdzone i uznane. Podaje definicje kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych – ustawa i jej nowelizacje (szczególnie te, które weszły w życie 1.09.2024 r.) precyzują definicję kwalifikacji wolnorynkowych (odpowiadające na potrzeby społeczne lub rynku pracy, nieuregulowane odrębnymi przepisami) oraz kwalifikacji sektorowych (o charakterze zawodowym, odpowiadające na potrzeby danej branży/sektora, nieuregulowane odrębnymi przepisami). Opisuje włączanie kwalifikacji do ZSK, zasady walidacji i certyfikacji.
3.	Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425 ze zm.)	art. 44k	Reguluje m.in. kwestię nieklasyfikowania ucznia. Dotyczy to sytuacji, w której uczeń ma zbyt dużą liczbę nieobecności, aby można było ustalić jego śródroczną lub roczną ocenę klasyfikacyjną. Najważniejsze zapisy tego artykułu: • uczeń może być nieklasyfikowany z jednego, kilku lub wszystkich obowiązkowych zajęć edukacyjnych, jeśli z powodu nieobecności na zajęciach przekraczających połowę czasu przeznaczonego na te zajęcia w danym okresie nie można ustalić oceny, • uczeń nieklasyfikowany z powodu usprawiedliwionej nieobecności ma prawo przystąpić do egzaminu klasyfikacyjnego, • uczeń nieklasyfikowany z powodu nieusprawiedliwionej nieobecności również może zdawać egzamin klasyfikacyjny, ale tylko za zgodą rady pedagogicznej.

Lp.	Akt prawny	Artykuł	Opis
4.	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. z 2019 r., poz. 316 ze zm.)	Załącznik do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 marca 2024 r.	Rozporządzenie określa, że wszystkie zawody szkolnictwa branżowego są traktowane jako kwalifikacje pełne w rozumieniu ZSK. Z kolei wyodrębnione w ramach tych zawodów kwalifikacje są uznawane za kwalifikacje cząstkowe. Umożliwia ono prowadzenie przygotowania do nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie wybranych zawodów, dodatkowych umiejętności zawodowych lub kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych funkcjonujących w ZSK.
5.	Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. 2024 poz. 781)	§ 4 ust. 6	Wskazuje możliwości wykorzystania części godzin kształcenia zawodowego na przygotowanie do kwalifikacji rynkowych i sektorowych.
		§ 4 ust. 7	Wskazuje konieczność uzyskania opinii organów szkoły (samorządu uczniowskiego, rady pedagogicznej, rady rodziców) w sprawie zajęć przygotowujących do kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych.
6.	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. z 2019 r., poz. 373 ze zm.)	całość	Rozporządzenie to określa: • zasady oceniania bieżącego, śródrocznego i rocznego, • warunki klasyfikowania uczniów, m.in. zasady ustalania ocen rocznych i końcowych, warunki dopuszczenia do egzaminów klasyfikacyjnych, poprawkowych i sprawdzających, • zasady promowania uczniów, czyli warunki uzyskania promocji do następnej klasy oraz ukończenia szkoły, • szczególne przypadki – reguluje m.in. kwestie zwalniania ucznia z zajęć. Rozporządzenie stosowane jest również do zajęć przygotowujących do kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych w ramach zajęć obowiązkowych.
7.	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz.U. z 2019 r., poz. 391)	całe	Rozporządzenie reguluje kwestie związane m.in z zajęciami praktycznymi. W takiej formie może być prowadzone przygotowanie do nabywania kwalifikacji wolnorynkowych i sektorowych.